

Elbe Hajnalka

**KÁRPÁTALJAI MAGYAR
GYERMEKIRODALOM**

Kárpátaljai Magyar Könyvek
301.

Sorozatszerkesztő és felelős kiadó:
Dupka György

Megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

© **Elbe Hajnalka**, 2021

© **Intermix Kiadó**, 2021

Lektorálta: **Füzesi Magda**

Felelős szerkesztő: **Ráti Emese**

Borító grafika: **Elbe Orsolya**

Műszaki szerkesztő: **Dupka Zsolt**

A könyv elektronikus változata:

www.kmmi.org.ua (Adattár, könyvek)

Készült a Shark magánvállalkozásban

ISBN 978-615-5757-29-7

ISSN 1022-0283

Elbe Hajnalka

**Kárpátaljai magyar
gyermekirodalom**

(Tanulmány)

INTERMIX KIADÓ,

Ungvár–Budapest,

2021

ELŐSZÓ

Kárpátalja különleges terület: megvan a saját története, történelme, amely alakítja az itt élő embereket is. Ugyanakkor – bár politikailag elszakított – a helyi magyar kisebbség történelmével, kultúrkörével, anyanyelvével Magyarországhoz kapcsolódik. A területet birtokló hatalmak intézkedései nyomokat hagytak és hagynak Kárpátalján, hatásuk érzékelhető a mindennapokban. Az itt élő írók és költők személyes élményei, élettapasztalatai – az itt megélt megpróbáltatások, szenvedések, gondok tükröződnek műveikben. Kárpátaljaiként, kisebbségiként a magyar identitás felvállalása és az írás komoly küldetés: a közös nemzeti értékek védelmezése és tovább örökítése nem könnyű feladat, felelősséggel jár. A munkának fontos tétje van, kihatással van a jövő nemzedék életére, gondolkodásmódjára. A gyermekirodalom közösségmegtartó- és identitásformáló erejével eszköz lehet a nemes szolgálat teljesítéséhez. Minden gyermekkorban kezdődik: rengeteg hatás éri a kicsinyeket már bölcsődés-, óvodás-, illetve kisiskolás korban. A család és a nevelők – óvónénik, tanítónők – szerepe és felelőssége óriási. Szerencsére Kárpátalján sok olyan gyermekeknek szóló mű íródott, amelyek segíthetik az ifjak fejlődését mind nyelvilag, mind szellemileg, illetve játékosan megszerettethetik velük az irodalmat már egészen kicsi korukban. Bár nem sok tanulmány született a témáról, a kárpátaljai gyermekirodalmi paletta rendkívül színes. A megjelent gyermekantológiák is alátámasztják ezt a tényt. Az utolsó, 2002-es gyűjtés óta több értékes mű jelent meg, las-

san megérhetne egy újabb válogatás is a kiadásra. A helyi gyermeklap sokak számára megteremtette a lehetőséget a publikálásra, az írói pályán való elindulásra: ez azóta sincs másképpen, az *Irka* immár negyed évszázada működik.

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy átfogó képet adjak a kárpátaljai magyar gyermekirodalomról, illetve, hogy bemutassak minden Kárpátalján publikáló gyerekirodalmi szerzőt és műveiket. A bemutatott írók, költők az első önálló kötetük megjelenésétől számított sorrendben szerepelnek. Több alkotó esetén felmerült az a probléma, hogy a szerző elköltözött, így kiszakadt a helyi irodalmi élet vérkeringéséből és bizonyos kötetei már nem ezen a vidéken jelentek meg. Ilyen módon fordulhat elő, hogy Osvát Erzsébet rendkívül nagy életművének csak egy kis szeletét említem meg, Füzesi Magdánál is hasonló a helyzet. A dolgozatomban mégis szerepelnek olyan kiadványok, amelyek nem Kárpátalján láttak napvilágot, azonban e kötetek szerzői a szülőföldön élnek és alkotnak. Szalai Borbálának, Weinrauch Katalinnak például jelentek meg az országhatáron túl is könyveik, de továbbra is Kárpátalján élnek, a kárpátaljai olvasóközönséggel szoros kapcsolatban maradtak. A rendszerváltás óta még inkább igaz, hogy nem számít sokat a megjelenés helye, könnyen juthatnak el a megjelent kiadványok egyik országból a másikba. A Magyarország határain kívül született művek bekerülhetnek az egyetemes magyar irodalom vérkeringésébe és természetesen igaz ez a gyermekeknek szánt alkotásokra is.

Gyerekirodalmi alkotásaival ért el sikereket Osvát Erzsébet, Szalai Borbála, Király Benedek Lőrinc és Weinrauch Katalin. Balla László, Kovács Vilmos, Kecskés Béla, Füzesi Magda, Berniczky Éva sokkal inkább a kárpátaljai felnőttirodalom képviselői, illetve Kótyuk István szakíróként tevékenykedett. Az utóbb említett alkotók számára csak egy kis „kitekintést” jelentettek a gyermekek számára írt művek. Nádas Klára, Turák Angéla, Olasz Tímea, Kurmai-Ráti Szilvia nem ren-

delkezik nagy irodalmi múlttal: ők az élet más területein tevékenykedtek.

A kárpátaljai gyermekirodalomban találhatunk lírai és prózai alkotásokat egyaránt: egyes szerzők mindkét műfajban kipróbálták magukat. Bár nem lehet általánosítani a kárpátaljai gyermekirodalom kapcsán – mindegyik alkotás külön kis színpont – mégis, ha közös vonásokat szeretnénk találni, megállapíthatjuk, hogy a szerzők a klasszikus magyar gyermekirodalmi hagyományokat folytatják. A legtöbb mű témája a természet, az élővilág és a gyermekek. Az alkotások nyelvezete – egy-két modernebb kifejezést használó művet leszámítva – leginkább klasszikusnak mondható. Pejoratív, obszcén kifejezéseket, zavaróan sok szlengkifejezést egyik mű sem tartalmaz. A konzervatív irányzat a tendencia. Több szerzőnél megmutatkozik valamilyen oktató szándék: erkölcsi, vallási tanulságokra kívánják felhívni a gyermekek figyelmét, vagy implicit módon a nyelvről szeretnének valamit tanítani, a kicsik szókincsét, szépérzékét fejleszteni. Az önmagában szórakoztatási célokat szolgáló művek kevésbé jellemzők a kisebbségi közegekben. A szerzők nem írnak öncélúan, szándékuk alapesetben is az anyanyelv fejlesztésének elősegítése.

A rendszerváltás óta egyre több határon túli szerzőről hallhatunk Magyarországon, a tehetséges írók és költők elfoglalhatják méltó helyüket az irodalmi kánonban. A Magyarországon élők általában nem ismerik a kárpátaljai irodalmat, a gyermekirodalmat még kevésbé – sőt sokszor a vidék történelmével, helyzetével sincsenek tisztában. Főként a vidékhez való családi kötődésem miatt éreztem késztetést arra, hogy – amennyire lehet – ezt a hiányt pótoljam.

A MAGYAR GYERMEKIRODALOM

Hozzávetőlegesen a 19. századig létezett egy figyelmen kívül hagyott olvasócsoporthoz, amelynek tagjai nem, vagy csak kezdő szinten tudtak írni és olvasni. Ez a csoport a gyerekekből, illetve a nekik felolvasó vagy velük együtt olvasó felnőttek közösségéből állt. A 19. században ezen a téren változások indultak el: a törekvések leginkább arra irányultak, hogy a teljesen vagy részben analfabéta gyermekek később tudatos olvasóközönséggé, könyvvásárlóvá váljanak. A gyerekjáték mellé felzárkózott a gyermekkönyv, és új lehetőséggé vált a piacon. A kínálat a később már újabb – ennek a közönségnek szánt – kép- és hanganyagokkal bővült: a mesefilmek, gyermekdalok, videójátékok stb. mind vetélytársai lettek a gyermekkönyveknek.¹ A gyermekkönyv és a gyermekirodalom nem azonos fogalmak. A gyermekkönyv-kultúra piaci jelenséggé alig kétszáz éves múltat tekint vissza. Az ifjúsági és gyermekirodalom valójában a gyermekkönyv-kultúra részét képezi.² A gyermekkönyvek a kulturális szocializáció színterei: ismeretterjesztő, műveltségnevelő szerepük van. Az olvasás segítségével gyermekkorban elsajátított alapok a felnőttkori tudás részét is képezik: alapot adnak a későbbi ismereteknek. A gyermekirodalom elsődleges célja az olvasási gyakorlat megszerzése, elsajátítása, egyfajta felkészítés a későbbi szépirodalom-olvasásra. Az illusztrációk pedig növelik az ol-

---

¹ Hermann, 7.

² Uo., 18-19.

vasóközönség fogékonyságát a festészet, a képzőművészetek, a fotók ifjú- vagy felnőttkori befogadása iránt.³ A gyermekirodalom tágabb értelemben a szépirodalom mellett magába foglalhatja a gyermekeknek szánt ismeretterjesztő irodalmat is.⁴

Komáromi Gabriella szerint négy réteget (vagy ha úgy tetszik felosztási formát) különíthetünk el a gyermekirodalmat vizsgálva:

1. Olyan szövegek, amelyeket eredetileg is gyermekeknek szántak, például: *Micimackó*, *Rab ember fia*.
2. Olyan szövegek, amelyeket a népköltészetből kölcsönzött a gyermekirodalom.
3. Olyan szövegek, amelyek gyermekirodalommá lettek, akár eredeti formájukban, akár átírva, például: *Robinson Crusoe*, *Légy jó mindhalálig*. Ennél a kategóriánál fontos megjegyezni, hogy a szerző alapvetően nem biztos, hogy gyermekirodalmi alkotásnak szánta a művét, de az idő múlásával az lett belőle.
4. Olyan szövegek, amelyeket gyermekek írtak, például: József Attila korai versei.

Ezek a kategóriák azonban csak tájékozódási pontok: nem különíthetők el élesen egymástól, lehetnek átfedések is köztük vagy akár „besorolhatatlan” művek is.⁵

A gyermekirodalom alatt általában a 3-10 éves korosztálynak szánt műveket értjük, az ifjúsági alatt pedig a 10-18 éveseknek szóló alkotásokat, bár itt talán kevésbé beszélhetünk felső korhatárról.⁶ Tarbay Ede így határozta meg a gyermekirodalom fogalmát: „(...) a gyermekek számára is alkotott szépirodalmi művek összegzése.”⁷ A hangsúly az „is” szón van, mivel a gyermekirodalom valójában nem állítható szembe a

---

³ Uo., 24-25.

⁴ KOMÁROMI, 12. (1999)

⁵ KOMÁROMI, 12. (1999)

⁶ BOGNÁR, 12. (2004)

⁷ TARBAY, 12.

felnőttirodalommal. Lényegében nem léteznek szigorúan elkülöníthető csak gyermekeknek szóló írások. A gyermekirodalom-olvasásban aktívan részt vesznek a felnőttek is: felolvassák a műveket, együtt olvassák a gyermekkel stb.⁸ Az olyan jól megírt művek, amelyeket egy gyermek is megérthet, nem feltétlenül, vagy kizárólagosan gyermekirodalomnak szánt alkotások. Lírai példával élve ezt így is ki lehet fejezni: „Minden jó, gyermekeknek írt vers vers, de nem minden vers való gyermekeknek is.”⁹ Mégis elfogadott gyakorlat, hogy elkülönítjük az irodalom egy részét, és gyermekirodalom névvel illetjük. Ebből a helyzetből adódóan Földes Péter a gyermekirodalmat „irodalmon belüli rezervátum”-ként jellemzi. Még a 20. század elején is a gyermekirodalom és az ifjúsági irodalom másodlagosak voltak, primer, presztízzsel bíró irodalomnak a felnőtt közönséget megcélzó alkotások számítottak. A kizárólag az előbbi kategóriákban alkotó írókat és költőket nem becsülték meg kellőképpen.¹⁰ Pedig gyermekirodalmi művet alkotni felelősség, és nem egyszerű feladat. Tudni kell felnőttként, de gyermeki pozícióba visszahelyezkedve írni. Szórakoztatni kell, ugyanakkor a szerző célja legtöbbször az, hogy gondolatokat is közvetítsen. Nehéz megtalálni a jó egyensúlyt.¹¹ Az alkotóknak szem előtt kell tartaniuk a művük nyelvezetét is, hiszen lényeges, hogy a célközönségük megérthesse azt. A túl sok leíró jellegű szöveg, a túl bonyolult szerkezetű mondatok, az idegen szavak mind nehezíthetik a megértés folyamatát.¹² A gyermekirodalom megítélése az évek során változni látszik: a közvélemény lassan belátja, hogy a felnőtt mellett létjogosultsága van az ifjúsági és a gyermekirodalomnak is.

A világirodalomban a felnőtt- és a gyermekirodalom kapcsolatát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a gyermekeket jellemzően nem volt

---

⁸ HERMANN, 19.

⁹ BOGNÁR, 11. (2001)

¹⁰ FÖLDES, 93.

¹¹ TARBAY, 10.

¹² KOMÁROMI, 11. (1999)

szokás irodalmi műben ábrázolni a régmúlt századokban. Évszázadokon át nem figyeltek a gyermekekre és a gyermekkorra, nem örökítették meg ennek az életkornak a történeteit, sajátosságait. Például a *Biblia* nem mutatja be szereplőit gyerekként, vagy csak szűkszavúan írja le alakjainak gyerekkorát. A görög mitológia sem ábrázolja számottevően ezt az időszakot. A kevés kivételek egyike Szent Ágoston, aki *Vallozásai*-ban kitér életének erre a korszakára is. Sok évnek kellett eltelnie, amíg Rousseau *Vallomások* című művében hasonlóképpen tett. Csak a 18. század második felében kezd előtérbe kerülni a gyermekkor, a 19. század néhány alkotásában – például Dickens: *Twist Olivér* című regényében – már központi szerepben mutatkoznak gyermekszereplők. Ennek a társadalmi csoportnak az irodalmi művekben való megjelenését később olvasói réteggé való avanzsálódásuk is követte.¹³ A világirodalomban a gyermekirodalom csíráit már a 16. században felfedezhetjük. Kétségtelen, hogy először a reformáció korában kaphattak a gyerekek könyvet a kezükbe, bizonyosan ez jelentette az olvasáskultúrájuk kezdetét. Azonban ebben az időszakban zömmel vallásos témájú könyvek születtek, így nem különíthető el szinte egyáltalán, mi számított felnőtt-, illetve gyermekirodalomnak.¹⁴

A magyar gyermekirodalom kezdetéről eltérnek a vélemények: Kolta Ferenc a reformáció korára, Szondy György a 17. század közepére, Szemák István és Hegedűs András pedig a 18. század derekára teszi az indulás éveit.¹⁵ Számos gyermekirodalommal foglalkozó könyv állítja, – sőt Benedek Elek szintén azon a véleményen van – hogy a magyar gyermekirodalom kezdete Bezerédj Amália könyvével kezdődik.¹⁶ Az író 1840-ben megjelent műve, a *Flóri könyve*: egy gyermekeknek szóló verses, dalos, képekkel illusztrált, úgynevezett *fog-*

---

¹³ TARBAY, 46-53.

¹⁴ F. KOMÁROMI, 21. (1988)

¹⁵ Uo., 20.

¹⁶ Uo., 21.

lalkoztató könyv.¹⁷ Ezt a reformkori gyermekkönyvet a környékbeli, birtokán élő iskolásoknak és óvodásoknak szánta, de elsősorban lányának írta, innen származik a cím is. A mű fejezetekre osztható, találhatóak benne ünnepi versek, találós kérdések, híres személyeknek, az ország nevezetességeinek, növényeknek, állatoknak, évszakoknak az ismertetése, valamint játékok, mondások, imádságok stb. Bezerédj Amália fiatalon elhunyt, már a *Flóri könyve* megjelenését sem érthette meg. A műnek később két folytatása is született, bár másik író nő készítette: Rajka Teréz nevéhez fűződik a *Flóri új könyve*, illetve a *Flóri és Kálmán könyve*.¹⁸

Már Bezerédj Amália műve előtt is léteztek gyermekversek, amelyek főként vallási, illetve pedagógia témakörben íródtak. A *Flóri könyve* volt az első, amely direkt módon a gyerekeknek szólt.¹⁹ A *Flóri könyve* mellett számos más gyermekirodalmi alkotás is született a korszakban, mégis csak Bezerédj Amália műve maradt fenn az utókor emlékezetében. Kevés figyelmet kapott például Döbrentey Gábornak *A kis Gyula* című alkotása, vagy Varga Pétertől a *Nefelejts*. Mindkét mű még a *Flóri könyve* megjelenése előtt született, de a későbbi idők szorból is találhatunk kevésbé méltányolt műveket. Ilyen például: Lukács Páltól *A kis lant*, vagy a *Béni kis naplója*, Gáspár Jánostól a *Csemegek* stb.²⁰ Azért is alakulhatott ki ez a helyzet, mert a későbbi korok nagy írói és költői – például Benedek Elek, vagy Babits Mihály – a Bezerédj műre emlékeztek vissza szívesen, mint kedves gyermekkori olvasmányukra. Tarbay Ede szerint viszont a magyar gyermekirodalom az „első igazi magyar gyerekverssel” kezdődik, vagyis Petőfi Sándor *Arany Lacinak* című művével. Ezt a kijelentését azzal indokolja, hogy ez volt az első olyan alkotás, amely valóban gyerekekhez, még-

¹⁷ KOMÁROMY, 8. (2002)

¹⁸ *Bezerédj Amália...*

¹⁹ KOMÁROMY, 17. (2002)

²⁰ F. KOMÁROMI, 23. (1988)

pedig egy konkrétan megnevezett gyermekhez szól. Jellemző rá az is, hogy nem görcsös erőlködésből, hanem kapcsolatteremtés céljából jött létre a mű. Bezerédj Amália 1836-os munkáját Tarbay inkább olvasókönyvnek tartja, nem pedig szépirodalmi alkotásnak.²¹ A magyar gyermekirodalom kezdetének datálása tehát vitatott téma: nézőpont és vélemény kérdése, hogy ki hogyan közelíti meg a kérdést.

Hosszú múltra tekint vissza a magyar gyermekversek egyik fajtája: az oktató verseké. Ezek az illendő szokásokról, a helyes napirend betartásáról szólnak, vagy fontos ismerteket foglalnak össze. A verses forma a könnyebben való tanulás célját szolgálta.²² A gyermekirodalom kapcsán azonban jó volna elválasztani egymástól az irodalmat és a pedagógiát. Utóbbi igyekszik bizonyos kereteket felállítani a gyermekek számára, míg az irodalom többek közt önmaguk és a világ megismerésére hivatott.²³ A 19. század elején nem volt ritka jelenség, hogy már ismert, felnőtt irodalmi műveket írtak át, amiről azt gondolták, hogy a gyermekek számára is befogadható alkotássá válhat. Így született meg számos új gyermekirodalmi alkotás, például: Mary és Charles Lamb: *Shakespeare mesék* című kiadványa, vagy a *Robinson Crusoe* egyik változata. Egy-egy alap irodalmi művet akár többféleképpen is feldolgoztak, újra alkották, így több változatban is olvashatták őket a gyermekek és ifjak.²⁴ Az ilyen típusú műveknél általános problémaként léphet fel, hogy elvész a mű eredeti tartalma, és csak egy üres alkotás születik meg az átírás nyomán.²⁵

Mint fentebb már szó volt róla, a 19. században született az első igazi gyermekvers, mégpedig Petőfi Sándor *Arany Lacinak* című műve. Ennek a korszaknak köszönhetjük még többek között Gyulai

---

²¹ TARBAY, 118-120, 223.

²² BOGNÁR, 17. (2001)

²³ UO., 14.

²⁴ F. KOMÁROMI, 22. (1988)

²⁵ TARBAY, 82-83.

Pál gyermeklíróját, Jókai Mór és Mikszáth Kálmán meséit, novelláit, valamint Arany János, illetve Arany László meséit, csakúgy, mint Benedek Elek munkásságát.²⁶ Nagy lépésnek számított, hogy 1888-ban Benedek Elek felszólalt a parlamentben a gyermekirodalom ügyéért: „Nem az iskolai tankönyvekről szólok, mert azokért, jók vagy rosszak, nem a könyvkiadók felelősek, de értem azokat a képeskönyveket, melyek a házi nevelés és oktatás kiegészítő részeiként minden évben, különösen karácsony táján előzőnlik a könyvpiacokat, azokat a nagy részben külföldről importált, rendesen silány fordításban terjesztett, kisebb részben hazai termékeket, amelyek úgyszólván minden kritika nélkül kerülnek a gyermekek kezébe.”²⁷ Ő volt az első, aki elvárásokat fogalmazott meg a magyar gyermekirodalommal kapcsolatban, illetve javaslatokat is tett a fejlődés érdekében.²⁸ Ebben az időszakban mutatott a Singer és Wolfner cég is hajlandóságot gyermekkönyvek kiadására és támogatására. 1889-ben megjelent *Az Én Újságom*, majd ezt követően még több gyermeklapot indítottak. Egyre több gyermekvers született és az angol, illetve német illusztrációkat lecserélték eredeti, Mühlbeck Károly rajzokra.²⁹ A magyar gyermekirodalom számára nehézséget jelentett, hogy versenyeznie kellett többek között a gyermekeknek írt német nyelvű művekkel, valamint a fordításirodalommal is. Az arisztokrácia és részben a polgári családok gyermekei is németül vagy franciául beszéltek, ezért a magyar nyelvű könyvek iránt nem is volt igazán nagy kereslet. Eredeti, magyar művek jellemzően a 19. század végén születtek.³⁰

Az 1900-as évek környékén változás történt a magyar irodalomban, új költői nemzedék jelent meg, és ez a változás a gyermekiroda-

---

²⁶ F. KOMÁROMI, 24. (1988)

²⁷ TARBAY, 118.

²⁸ VÉGH

²⁹ F. KOMÁROMI, 24. (1988)

³⁰ UO., 23.

lomra is hatott. A hagyományos téma és a zárt versformák helyett a szokatlan, újfajta képpalkotás, a formai játék, a nyelv zenei és alaki felfedezése került a középpontba. A modernitás mellett, amelyet például Weöres Sándor képviselt, számos magyar költő, például Móra Ferenc, Zelk Zoltán, Kányádi Sándor is visszanyúlt a népi gyökerekhez. A formai és tartalmi megújulás mellett más is változott: arányaiban jelentősen növekedett a gyermekirodalmi alkotások száma a 20. századot megelőző korokhoz képest.³¹ A gyermekirodalom hajnalán a szerzők számára a legfontosabb alapelv a tanításé volt: ezt tükrözve jött létre a legtöbb gyermekvers. Azonban a 20. század második felére módosult a gyermekek társadalmi megítélése: a jóléti társadalmakban megváltozott a gyermekekről alkotott kép, a gyermekkorhoz való viszony, maga a gyermeklét is. Már nemcsak a felnőttek jelentettek értéket.³² Ez is kihatással volt a gyermekirodalomra: a gyermekversek különváltak a pedagógiától, már nem a tanítás volt az egyetlen és elsődleges célja a létrejöttüknek. Megjelent a játékoság (mint fő építőegység), amely felkeltette a célközönség érdeklődését is.³³ A 20. században jelent meg Molnár Ferenc től *A Pál utcai fiúk*, de ebben a korszakban alkotott a gyermek- és ifjúsági irodalom számára Gárdonyi Géza, Kaffka Margit, Móra Ferenc, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Weöres Sándor, Fekete István, illetve Lázár Ervin és Csukás István, akiknek munkássága századunkban is folytatódott, folytatódik.

Összegzésként elmondható, hogy a 16. században elkezdődött a gyermeki olvasáskultúra kifejlődése, a 18. században indult meg a gyermekkönyvkiadás, a gyermeklapok megjelenése. Ekkor született meg igazából a gyermekirodalom, ám ebben a korszakban inkább pe-

---

³¹ KOMÁROMY, 19-20. (2002)

³² KOMÁROMI, 172. (1999)

³³ HÁJAS, 100. (2016)

dagógiai célzattal létrejött művekről beszélhetünk. Az esztétizáló és a nemzeti gyermekirodalom egyaránt a 19. században teremtődött meg.³⁴ A történelem változásával, az idő előrehaladásával változik a világ és vele együtt az olvasás helyzete is.³⁵ Ehhez alkalmazkodni kell: figyelembe kell venni az új helyzeteket, és kihasználni a gyermekirodalom népszerűsítésére napjaink online és digitális felületeit is. Megváltozott a világ észlelése, a szöveg dominanciája eltűnőben van, a képek egyre nagyobb szerepet játszanak életünkben, és a gyermekekében is. A gyermekek a felnőtteknél vizuálisabbak, ráadásul az új generációk már ebbe a látásmódba születnek bele. Nem mindegy, hogy a vizualitásnak milyen formájával találkoznak a felnövekvő ifjak és milyen helye lesz világukban a gyermekirodalomnak.³⁶

---

³⁴ KOMÁROMI, 20. (1999)

³⁵ Pásztor Csörgei – POMPOR, 53.

³⁶ VÁRNAI, 393.

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR GYERMEKIRODALOM

Kárpátalja, vagy más néven Kárpátontúli terület: a két földrajzi elnevezés ugyanazt az országrészt jelöli. Az első a magyarság látószögét tükrözi, míg a második a jelenleg is érvényben lévő hivatalos határokat vázolja fel – az orosz vagy ukrán vidékek felől nézve. Ennek a körülbelül 12 800 km²-nyi területnek a földrajzi elhelyezkedése nem változott, mégis a történelem úgy alakította sorsát, hogy több államhoz is tartozott az idők során. A kárpátaljai magyarság immáron közel száz éve él kisebbségben. Kárpátalja a honfoglalástól kezdve több mint ezer évig Magyarország részét képezte, ám a trianoni békediktátum után elcsatolták anyaföldjétől: először Csehszlovákia, majd rövid ideig ismét Magyarország része lett, később a Szovjetunióhoz került. Napjainkban Ukrajnához tartozik. Összesen kilencféle államalakulat részét képezte.³⁷

A kárpátaljai magyarok leginkább az Ungvár-Munkács-Nagyszőlős terület mentén délnyugatra, a Tisza jobb partján élnek.³⁸ Ez a vidék a honfoglalástól kezdve 1919-ig a magyar államhoz tartozott. Mivel ennyi évszázadon át Magyarország szerves részét alkotta, így kulturálisan a magyar örökséget hordozza magában a legerősebben: önálló irodalomról nem lehet beszélni ebben az esetben. Felvidéken,

---

³⁷ FEDINEC – VEHES, 15-16.

³⁸ GÖRÖMBEI, 311. (2001)

Kárpátalján és a Vajdaságban jelentős előzmények nem említhetők: nem léteztek 1920 előtt jelentős irodalmi vagy gyermekirodalmi műhelyek.³⁹ A trianoni békeszerződés értelmében Kárpátalját az akkori Csehszlovákiához csatolták. A sokkoló döntés után újra kellett szervezni a kárpátaljai, kisebbségbe került magyarság életét. Az addig megszokott keretek megszűntek: az elcsatolt terület már nem tartozott az anyaország hatáskörébe, viszont Csehszlovákiához sem kapcsolódhattott kulturálisan. Körülbelül fél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy az elszakított területeken igazán elinduljon az irodalmi és kulturális élet.⁴⁰ A kárpátaljai magyarok 1919-től 1938-ig a csehszlovák kultúrközegben próbáltak érvényesülni, az ebben a korszakban született művek – például Tamás Mihály vagy Sáfáry László munkái – a felvidéki magyar irodalom részének tekinthetők. 1938-ban az első bécsi döntés értelmében Kárpátalja magyar lakta területeit visszacsatolták Magyarországhoz. A második világháború ismét romba döntötte a már elinduló kulturális életet is amellet, hogy sok halálos áldozatot követelt. 1944-ben a szovjetek elfoglalták Kárpátalját és létrehozták a Zakarpatszka Ukrajina nevű államalakulatot.⁴¹ Ugyan ebben az évben deportálták a teljes munkaképes magyar férfilakosságot: az úgynevezett málenkij robotra vitték őket, ami által szintén sokan veszítették életüket. Az elnyomó idegen hatalom politikája, illetve a magyar értelmiség hiánya miatt ismét hasonló helyzet állt elő, mint a trianoni békediktátum után. Ismételten meg kellett szervezni a kulturális életet a helyi kisebbségnek. Kárpátalja 1946-ban az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság egyik megyéje lett Kárpátontúli terület néven. Ebből a megközelítésből származik a „kárpátontúli magyar” kifejezés, amely egyfajta téves megnevezés. A szovjet elnyo-

---

³⁹ KOMÁROMY, 91. (2002)

⁴⁰ Uo., 91.

⁴¹ GÖRÖMBEL, 311. (2001)

más keményen sújtotta a kisebbségi magyar lakosságot: nemzetiségi diszkrimináció lépett életbe.

A magyar nyelvű kiadványok rendszeres megjelenése Kárpátalján az 1950-es években kezdődhetett el. Ez a Kárpátontúli Területi Kiadó magyar osztályának és Balla László író munkájának volt köszönhető: olyan kiadványokban materializálódott, mint a *Kárpáti Igaz Szó* című újság, illetve az évente megjelenő *Kárpáti Kalendárium*. A '60-as években megalakult az Ungvári Egyetem magyar tanszéke. Több kárpátaljai író és költő is itt végezte tanulmányait. További magyar nyelvű lapok is megjelenhettek – például a beregszászi székhelyű *Vörös Zászló*, illetve magyar nyelvű antológiák kiadása is lehetségessé vált – ilyen volt például az Új Hang. Ezek új fórumot biztosítottak ahhoz, hogy a kárpátaljai írók és költők műveikkel a nyilvánosság elé léphessenek. Elkezdődött egy népmese- és mondagyűjtési hullám, amely még a későbbi évtizedekben is folytatódott.⁴² A *Kárpáti Igaz Szó* 1965-ig csak az ukrán lap fordítása lehetett, az ungvári Kárpáti Kiadó is elsősorban csak műfordításokat adhatott ki: 1951-től viszont évente egy-két magyar nyelven írt mű is megjelenhetett. 1967-ben létrejött a Forrás Stúdió, ahol a fiatalabb nemzedék tehetségei bontogathatták szárnyaikat. 1971-ben a korábbi stúdiót politikai okokból felváltotta a József Attila Irodalmi Stúdió, amely 1988-ban József Attila Alkotóközösséggé formálódott és a társművészeteknek is helyet adott.⁴³ Kárpátalján egészen 1989-ig nem jelent meg irodalmi folyóirat: korábban a közéleti újságok irodalmi rovatában publikálhatták műveiket a kárpátaljai írók és költők.⁴⁴ 1989-ben jött létre a *Hatodik Síp* című irodalmi és közéleti folyóirat, amely időközben megszűnt.

---

⁴² KOMÁROMY, 97. (2002)

⁴³ GÖRÖMBEI, 322-323. (2001)

⁴⁴ UO., 312.

A rendszerváltás környékén több pozitív változás is történt a kárpátaljai magyarság életében. Engedélyezték a korábban tiltott magyar kulturális szervezkedéseket, létrejöttek különböző magyar körök, illetve klubok is. 1989-ben megalakulhatott a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, amely a magyar hagyományok ápolását tűzte ki célként, illetve a magyar kisebbség érdekképviseltét is magára vállalta.⁴⁵ A kárpátaljai magyarok énekelhették a Himnuszt, kitűzheték a piros-fehér-zöld zászlót, megemlékezhetnek nemzeti ünnepeikről, avathattak magyar vonatkozású szobrokat és emlékműveket stb. 1993-ban kettészakadt a szervezet, így már nem tudott egységes erővel fellépni. Az utóbbi években azonban a két szervezet gyakran fogalmaz meg közös nyilatkozatokat, illetve választási együttműködést köt: ez növeli a magyarság érdekképviselésének esélyeit. A Kárpátalján élők helyzetét 2014 óta nagyban meghatározza a rossz gazdasági helyzet, a munkanélküliség, az orosz-ukrán háborúskodás, illetve az ebből fakadó ukrán intézkedések, amelyek a kisebbségek szabad nyelvhasználatára ellen irányulnak. A problémák következtében nagymértékben felerősödött a kivándorlás: a szülőföldjüket elhagyó kárpátaljai magyarok egy része külföldön próbál szerencsét, a legtöbben viszont az anyaországba települnek át.

A trianoni békediktátum következtében elcsatolt magyar területeken létrejövő irodalmat nevezzük határon túli irodalomnak.⁴⁶ A magyarországi irodalmat csak magyar irodalomként szoktuk emlegetni, míg a határon túli esetén mindig odatesszük elé, hogy erdélyi, felvidéki stb. magyar irodalom. Ez a megbonthatatlan egységre utal: az ezeken a vidékeken születő alkotások a magyar irodalom „táji, területi színváltozatai”.⁴⁷ A határon túli irodalmak egyfajta kettősséget hor-

---

⁴⁵ Uo., 323.

⁴⁶ KOMÁROMY, 91. (2002)

⁴⁷ GÖRÖMBEL, 9. (2001)

doznak magukban: amellett, hogy a magyar irodalomhoz és kultúrkörhöz kapcsolódnak, mégis meghatározza őket az a környezet és az az idegen állam, amelyben megszületnek a művek. Utóbbiak szabják meg ugyanis a határon túli irodalom kereteit, szellemi mozgásterét. Határon túli, kisebbségi íróként, költőként egy elnyomó országban alkotni feladatvállalás: a magyar identitás felvállalása. Nem lehet egyenlőségjelet tenni közéjük, nem lehet egy kategóriába sorolni a határon túli műveket: az elcsatolt területek irodalma más és más. Saját történelmük, saját jellegzetességeik vannak, és eltérő országokhoz tartoznak, amelyek szintén meghatározó erőt képviselnek. Szerb Antal nem sokkal a trianoni békediktátum után megállapította: „több magyar irodalom van kifejlődőben.”⁴⁸ Mégis összeköti a felvidéki, az erdélyi, a vajdasági és a kárpátaljai, vagyis a határon túli alkotókat a közös identitás és az anyaország irodalmához való kapcsolódás.⁴⁹ Már 1985-ben megfogalmazódott a *Könyvvilág* májusi számában az igény valamilyen határon túli magyar irodalmakat feltáró munkára: „szükség volna olyan kritikai szemlére, amely beszámolna a szomszédos országok újabb irodalmi terméséről, hiszen hiába kaphatók a könyvesboltokban az erdélyi, felföldi vagy vajdasági magyar írók művei, az olvasónak és a tájékozódni kívánónak nem könnyű a választás.”⁵⁰ Bár fontosságát több tanulmány is hangsúlyozta, mégis a határon túli felnőtt irodalomnál még kevésbé volt kutatott és ismert a határon túli gyermekirodalom. Sajnos egyelőre nem létezik olyan szakmai mű, amely átfogóan tárgyalná a Kárpátalján született gyermeklírát és epikát. Pedig a határon túli gyermekirodalom számos képviselője olyan értéket alkot, amely nélkül szegényebb, szürkébb lenne az egyetemes magyar irodalom.⁵¹

---

⁴⁸ SZERB, 516.

⁴⁹ GÖRÖMBEI, 9-11. (2001)

⁵⁰ KISS GY., 11.

⁵¹ KOMÁROMY, 329. (1999)

Az *Alföld* című folyóirat 1988. decemberi száma foglalkozott az erdélyi, illetve a csehszlovákiai magyar gyermekirodalommal, viszont a vajdaságiról, valamint a kárpátaljairól nem született önálló tanulmány. Ennek talán a kevés forrás, vagy a nehezebb gyűjthetőség volt az oka. Pedig ezeken a területeken is olyan színvonalon teremtették meg a szépirodalmat, mint máshol, és ugyanúgy a magyar irodalom részét képezik, csak nagyrészt feltérképezetlenül. Rigó Béla tanulmányából különösen megragadta a figyelmet egy mondat. A szerző alapvetően nem a határon túli gyermekirodalomról értekezik írásában, mégis említést tesz azokról a nem magyarországi alkotókról, akik a fiatal nemzedéknek szánják műveiket: „És ilyen verseket írnak határainkon túl is a magyar gyerekeknek. Erdélyben Páskándi Géza, Kányádi Sándor, Veress Zoltán, Hervay Gizella, Jugoszláviában Tolnai Ottó, Szlovákiában Kiszeli Ferenc, Kárpátalján... és már megint nagyon nehéz visszatartani magunkat a felsorolás eufóriájától.”⁵² A tanulmány írója vagy nem tudott, vagy nem akart egyetlen példát sem hozni a kárpátaljai alkotók közül, viszont így feltűnően befejezetlenül hagyta a felsorolást. A tanulmány végén említést tesz Szalai Borbáláról, és „író társairól”, de csak úgy, mint kevésbé ismert művészekről.⁵³

A kárpátaljai irodalom kötött, mégpedig az éppen aktuális államhoz, aminek a része, tehát napjainkban Ukrajnához. Kötődése viszont a magyar irodalomhoz és kultúrához is kapcsolja. Ebből a kettségből adódóan egyiknek sem tud szerves részévé válni. A magyar köztudatban sem tudott mély gyökeret ereszteni a kárpátaljai irodalom: a legtöbb olvasó nem ismeri e terület történelmét, viszonyait és az ezek által ihletett műveket.⁵⁴ A kárpátaljai magyar irodalomról az első figyelemreméltó, összegző tanulmányt Kovács Vilmos és Benedek

---

⁵² RIGÓ, 31.

⁵³ Uo., 36.

⁵⁴ KOVÁCS – BENEDEK, 961.

András írta: ezt a *Tiszatáj* folyóirat is közölte két részletben 1970-ben a 10., illetve a 12. számában. Az írás vitát váltott ki, még a folyóiratot is veszélybe sodorta: egyeseknek nem tetszett, hogy a tanulmány a magyar kultúra részének tekinti a kárpátaljai magyar irodalmat is, nem pedig a kisebbséget elnyomó hatalmak kultúrkörébe sorolja azt.⁵⁵ Kovács Vilmos és Benedek András tanulmányukban úgy jellemzik Kárpátalját, mint „örök természeti szépség és az örökös emberi nyomorúság tökéletes kontrasztja.”⁵⁶ Ezt tükrözik az itt született irodalmi alkotások is. Az anyanyelv a magyar kulturális örökség hordozója is, vagyis a nemzeti történelemé, a hagyományoké, a művészeteké, a néprajzé és az irodalomé egyaránt.⁵⁷ Ezért is fontos, hogy a felnövekvő nemzedékek ezeket mind magukba szívhassák, jól elsajátított anyanyelvük segítségével. Ehhez nyújtanak kiváló alapot a gyermekirodalmi művek. A kárpátaljai irodalomnak közösségmegtartó ereje is van, valamennyi mű alakítja a helyi kultúrát. Minden egyes alkotás bizonyítja, hogy a helyiek küzdenek az életben maradásért, a kultúrájukért és identitásukért, amelyet ápolnak és tovább is szeretnének adni.⁵⁸

A kisebbségi gyermekirodalom elválaszthatatlan a vidék felnőtt irodalmának fejlődésétől: sokáig nem is lehetett külön kategóriaként emlegetni a kettőt Kárpátalján. A legtöbb gyermekirodalomban ismert íróknak és költőnek vannak felnőtt közönséget megcélzó művei is.⁵⁹ A kárpátaljai magyar gyermekirodalom a határon túliak közül a legkisebb és legfiatalabb irodalom.⁶⁰ Ennek történelmi okai vannak, például, hogy a kárpátaljai területet az első világháborút követően Csehszlovákiához csatolták, így irodalmát az újabb elcsatolásig a fel-

---

⁵⁵ EPERJESI PENCKÓFER, 25. (2003)

⁵⁶ KOVÁCS – BENEDEK, 962.

⁵⁷ SOMOS – SÁRKÁNY, 5.

⁵⁸ EPERJESI PENCKÓFER, 18-19. (2003)

⁵⁹ HÁJAS, 245. (2013)

⁶⁰ GÖRÖMBEI, 311. (2001)

vidéki irodalomhoz sorolhatjuk. A második világháború után a többi határon túli területtel összevetve a kárpátaljai irodalom került a leginkább hátrányos helyzetbe. Az idegen hatalom jelentősen korlátozta az anyanyelvi művelődés és az irodalom lehetőségeit.⁶¹

Osvát Erzsébet 1959-ben megjelent gyermekverskötetétől számíthatjuk a kárpátaljai magyar gyermekirodalom kezdetét. A következő gyermekkönyvét 1962-ben adták ki, de a költőnő már ebben az évben Magyarországra költözött. A Szovjetunió fennhatóságának idején a kárpátaljai gyermekirodalom legjelentősebb alkotója Szalai Borbála volt: sokáig szinte egymaga képviselte ezt az irodalmi kategóriát. Jelentőségét mutatja, hogy művei a magyarországi közönség számára is ismertté váltak.⁶² Osvát Erzsébet és Szalai Borbála mellett jelentős alkotó még Balla László, Füzesi Magda, Berniczky Éva, Weinrauch Katalin, Király Benedek Lőrinc, de szólnunk kell Kovács Vilmos, Kecsés Béla, Kincses István, Kurmai-Ráti Szilvia, Olasz Tímea, Nádasi Klára és Turák Angéla gyermekirodalmi munkásságáról is.

A Szovjetunió fennállása idején a kárpátaljai magyar gyermekirodalom korlátozva volt: a gyerekek olyan művekkel találkozhattak csak, amelyek megfeleltek a rendszer elvárásainak. A magyar nyelvű kötetekben, válogatásokban is ezért találkozhatunk kommunista színezetű alkotásokkal.⁶³ A határon túli térség alkotói is leginkább a gyermeklírában tudnak kiteljesedni és a magyarországi példa is ezt mutatja.⁶⁴ A határon túli gyermeklírában körülbelül a '70-es, még inkább a '80-as években érzékelhető valós fordulat. Ekkor jelennek meg olyan művek, amelyek már nem a sematikus, politikumot tartalmazó költészetet képviselik. Létrejön minden területen az egyéni hangot megteremtő, folklór színezetű, magyar költészeti hagyományokra

---

⁶¹ KOMÁROMY, 24. (2001)

⁶² HÁJAS, 246. (2013)

⁶³ HÁJAS, 79. (2015)

⁶⁴ KOMÁROMY, 94. (2002)

épülő gyermeklíra.⁶⁵ A kárpátaljai gyermekirodalmi életet tulajdonképpen az *Irka* című folyóirat szervezte és teremtette meg az 1990-es évek elején. Főszerkesztője, Punykó Mária a magyarországi és nemzetközi nevek mellett kárpátaljai szerzők műveinek is teret adott a lap hasábjain. A kárpátaljai magyar gyermekirodalom konzervatívabb, mint a magyarországi: ez többek között a helyzetéből, illetve politikai okokból fakad. Jó ideig hiányzott a műfaji változatosság is: csak a rendszerváltás után jelentek meg például szürreális mesék, meseregények, naplók stb.⁶⁶ A Szovjetunió szétesése után Kárpátalján felpezsdült az irodalmi élet, beleértve a gyermekirodalmat is. Több gyerekeknek szóló novellás-, valamint verseskötet, illetve mesegyűjtés jelent meg: ez a tendencia azóta is folytatódik.⁶⁷

A későbbi író- és költőgenerációk létrejöttéhez szükséges, hogy a mostani gyermekek és fiatalok megszeressék az irodalmat, hogy később akár belőlük is alkotók válhassanak.⁶⁸ Óvodás és kisiskolás korban még fogékonyak a gyerekek mindenre, ilyenkor kell megragadni a lehetőséget. A gyermekirodalom egyik feladata az olvasás iránti vágy felkeltése és az irodalom megszerettetése. A gyermekversek kiválóan szolgálgják ezt a célt: egyszerre játszhat és tanulhat általuk az ember.⁶⁹ Már csak ezért is fontos a gyermekirodalom, az olvasás gyermekkorban való megszerettetése, különösen a határon túli magyarok esetében. Az újabb generációkról általánosságban elmondható, hogy figyelemhiányosak, nehezebben sajátítják el az írás és az olvasás képességét, ám Kárpátalján plusz nehézségként – a kisebbségi létből adódóan – jelentkezhetnek más problémák is a gyermekek és az ifjúság körében. A kisebbségi fiatalok esetében az anyanyelven való olvasás egyfajta kap-

---

⁶⁵ KOMÁROMY, 93. (2002)

⁶⁶ HÁJAS, 80. (2015)

⁶⁷ HÁJAS, 247. (2013)

⁶⁸ UO., 245.

⁶⁹ JASKÓNÉ Gácsi, 11.

csolódás az anyaországhoz és a magyar kultúrához, ilyen módon elengedhetetlen a nemzeti identitás kialakulásában. Ha a kisebbségben élő gyermekek nem sajátítják el megfelelő módon anyanyelvüket, nem tudnak azon olvasni, akkor fenn áll a veszélye annak, hogy nem alakul ki bennük a nemzeti kötődés és a magyarságtudat. Ebből következhet, hogy nem tartják majd fontosnak a hagyományok ápolását és továbbörökítését, illetve a következő generáció nem fogja megismerni a magyar örökséget. Ilyen kockázati tényező a vegyes házasság vagy, hogy néhányan gyermeküket ukrán tannyelvű iskolába íratják a könnyebb boldogulás reményében. Ezeknek a gyermekeknek egy része felnőve az ország „belsejébe” költözik, és az ukrán vagy orosz kulturális közegben elveszítik magyar gyökereiket. Természetesen azok a gyermekek sem feltétlenül maradnak Kárpátalján, akik magyar nyelvű iskolába jártak, bár ők – ha kivándorolnak is – nagyobb eséllyel döntenek a magyarországi letelepedés mellett.

A gyermekirolalomnak különösen fontos szerepe lehet a kisebbségmagyar területeken. Az olvasással egyidőben zajlik az anyanyelv elsajátításának folyamata, ráadásul a gyermekek nemzeti identitástudata is fejlődik, formálja a magyarságról alkotott képüket.⁷⁰ A gyermek olvasáshoz való viszonyának alakításában nagy szerepük és felelősségük van a szülőknek. A család adja az alapvető mintát, a könyvekhez való hozzáállást. Azonban nemcsak ezzel, hanem már szinte a születéstől fogva feladata lehet a szülőknek a mesélés, mondókák mondása, felolvasás stb.⁷¹

---

⁷⁰ KOMÁROMI, 11. (1999)

⁷¹ PÁSZTOR CSÖRGEI – POMPOR, 54.

GYERMEKIRODALOM A KÁRPÁTALJAI TANKÖNYVEKBEN

A téma kibontása nem lenne teljes, ha nem térne ki a kárpátaljai tankönyvkiadás múltbeli és jelenlegi helyzetének vizsgálatára. Mivel a kérdés feltérképezéséhez nem találtam releváns adatokat, tájékoztatást kértem Varga Bélától, a kijevei Szvit Tankönyvkiadó ungvári szerkesztőségének kiadóvezetőjétől. Az alábbiakban az ő szóbeli közlésére támaszkodom.

A kommunista időszak alatt a Ragyanszka Skola Kiadó Ungvári Magyar Szerkesztősége foglalkozott a magyar tankönyvek kiadásával. Szalai Borbála és Kulin Katalin szerkesztők arra törekedtek, hogy a klasszikus, illetve a kortárs magyar gyermekirodalom legjáva kerülhessen a tankönyvekbe. A koncepciót a magyarországi minta, illetve a szerkesztők értékítélete határozta meg. A tankönyveket elsősorban a magyar szellemiség hatotta át, de természetesen ebben a korszakban a könyvekbe kötelező volt beemelni a rendszert éltető műveket is. A Szovjetunió zárt rendszere ellenére az ungvári szerkesztőségnek a '60-as évek elejétől sikerült kapcsolatot teremtenie a budapesti Tankönyvkiadóval, amely segítséget, útmutatást tudott számukra nyújtani. Az ungvári szerkesztőség viszonylagos függetlenséget élvezett: a kiadó székhelye Kijevben volt, a messzeségből kevésbé ellenőrizték az ungváriak tevékenységét. A szerkesztőség vezetője, Ivaskovics Mihály beosztottjaira bízta a munkát, nem erőltette a rendszer magasztalását. A tankönyvekben a klasszikus-, illetve a kárpátaljai írók és költők

mellett a Szovjetunió utolsó éveitől kezdve más határon túli szerzők is helyet kaphattak. A nem magyar kárpátaljai szerzők műveinek aránya nem volt számottevő. A Szovjetunió szétesése utáni évektől 2000-ig nem működött rendszerezett tankönyvkiadás és cenzúra sem nehezítette a magyar szerkesztőség munkáját. Ez az állapot a 2004-es „narancsos forradalom” után megváltozott: az ukrán politika akkor váltott nacionalista irányba. Viktor Janukovics elnöksége alatt 2010 és 2014 között majdhogynem kisebbségbarátivá enyhült a légkör. A 2014-es „Majdan” után viszont ismét az ukrán nacionalizmus térhódításának időszaka következett: ez érzékeltette hatását az oktatásban is. Az utóbbi években a nyugati mintáról átvett gender és politikailag korrekt gondolkodás gyűrűzött be az ukrán tankönyvkiadásba, ezt kéri számon a magyar tankönyvszerkesztőkön is.⁷²

---

⁷² VARGA

GYERMEKLAPOK KÁRPÁTALJÁN

Kárpátalján a szovjet időszakban nem jelent meg magyar nyelvű gyermeklap. Csak a *Kárpátontúli Ifjúság* című ukrán nyelvű újság magyar fordítása volt elérhető, de a rendszer ideológiájához hű lap inkább a fiatalok közönségét célozta meg, nem a gyermekeket.⁷³

Az Irka

Az 1989-ben megalakult Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség nyomán számos más szakmai szervezet jött létre. Ezek magukba foglalták a helyi, kárpátaljai jellegzetességeket, de egyúttal az összmagyarsághoz is kapcsolódtak kulturálisan. 1991-ben megalakult a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ), a terület pedagógusainak érdekvédelmi szervezete. A megalapításkor a társaság céljai között szerepelt, hogy megszervezze a helyi magyar pedagógustársadalmat, illetve, hogy segítse az önálló oktatási rendszer létrehozását Kárpátalján. A szervezet megalakulása óta számos módot talált a kezdeti célok megvalósítására: támogatja a helyi iskolákat – akár eszközökkel ellátva őket – vetélkedőket, táborokat szervez az iskolásoknak, bővíti a könyvtárak kínálatát, könyvkiadói tevékenységet folytat stb. Egyik legfőbb feladatának a szórványban élő magyar gyermekek anyanyelvi oktatását tartja. A KMPSZ közreműködésével jöhetett létre az első magyar nyelvű felsőfokú tanintézmény is, a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola

---

⁷³ HÁJAS, 34. (2014)

(ma II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola). A szervezetnek két folyóirata is van: a *Közoktatás*, amely egy pedagóguslap, illetve az *Irka*, amely gyermeklapként funkcionál.⁷⁴ Az *Irka* próbaszáma 1993-ban, első száma pedig 1994-ben jelent meg a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség gondozásában, 5100-as példányszámban.⁷⁵ Punyko Mária, az újság alapító főszerkesztője így emlékszik az indulásra: „A cél egyértelmű volt: olvasóvá nevelés, anyanyelvápolás, ismeretközlés, értékközvetítés. Értékes olvasnivalót szerettünk volna a gyerekek kezébe adni, mivel a Szovjetunió széthullása után a rubelelszámolás megszűntével a Magyarországon megjelenő *Pajtást*, *Kisdobost*, *Dörmögő Dömötört* a szülők már nem tudták megrendelni. Ezt az űrt akarta pótolni a KMPSZ.”⁷⁶ A főszerkesztő munkáját Bagu Balázs és dr. Deák Ferenc segítette, a tartalomért felelős munkatársak Orosz Ildikó és Balla D. Károly voltak. Jankovics Mária és Prófusz Marianna készítette az újság illusztrációit.⁷⁷ A jelenlegi főszerkesztő Espán Margaréta, a szerkesztő Gabóda Éva, a szerkesztőbizottság elnöke Orosz Ildikó, a grafikáért pedig Veres Ágota felel. Az *Irka* leginkább szépirodalmi gyermeklap, de megtalálhatók benne ismeretterjesztő, illetve foglalkoztató anyagok is.⁷⁸ A folyóiratban megjelentek alkotásai a kárpátaljai gyermekirodalom kiváló képviselőinek is, mint például: Füzesi Magdának, Osvát Erzsébetnek vagy Weinrauch Katalinnak. Olyan művészek írásait is közölték, akik inkább a felnőtt közönséget szólítják meg, például egy-egy publikáció erejéig Penckófer János, Vári Fábrián László is kitekintett a gyermekversek világa felé. Nemcsak kárpátaljai alkotóknak biztosított és biztosít helyet a lap: más határon túli, illetve magyarországi művek, klasszikusok is megjelenhetnek

---

⁷⁴ KOMÁROMY, 73. (2004)

⁷⁵ *Kárpátalja anno...*

⁷⁶ *Az Irka régi...*

⁷⁷ *Kárpátalja anno...*

⁷⁸ KOMÁROMY, 74. (2004)

benne. Az *Irka* profilját színesíti, hogy az ismert, felnőtt szerzők mellett már az első számtól kezdve publikálhatnak benne kárpátaljai magyar gyermekek is. Lírai és prózai alkotások mellett rajzokat is szívesen közöl a folyóirat. Ez kiváló lehetőség a tehetséges gyermekek számára, több, jelenleg is aktív kárpátaljai szerzőnek ebben a folyóiratban jelentek meg az első írói próbálkozásai. Több állandó rovata is van az *Irkának*, például: az óvodásoknak szóló „Döngicsélő”, vagy a „Versforgó”, az „Irka-firka” stb. A gyermeklapnak évente 3-6 száma jelenik meg és körülbelül 6-7 ezer olvasóhoz jut el.⁷⁹ Célközönségnek az óvodásoktól kezdve a serdülőkig tartó korosztály mondható. Mivel az *Irka* mellett nincs más, állandó jelleggel megjelenő gyermeklap Kárpátalján, ezért ennek a folyóiratnak egyszerre kell megszólítania minden korosztályt, illetve fiúkat és lányokat egyaránt. Ezt a szerkesztési elvek is tükrözik, például: a foglalkoztató feladatok több részből állnak, hogy mind a kisebbek, mind a nagyobbak megtalálhassák a számukra izgalmas, kihívást jelentő feladatokat.⁸⁰ Az *Irka* népszerűsége töretlen a helyi olvasók körében. A színes tartalom mellett, állandó jelleggel hirdet pályázatokat is, amelyek rendszerint felkeltik az ifjú olvasók érdeklődését. Levelet is lehet küldeni a szerkesztőségnek, ezzel a lehetőséggel szívesen élnek a gyermekolvasók. A kapcsolattartásban, a válaszlevelek írásában többen is segédkezet nyújtanak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatói közül. A lap szoros kapcsolatot ápol a kárpátaljai magyar iskolákkal és óvodákkal is. Az *Irka* az összes helyi tanintézménybe eljut, szerkesztői pedig figyelembe veszik a pedagógusok kéréseit, valamint észrevételeit.⁸¹ A pedagógusoknak több iskolában is gondot okozhat a kötelező olvasmányok feladása a könyvtárakban fennálló könyvhiány miatt. A gyermeklap

---

⁷⁹ Huszonöt éves...

⁸⁰ Az *Irka* gyermeklap...

⁸¹ KOMÁROMY, 74. (2004)

azonban kiváló hiánypótlónak is bizonyul: a tanítók válogatni tudnak az *Irka* hasábjain megjelenő művekből. Az innen feladott olvasmányok előnye, hogy a folyóirat minden diák számára elérhető.⁸² Ilyen módon a gyermeklap akár oktatási segédletként is szolgálhat.

Az *Irka* nemcsak egy gyermeklap, közösségszervező ereje is van Kárpátalján. Számos rendezvénnyel színesíti a helyi közéletet, lehetőséget biztosítva a magyar gyermekek személyes találkozására, élményszerzésére. Érdekesek az *Irka* Klub rendezvényei, de vannak programok például gyermeknap vagy karácsony idején is, sőt az *Irka* születésnapját is közösen ünneplik szerkesztők és olvasók. A leginkább kiemelkedő rendezvénynek mindenképpen az egyhetes, napközis Anyanyelvi *Irka* Tábor tekintendő. Ez a program minden évben elsősorban a szórványban élő magyar gyermekek számára szerveződik meg. Itt is fontos szerepet játszik a főiskolai hallgatók munkája az esemény létrejöttében és kivitelezésében egyaránt. A tábor programjai között szerepel például: népdaltanulás, népi gyermekjátékok és szókinccsfelkészítő játékok kipróbálása, honismereti témák tanulmányozása stb. A fő cél az anyanyelv fejlesztése, a magyar identitás kialakítása és formálása, a magyarsággal, származással kapcsolatos pozitív élmények megerősítése.⁸³ Nemzedékek nőttek fel az *Irka* rovatait olvasva: a gyermeklap egyfajta megtartó erőként, összekötő kapocsként van jelen a Kárpátalján élő magyar kisebbség körében.⁸⁴ A világ változásaihoz az *Irka* is igyekszik igazodni, számai a 2001-es évfolyamtól kezdve elérhetők online formában is a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség honlapján.⁸⁵ A gyermeklap nemrég ünnepelte megjelenésének negyedszázados évfordulóját. A 25 év alatt az *Irka* átment bizonyos külső és belső változásokon, a szerkesz-

---

⁸² *Az Irka gyermeklap...*

⁸³ KOMÁROMY, 75-76. (2004)

⁸⁴ *Huszonöt éves...*

⁸⁵ *Irka...*

tő- és a grafikus gárda is cserélődött, a folyóirat terjedelme növekedett, de az eredeti rendeltetéséhez és minőségéhez hű maradt.

Bóbita-füzetek

A gyermekirodalmi alkotások Kárpátalján leggyakrabban a *Bóbita-füzetek*ben, illetve az *Irkában* jelentek, jelennek meg.⁸⁶ A *Bóbita-füzeteket* a Kárpátaljai Magyar Egyházi Kulturális Újjászületési Zene- és Képzőművészeti Credo Alapítvány működtette, felelős kiadója a Credo versenklő együttes vezetője, Ivaskovics József volt. A társadalmi szervezet céljai között szerepel a magyar hagyományok ápolása Kárpátalján, a magyar zenetanárok és kórusvezetők, illetve a tehetséges fiatalok támogatása. A *Bóbita-füzetek* nevű gyermek- és ifjúsági magazint 1992-től adták ki. 2004-ben az újság megszűnt. A *Bóbita-füzetek* sokféle iránnyal próbálkozott az évek során aszerint, hogy a szerkesztőség mire látott igényt, mit gondolt hiánypótlónak. 1996-ban például mellékletként kiadott egy *Magyar-ukrán szótárt*⁸⁷, hogy az oroszról az ukrán államnyelvre váltás okán a nyelvtankönyvek hiánya miatt ezzel segítse a magyar gyermekek ukrán nyelvtanulását.⁸⁸ A *Bóbita-füzetek*ben található versek, színezők, kották és dalszövegek, aktuális témához (például ünnephez) kapcsolódó cikkek, illetve akár a szülőknek és pedagógusoknak szóló tartalom is. Például Tolnai Gyuláné itt publikálta két részben *Olvasástanítási eljárásom*⁸⁹ című írását. Irodalmi szempontból az *Irkához* hasonló szerzőgárda írásai jelentek meg ezekben a kiadványokban is: a klasszikusok, például Arany János, vagy Ady Endre mellett közölték a helyi költők, például Osvát Erzsébet vagy Füzesi Magda írásait is.

---

⁸⁶ KOMÁROMY, 65. (2004)

⁸⁷ *Magyar-ukrán ...*

⁸⁸ CSERNICKÓ, 90.

⁸⁹ TOLNAI

GYERMEKIRODALMI ANTOLÓGIÁK KÁRPÁTALJÁN

Irodalmi folyóiratok mellett három antológiáról is beszámolhatunk. A kárpátaljai magyar gyermeklírát hajnalán jelent meg 1955-ben „Tavaszi napsütés” címmel az első, Bakó László által válogatott versantológia. Ezt több kárpátaljai szerző önálló kötetének a megjelenése követte. Hosszú időnek kellett eltelnie addig, amíg Kárpátalján újra gyermekverseket tartalmazó magyar nyelvű antológia jelent meg. Ám ekkor gyors egymásutániságban kettő is napvilágot látott, és mindkettő Füzesi Magda válogatásában jelent meg: 2001-ben „A nyuszi álma”, illetve 2002-ben a „Hónapszoroló” című kötet.⁹⁰

A „Tavaszi napsütés”

A „Tavaszi napsütés” bevezetőjében a szerkesztő az alábbiakkal indokolta az összeállítás szándékát: „Könyvünk célja, hogy hasznos ismeretekkel gazdagítsa a kárpátontúli terület magyarajkú gyermekeit, elősegítse, helyes irányba terelje irodalmi, esztétikai nevelésüket a legzsengőbb korban: három évestől hét éves korig, vagyis addig az időpontig, mikor a nevelő szerepét az iskola veszi át.” További célként fogalmazták meg az irodalom megszerettetését, illetve az anyanyelv megismertetését. A kötetben szereplő versek három korcsoportra vannak osztva: szerepel benne egy 3-4 éveseket,

---

⁹⁰ KOMÁROMY, 64-65. (2004)

egy 4-5 éveseket és egy 5-7 éveseket megszólító egység. A művek a gyermekek ismeretköre, nyelvi- és felfogóképessége alapján lettek csoportosítva.⁹¹ A kötet végén külön gyűjtés is található, amely segít eligazodni a tanítóknak vagy a szülőknek, hogy melyik verset milyen alkalommal lehetne esetleg elszavalni.⁹² A válogatás a kommunista időszak alatt született, ezt az ünnepi tárgymutató is tükrözi: olyan események lettek felsorolva, mint például Lenin elvtárs születésének évfordulója, vagy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepe. A kötetben található népköltések, valamint magyar (határon túli, illetve anyaországi), orosz és ukrán költők művei egyaránt. A válogatásban olvashatjuk a klasszikusok: Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Arany János, Móricz Zsigmond, Ady Endre, József Attila és kárpátaljai magyar szerzők Osvát Erzsébet, Szalai Borbála, illetve a kötet összeállítójának, Bakó vagyis Balla László verseit.

„A nyuszi álma”

„A nyuszi álma” válogatás szintén korosztályok szerint csoportosítja a verseket: 3-4, 4-5, illetve 5-6 és 6-7 éves gyermekeknek szólnak a művek. Az utóbbi korosztályokat megcélzó versek már kicsit hosszabb lélegzetűek, az iskolára készítene fel: találhatunk köztük oktató jellegű verset is. A kötet segítséget kíván nyújtani a bölcsődei-óvodai nevelőknek: ezzel a gyűjtéssel megismertethetik a gyerekekkel a költészet szépségeit, és különböző ismereteket is átadhatnak általa. A kötet használható kiscsoportos foglalkozásokon, illetve ünnepi szavalásra alkalmas műveket is tartalmaz. Az otthoni, közös családi olvasás örömét is beteljesítheti a válogatás. A kötetben magyar és ukrán költők művei, valamint népköltészeti alkotások is

---

⁹¹ BAKÓ, 3. (1955)

⁹² Uo., 155.

megtalálhatók. A művek szülőföldről, természetéről, évszakokról, állatokról, a gyermekek mindennapjairól szólnak. A versek válogatását Füzesi Magda végezte, a népköltészeti anyagot Mester Magdolna gyűjtötte Nagyberegen.⁹³ Ez utóbbiak végén rövid magyarázatok segítik a játék vagy mondóka értelmezését, használatát. A kötetben szereplő szerzők: Szalai Borbála, Balla László, Balogh Miklós, Kovács Vilmos és Füzesi Magda. A válogatás címadója Balla László egyik verse volt.

„Hónapsoroló”

„A nyuszi álma” című antológia megjelenése után mindössze egy évvel jelent meg a „Hónapsoroló” című kötet. Azért volt szükség egy újabb antológiára, mivel az előző anyagi nehézségek miatt évekig várt a kiadásra, és ezalatt számos olyan új, gyerekeknek szóló alkotás született, amely érdemes volt a nyomtatásra.⁹⁴ A „Hónapsoroló” című válogatásban már nem korosztályok szerinti bontás található: a versek tematikusan vannak csoportosítva: mégpedig az évszakok alapján. A négy ciklus címét egy-egy a kötetben szereplő vers alapján kapta: Kecskés Béla: *Tavaszköszöntő*⁹⁵, Weinrauch Katalin: *Medvetánc*⁹⁶, Szalai Borbála: *Indulhat a vonatunk!*⁹⁷, illetve Füzesi Magda: *Nyulak dala*⁹⁸. Nemcsak a természetről szóló versek kaptak helyet az antológiában, hanem például foglalkozásokat is megismerhetnek belőle a gyerekek. Ünnepek idején szavalható műveket is tartalmaz a válogatás. A kötetben magyar költők művei olvashatók, a szerzők: Kecskés Béla, Kincses István, Balla László, Weinrauch Katalin, Sza-

---

⁹³ FÜZESI, 94. (2001)

⁹⁴ FÜZESI, 117. (2002)

⁹⁵ UO., 7.

⁹⁶ UO., 28.

⁹⁷ UO., 54.

⁹⁸ UO., 78.

lai Borbála, Nádasi Klára, Balogh Miklós, Eperjesi Penckófer János és Füzesi Magda. Ukrán vagy orosz művek nem találhatók ebben a válogatásban. A népköltészeti anyag, mondókák, kiszámolók ismét Mester Magdolna nagyberegai gyűjtéséből származnak. Ez utóbbi rész játékleírásokat is tartalmaz. A válogatás címét a szerkesztő Weinrauch Katalin egyik művéből kölcsönözte. A kötetet Jankovics Mária illusztrációi gazdagítják.

SZERZŐK

OSVÁT ERZSÉBET

Osvát Erzsébet 1913-ban született Beregszászban. Pozsonyban, az Állami Magyar Tanítóképzőben szerezte meg érettségijét. Falusi iskolákban tanított, majd férjével Kassára, és később Ungvárra költözött, majd itt végezte el a Tanítóképző Főiskolát. 1959-ben jelent meg első gyermekverskötete. 1962-ben a családjával átköltözött Magyarországra, Budapestre. A *Kisdobos* és a *Dörmögő Dömötör* gyermeklapoknak évekig munkatársa volt, illetve küldött még „haza” is írásokat a *Kárpáti Igaz Szónak*. A vers- és meseírás mellett fordított is.⁹⁹ 1991-ben hunyt el Budapesten. Számos könyve jelent meg kiadásban, kettő még Kárpátalján látott napvilágot: a „Csivi Csivi megérkeztünk” (1959) és a „Csipkebokor vendéget vár” (1962). Magyarországra költözése után még tíznél több kötete jelent meg. Munkásságáért elnyerte a Munka érdemrend ezüst fokozatát, illetve az Ifjúságért Díjat is.¹⁰⁰ Azon kevés kárpátaljai szerzők egyike, akik nem írtak felnőtteknek, kizárólag gyermekirodalommal foglalkoztak.

A „Csivi Csivi megérkeztünk” kötet 1959-ben jelent meg: ettől kezdve számítják a kárpátaljai gyermekirodalom kezdetét. A válogatás az óvodás-kisiskolás korosztálynak szól, a versek többsége a gyermekeket állítja a középpontba. Másodlagos módon jelenik meg bennük a természet, az évszakok, az állat- és növényvilág. Az évszakok közül főként a tavasz és a tél jelenítődik meg, illetve az iskola kapcsán az ősz: a nyárról nem szólnak külön művek. Az ünnepek közül a Téliapó várása több versnek is a témája. Ház körüli növényeket, illetve állatokat is ábrázol költeményeiben Osvát Erzsébet, például: hóvirágot, ibolyát, macskát, kutyát, sünt, fecskét. Némely esetben ezek az élőlények meg-

---

⁹⁹ FOGARASSY, 124.

¹⁰⁰ F. ALMÁSI, 219.

személyesítődnek, például a *Tavaszköszöntő*ben¹⁰¹ egy hóvirág beszél, a kötet címadó *Csivi csivi, megérkeztünk*¹⁰² versben pedig egy fecsképár. A kárpátaljai táj is több műben felfedezhető, Osvát Erzsébet beleszővi műveibe Beregszászt, Ungvárt, az Ung folyót. A kommunista rendszer idején adták ki ezt a kötetet, ennek több műben is érzékelhető a hatása. Az úttörők több költeményben is megjelennek, de leginkább a *Barátnők*¹⁰³ című versben érhetjük tetten a korszellemet: a mű három kislány – egy magyar, egy orosz és egy ukrán – barátságáról szól, akik bár nem egy nyelvet beszélnek, de a mosolyuk és a nyakukban lévő vörös kendő összeköti őket. A legtöbb vers gyermekkel megtörténő helyzetekről szól, némely esetben egyes szám első személyben leírva: olvashatunk az első napról az óvodában, illetve az iskolában, foghúzásról, közös szüretelésről, játékról, az első megtett lépésekről, kistestvér születéséről stb. Érdekes, hogy *Az első iskolánap*¹⁰⁴ című vers az édesanya szemszögéből van ábrázolva. A rossz tanulókról is szól néhány költemény, illetve a kényeskedő vagy verekedős gyerekekről. Negatív érzések, szégyen vagy szomorúság érzése kötődik hozzájuk, tehát az ilyen gyerekek megnyilvánulásait a költő rossz példaként szemlélteti. Tanító versnek mondható a *Melyiket válasszam?*¹⁰⁵ című írás, amelynek segítségével a kisebbek megismerhetik a számokat 1-től 5-ig.

A „Csipkebokor vendéget vár” kötet 1962-ben jelent meg: ez a költőnő utolsó kárpátaljai könyve, a következőket már Magyarországon adták ki. Az előbb említett válogatás is inkább az óvodás-, illetve kisiskolás korosztálynak szól. Ebben a kiadványban már inkább dominálnak a természetről, évszakokról, növényekről, állatokról szóló írások: talán részben e versek hatottak Szalai Borbála költészetének kialakulására. Az évsza-

---

¹⁰¹ OSVÁT, 3. (1959)

¹⁰² Uo., 52-53.

¹⁰³ Uo., 60.

¹⁰⁴ Uo., 37.

¹⁰⁵ Uo., 36.

kok közül a tél, illetve a tavasz jelenik meg hangsúlyosan: a nyár, illetve az ősz csak elmúlóban van ábrázolva. Erre a kötetre is jellemző, hogy a Téliapó több alkotásban szerepel. A hangutánzó versekben például a vonat, illetve az eső hangja is megjelenik. Az állatok tanító jellegű verset is kaptak, az *Ismerkedjünk meg!*¹⁰⁶ címűt. *Milyen színű?*¹⁰⁷ névvel színeket bemutató mű is került a válogatásba. Az előző kötetben szereplő *Tyúkanyó és a kiscsibék*¹⁰⁸ vers a másodikban már *Tyúkanyó kacsái*¹⁰⁹ elnevezéssel szerepel: a vers témája újra lett gondolva, és átdolgozva a mondanivalója már nem ugyanaz. Hangsúlyt kapott ebben a válogatásban a felnövés témája is: ezt tárgyalják a *Kati-vers*¹¹⁰, és a *Jutka, Csöpi*¹¹¹, illetve az olyan versek, amelyek a későbbi pályaválasztásról szólnak. A *Kiből mi lesz?*¹¹² című műben több kislány, illetve egy kislány mondja el, milyen szakmát szeretne felnőttként űzni: traktoros, brigádvezető, kőműves, kertész stb. mind felsorolásra kerül. *Gyurka űrhajósról*¹¹³ is olvashatunk, aki léggömbök segítségével az űrbe szeretne eljutni, de végül pórul jár. Egyéb foglalkozások is bemutatásra kerülnek, például a kéményseprő, illetve a postás. Mindkét válogatás illusztrált kötet: az elsőhöz Kassai Antal készített rajzokat, a második kötetben a grafikus nevét sajnos nem tüntették fel.

BALLA LÁSZLÓ

Balla László 1927-ben született Pálocon. Gimnáziumi tanulmányait Kassán, Ungváron és Kisvárdán végezte. Serdülőként jelentek meg első versei a *Hajrá!* című lapban. Szobrász szakon tanult az Ungvári Képzőművészeti Főiskolán, a Pécsi Tudományegyetemen tanári

---

¹⁰⁶ OSVÁT, 23-27. (1962)

¹⁰⁷ Uo., 13.

¹⁰⁸ OSVÁT, 8. (1959)

¹⁰⁹ OSVÁT, 10. (1962)

¹¹⁰ Uo., 3.

¹¹¹ Uo., 5.

¹¹² Uo., 15-18.

¹¹³ Uo., 36-37.

vizsgát tett. Tanulmányai befejeztével szobrászként dolgozott a Kárpátontúli Képzőművészeti Szalonnán, ahol később igazgatóhelyettes, majd igazgató lett. A *Kárpáti Igaz Szó* újság olvasószerkesztője, illetve a Kárpátontúli Területi Kiadó szerkesztője volt, valamint a Ragyanszka Skola Tankönyvkiadó magyar és lengyel szerkesztőségének a főszerkesztői posztját is ő töltötte be egy ideig. Az Ungvári Állami Egyetemen szerzett magyar szakos diplomát, majd később magyar irodalomtanárként éveken át irodalomtörténetet is tanított ugyanitt. Alapító tagja volt a József Attila Irodalmi Stúdióknak és az ungvári Drávai Gizella Magyar Közművelődési Egyesületnek, valamint később mindkettőnek az elnöke lett. Szintén alapító tagja volt a József Attila Alkotóközösségnek, illetve a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek.¹¹⁴ Tagja volt az Ukrajnai Újságírószövetségnek, illetve az Ukrajnai Írószövetség Országos Főtanácsának, valamint vezette annak magyar szakosztályát.¹¹⁵ Első verseskötete Bakó László néven jelent meg 1951-ben.¹¹⁶ Ezt a nevet 1956-ig használta, ezután már Balla Lászlóként jelentek meg publikációi.¹¹⁷ Első komolyabb elismerését a „Parázs a hóban” novelláskötet hozta meg számára.¹¹⁸ Több műve is megjelent orosz illetve ukrán fordításban, illetve ő is fordított verseket.¹¹⁹ Számos irodalmi díjat kapott Ukrajnában és Magyarországon. A kommunista időszakban kiszolgált a rendszer elvárásait, annak megfelelően írt. Úgy gondolta, hogy erre van szükség a kisebbségi magyar irodalom fennmaradásának érdekében.¹²⁰ Összesen mintegy 40 változatos műfajú könyve jelent meg magyar nyelven. Ezek között találunk versesköteteket, riportkönyve-

¹¹⁴ DUPKA, 33-35. (2018)

¹¹⁵ DUPKA, 14-15. (1993)

¹¹⁶ FOGARASSY, 22.

¹¹⁷ DUPKA, 33-35. (2018)

¹¹⁸ FOGARASSY, 22.

¹¹⁹ DUPKA, 14-15. (1993)

¹²⁰ HÁJAS, 36. (2014)

ket, novellásköteteket, regényeket is. Balla László gyermekversköetei: „Kip-kop, kalapács” (1959); „Tapsi-titok” (1972); „Nevető csillagok” (1976). 2010-ben hunyt el Ungváron.¹²¹

A „Kip-kop, kalapács” című kötete 1959-ben jelent meg. A versek a „Kikelettől kikeletig” ciklusban találhatóak, a válogatást pedig egy verses mese zárja, az *Esze Tamás paripája*. Több vers szól az évszakokról, állatokról, növényekről. A *Tavaszi*¹²² című költeményben megjelenik a munka világa a szocialista környezetben: a kolhozudvar képe is megelevenedik, csakúgy, mint a *Csépel a kolhoz*¹²³ címűben. A *Pionírok*¹²⁴ című költemény is a kommunista szokásrendszert idézi meg. Haladó szellemiséget képvisel viszont a *Peti és a mosogatás*¹²⁵, amely kijelenti, hogy „fiú- s kislánymunkák nincsenek”, csak lustaságon múlik, ha valamit nem végez el az ember. Több mű középontjában a gyermekek állnak: az ő kívánságaik, gondolataik, tevékenységeik. Gyermeki nézőpont jelenik meg a kötet címadó *Kip-kop, kalapács*¹²⁶ című versben: egy gyermek egyes szám első személyben mondja el, miért szeretne kovács lenni felnőttkorában. Hasonló ehhez a műhöz *A kis asztalos*¹²⁷, amelyben egy fiú babaházat csinál kishűgának. A legtöbb vers szorgalmas munkára buzdítja a gyermekeket, illetve a szülők tiszteletére és szeretetére. Az *Apa hazajön este...*¹²⁸ az apák, a *Piros pettyes szép ruha...*¹²⁹ című költeményben pedig az anyák áldozatos munkájára hívja fel a figyelmet a költő. A kötetet

---

¹²¹ DUPKA, 33-35. (2018)

¹²² BALLA, 12-13. (1959)

¹²³ UO., 28-29.

¹²⁴ UO., 22.

¹²⁵ UO., 38.

¹²⁶ BALLA, 14-15. (1959)

¹²⁷ UO., 57-58.

¹²⁸ UO., 16.

¹²⁹ UO., 59.

záró *Esze Tamás paripája*¹³⁰ fejezetekre van bontva: a Kedves nevű ló történetét meséli el versbe szedve. A kiadványt Balla Pál illusztrálta.

A „Tapsi-titok” 1972-ben jelent meg. A legtöbb mű középpontjában olyan gyermekek állnak, akik egyes szám első személyben mesélnek valamiről: játékról, munkáról, foglalkozásról, vágyakról, egy ismerősről vagy akár a kakaóról. „Felelgetős vers” a *Hiszed-e?*¹³¹ című, amelyben újból és újból előkerül ez a kérdés. A mű tulajdonképpen egy akváriumról szól. Az *Őrségváltás*¹³² című versben arról olvashatunk, hogy amikor a gyerekek a szánkójukat felcserélik biciklire, jó idő lesz. Igazi lányos vers is található ebben a kötetben: a *Zsuzsi-brigád*¹³³. Témája egy szerepjáték: a kislány babaruha rendeléseket vesz fel, majd belekezd a gyártásukba. A szocialista szemléletnek megfelelően a mű végén Zsuzsi megállapítja, hogy 117 százalékos a termelési aránya. A *Jöjj, zöld-özön*¹³⁴ egy igazi nyelvbuktató, csupa „ö” betűs szóból áll. A kötetet találós kérdések zárják.

A „Nevető csillagok” 1976-ban jelent meg. Ennek a válogatásnak is a gyermekek és a játékaik állnak a középpontjában. A *Győzelem*¹³⁵ című vers a focizásról szól, a *Két sebesen pörgő kerék*¹³⁶ a biciklizésről, a *Valamelyik egész kicsi...*¹³⁷ pedig a labdáról. A természettel és a gyerekekkel való kapcsolat több versben is tetten érhető például a *Kirándulás*¹³⁸ című műben. Ennek ellenpólusaként ábrázolja a nagyvárosi életet: a nagy házakat a sok járművel a *Toronyház-utca*¹³⁹, illetve

---

¹³⁰ Uo., 63-76.

¹³¹ BALLA, 6. (1972)

¹³² Uo., 20.

¹³³ Uo., 21-23.

¹³⁴ Uo., 11.

¹³⁵ BALLA, 15. (1976)

¹³⁶ Uo., 32.

¹³⁷ Uo., 33.

¹³⁸ Uo., 22.

¹³⁹ Uo., 59.

a *Moszkvában*¹⁴⁰ című versek örökíti meg. A *Repü-, repü-, repülő...*¹⁴¹ című költeményben megjelenik az úttörők világa, a *Gyárképményben*¹⁴² pedig a szocialista munkás világkép. A kárpátaljai gyermekirodalomra nem jellemző, szinesztézikus alkotás a természetközeli *Málna ízű szünidő*¹⁴³ című vers. Nyelvi játék érhető tetten az *Állatnév-visszhang*¹⁴⁴ című versben. A gyermeki vágyak csúcását a *Ha volna...*¹⁴⁵ fogalmazza meg: fagyaltot, játékot és ötöst termő fákról olvashatunk benne. Ebben a kiadványban találhatunk olyan műveket, amelyek a már korábbi Balla László válogatásokból ismerősek lehetnek. A „Kip-kop, kalapács” kötet *A nyuszi álma*¹⁴⁶ című verse ebben a könyvben kicsit átfogalmazva, új címmel szerepel: *Elaludt a nyuszi*¹⁴⁷, illetve az *Évi*¹⁴⁸ nevű költemény is kibővült két versszakkal az *Évszakokban*¹⁴⁹. Balla László mindkét gyermekvers kötetét Medveczky-Luták Edit illusztrálta, csakúgy, mint a legtöbb Szalai Borbála kiadványt.

KOVÁCS VILMOS

Kovács Vilmos 1927-ben született Gáton. Iskoláit Beregszászban kezdte és Munkácson fejezte be: itt tett érettségét. Beregszászban dolgozott könyvelőként, majd titkárként, tanácsosként. 1955-től a munkácsi járási ukrán lapnál lett könyvelő, majd ő gondozta a kulturális rovatot és ő vezette a helyi irodalmi stúdiót. 1958-tól a Kárpáti Ki-

---

¹⁴⁰ Uo., 59.

¹⁴¹ Uo., 38.

¹⁴² Uo., 60.

¹⁴³ BALLA, 23. (1976)

¹⁴⁴ Uo., 45.

¹⁴⁵ Uo., 51.

¹⁴⁶ BALLA, 7. (1959)

¹⁴⁷ BALLA, 50. (1976)

¹⁴⁸ BALLA, 21. (1959)

¹⁴⁹ BALLA, 55. (1976)

adó magyar osztályának lett a lektora, majd főlektora, osztályvezetője. 1970-től gondozta az általa létrehozott *Kárpáti Kalendárium* irodalmi mellékletét. A *Holnap is élünk* című regényét a kárpátaljai magyarság sorsregényének is szokták nevezni. Szókimondása, rendszerkritikája miatt a könyvet megjelenése után a hatóságok kivonták a forgalomból. Aktívan részt vett a kárpátaljai magyarság érdekérvényesítő mozgalmaiban, emiatt kommunista oldalról támadások érték. A nyomás miatt kilépett munkahelyéről, utolsó éveit súlyos betegségben töltötte. 1977-ben hunyt el Budapesten.¹⁵⁰ Elsősorban felnőttirodalmi művei, regénye és versei, illetve társadalmi szerepvállalása miatt máig ő a legemblematikusabb kárpátaljai irodalmár. Gyermekirodalommal csak kitekintésként foglalkozott. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség 1990-ben Kovács Vilmos Irodalmi Díjat alapított, de ezt csak egy alkalommal ítélték oda. Az Ukrajnai Magyar Demokratikus Szövetség követte a KMKSZ példáját, 2003 óta több szerzőt is díjaztak.¹⁵¹

Kovács Vilmos *A kis kakas gyémánt-félkrajcárja* című verses meséje először a „Tavaszi napsütés” antológiában jelent meg 1955-ben. A történet jól ismert: a szegény asszony kakasa kincset talál, ám a török császár elveszi tőle. Bárhogy is akarja, nem sikerül elpusztítania a kis kakashat, aki végül darazsakat küld a tolvaj népségre. A hűséges háziállat hazaviszi gazdasszonyának a császár összes kincsét. A verses mesében visszatérő elem a kis kakas török császárhoz intézett szava: „Kikirikí, török császár, ugye, jó az ingyenvásár?... De úgysem lesz addig nyugtod, míg békével meg nem adod gyémánt-félkrajcáromat!...”¹⁵² A kiadvány lapjain kevés a szöveg; a képek dominálnak, így a legkisebbek számára is élvezhető. A kötetet Réti János rajzai színesítik.

---

¹⁵⁰ DUPKA, 180-182. (2018)

¹⁵¹ DUPKA, 180-182. (2018)

¹⁵² KOVÁCS, 7. (1995)

Kovács Vilmos 1969-ben írta *Kiskarácsony*¹⁵³ című elbeszélését. Ez bár komoly témájú mű, nem lehet teljesen bekegerezálalni: felnótteknek, iskolásoknak és fiataloknak egyaránt szólhat. A műnek több jelentésrétege van, az olvasótól függ, mennyire mélyre tud jutni. Maga a cselekmény a gyermekek számára is érthető: egy szegénységben élő családról olvashatunk egy kisfiú szemszögén keresztül. A családhoz karácsonykor csendörök érkeznek és az apukának velük kell mennie, szomorúan ér véget a történet. Nem valószínű, hogy a mai gyermekek, vagy akár fiatalok számára világos a cselekmény idejének történelmi helyzete. A megértést segíti, ha szülővel együtt olvas a gyermek, vagy ha iskolai óra keretében beszélhetik meg a gyerekek a tanárokkal. Egy kárpátaljai iskolában ez a történet működhet úgy is, mint ahogyan a magyarországi iskolákban olvassák az alsó osztályokban például Móricz Zsigmond művét, a *Hét krajcárt*.

SZALAI BORBÁLA

Szalai Borbála, költő és műfordító 1926-ban született Ungváron. A magyar szakot az Ungvári Állami Egyetem levelezői tagozatán végezte el. Később a Ragyanszka Skola Tankönyvkiadó magyar szerkesztőségében dolgozott, tankönyv-fordítások kontrollszerkesztését végezte, majd magyar tankönyveket és segédkönyveket gondozott. 1954-től kezdett publikálni, 1960-tól pedig már vezető szerkesztőként tevékenykedett.¹⁵⁴ Férje, Bárarny Sándor pedagógus több magyar nyelvű tankönyv szerzője volt.¹⁵⁵ Szalai Borbála írásait évtizedeken át közölték a különböző kárpátaljai magyar sajtóorgánumok: a *Kárpáti Igaz Szó*, a *Kárpáti Kalendárium*, az *Irka*, a *Kárpátalja*, az *Igazi Kárpáti Igaz Szó*,

¹⁵³ KOVÁCS, 117-126. (2001)

¹⁵⁴ DUPKA, 129-130. (1993)

¹⁵⁵ FOGARASSY, 150-151.

az *Ukrajnai Magyar Krónika*, illetve az 1985-ös *Sugaras utakon* című antológiában is szerepel írásaival.¹⁵⁶ Számos gyermekeknek szóló önálló kötete jelent meg magyar nyelven: „Dongó Dani danája” (1969); „Hinta-palinta” (1973); „Giling-galang csengettyű” (1980); „Örködő csillagok” (1983); „Csipkebokor, csipkeág” (1986); „Csillagföldön jártam” (1997); „Gyalogösvény, gyalogút” (2003); „Férjhez ment a cincér lánya” (2005); „Zöld erdőben jártam” (2005); „Tücsök-bogár” (2006). A „Zöld erdőben jártam” gyermekverskötetéért Fegyir Potusnyak irodalmi díjat kapott. Szalai Borbála tagja volt a Szovjetunió Írószövetségének, az Ukrán Írószövetségnek, illetve a József Attila Irodalmi Stúdió Védnöki Tanácsának.¹⁵⁷ Írásai nemcsak magyar nyelven jelentek meg, lefordították őket orosz, ukrán, román és komi nyelvre is.¹⁵⁸ Ő maga is fordított orosz, illetve ukrán nyelvről magyarra.¹⁵⁹ Élete végéhez közeledve, 2007-ben megjelent egy önéletrajzi gyűjteménye is *Morzsák (Életem igaz történetei)* címmel. Ebben a kötetben apró történeteket jegyez le a költőnő, amelyek talán jelentéktelennek tűnnek, mégis számára fontosak, személyiségformálók voltak. Ezzel a kötettel egyfajta számadást végez.¹⁶⁰ Szalai Borbála 2011-ben hunyt el Ungváron. „Mesevár” című utolsó könyve halála után nem sokkal, 2011-ben jelent meg. Kárpátalján nemzedékek nőttek fel gyermekverseit, tankönyveit olvasva.¹⁶¹

A kárpátaljai gyermekírók közül Szalai Borbála neve lehet a legismertebb a magyarországi olvasóközönség számára. Amit a magyarországi gyermekeknek Weöres Sándor, Mészöly Miklós vagy Janikovszky Éva teremtett meg, azt Kárpátalján többek között Szalai Borbála

---

¹⁵⁶ HÁJAS, 99. (2016)

¹⁵⁷ DUPKA (2011)

¹⁵⁸ DUPKA, 129-130. (1993)

¹⁵⁹ *Elhunyt Szalai Borbála*

¹⁶⁰ SZALAI, 5, 109. (2007)

¹⁶¹ DUPKA (2011)

alkotta meg, műveibe foglalva a helyi jellegzetességeket.¹⁶² Szalai Borbála kifejezetten a gyermekek számára írt: kizárólag felnőtteknek szóló művei nincsenek, csak fordításai, illetve 2007-es önéletrajzi művét sorolhatjuk még ide. A kárpátaljai irodalomra nem jellemző az, ami az erdélyire, vagy a magyarországra igen: vagyis, hogy a rendszer által elhallgattatott írók és költők fordultak a gyermekirodalom felé. Szalai Borbála munkásságát a szocializmus ideje alatt sem kísérte nagy figyelemmel a cenzúra: valószínűleg azért is publikálhatott szép számú kötetet, mivel alapvetően nem a felnőtt közönséget célozta meg.¹⁶³ Szalai Borbála írásaival – mind formailag, mind tartalmilag – kapcsolódik a magyar költészet hagyományaihoz.¹⁶⁴ Műveinek témái között a természet, az évszakok, az állatok, hétköznapi tárgyak szerepelnek. Általánosan megállapítható Szalai Borbála állatokat bemutató műveinek többségéről, hogy a mesékkel mutatnak rokon vonásokat.¹⁶⁵ A költőnő egyszerű témákat keres, és ezeket mindenki számára érthető módon írja meg. Verseiben nem „leereszkedik” a gyermekek szintjére: inkább leül közéjük, hogy közösen játszhassanak, együtt tanulhassanak és szerezhessenek élményeket.¹⁶⁶ Nem a direkt tanítási szándék mutatkozik meg műveiben, inkább azt mutatja meg verseivel, hogy a tanulás lehet egyfajta öröm, és a tudás érték.¹⁶⁷ Szalai Borbála verseit előszeretettel szavaltatják a kárpátaljai óvodásokkal és kisiskolásokkal. Művei zenével telítettek, lüktető ritmusúak: ezzel fogja meg az olvasóközönséget, ezzel teszi olyan vonzóvá őket a gyermekek számára.¹⁶⁸ A legtöbb Szalai Borbála vers jól alkalmazható nyelvgyakorlásra, illetve bizonyos hangképzési hibák kiküszöböléséhez is segítségül

---

¹⁶² ZSIGMOND, 125.

¹⁶³ HÁJAS, 99. (2016)

¹⁶⁴ KOMÁROMY, 330. (1999)

¹⁶⁵ JASKÓNÉ Gácsi, 13.

¹⁶⁶ P. PUNYKÓ, 6.

¹⁶⁷ KOMÁROMY, 334. (1999)

¹⁶⁸ HÁJAS, 98. (2016)

szolgálhat.¹⁶⁹ A játékos tanítás és olvasásélmény mellett több Szalai Borbála vers, találós kérdés, vagy mondóka szolgálhat nyelvi vagy irodalmi feladatként akár egy tanóra keretein belül is.¹⁷⁰

Szalai Borbála első verseskötete 1969-ben jelent meg „Dongó Dani danája” néven. A kiadvány a címadó művel kezdődik, és megadja az egész kötet hangulatát. A *Dongó Dani danája*¹⁷¹ amellet, hogy alliteráló vers, a játékos tanítás elve is megmutatkozik benne: a gyermekek számos „d” betűvel kezdődő szót megtanulhatnak belőle, ezáltal bővül a szókincsük. A darázs karakter a nyitóversen kívül megjelenik még a *Bogárbál*¹⁷² címűben, illetve a *Szóló*¹⁷³-ben is. Több versben is található hangutánzó szavak, amelyek segítenek felidézni a gyermekeknek különböző állatok, a vonat, vagy éppen a malom hangját. A kötetben számos mű szól a természetről, vagy kis élőlényekről: megjelenik a gyermekek által kedvelt hóesés, a különböző évszakok, valamint háztáji és erdei állatok egyaránt. Sok esetben a költő megszemélyesíti az állatokat, egy egész történetet mesél el a szereplésükkel: így történik ez például a *Sün Samu ruhája*¹⁷⁴, a *Buksi házőrző lett*¹⁷⁵, vagy a *Tapsifüles*¹⁷⁶ című versekben is. Emberről szóló, történetet elmesélő művekre is vannak példák ebben a kötetben, ilyenek a *Marci füllentett*¹⁷⁷ és a *Nyelvbuktató*¹⁷⁸. Utóbbi különlegessége, hogy az egész mű eszperentében van elmesélve. Bár ebben a kötetben nincs külön felüntetve, de valójában a *Nyelvbuktató* a költő első meséje, amely ké-

---

¹⁶⁹ P. PUNYKÓ, 5.

¹⁷⁰ JASKÓNÉ GÁCSI, 15.

¹⁷¹ SZALAI, 3. (1969)

¹⁷² Uo., 17-18.

¹⁷³ Uo., 21.

¹⁷⁴ Uo., 5.

¹⁷⁵ Uo., 10-11.

¹⁷⁶ Uo., 22.

¹⁷⁷ Uo., 9.

¹⁷⁸ Uo., 20.

sőbb – kicsit átírva és a címet is átformálva – sok kiadást élt meg. Intertextualitásra is van példa a kötetben, olyan módon, hogy egy ismert gyermekdalt, játékot emel be versébe Szalai Borbála: például a *Medvetánc*¹⁷⁹ című vers a „Lánc, lánc, eszterlánc” gyermekdalt idézi fel az olvasóban. Játékokról is ír a költő, amelyek akár ötlettel is szolgálhatnak a gyerekeknek arra, mivel töltsék el szabadidejüket: született egy-egy vers például a buborékfújásról, a bűgőcsigázásról, a hintalovazásról is. A gyermeki látásmód több műben megjelenik: például a *Számolás*¹⁸⁰, a *Traktoros leszek!*¹⁸¹ és a *Villámröptű holdrakéta*¹⁸² című versekben. Az utóbb említettekben úgy mutatja be a költő a mezőgazdasági munkás, illetve az űrhajós foglalkozást, ahogyan azt a gyermekek képzelhetik el.

Szalai Borbála „Hinta-palinta” című kötete 1973-ban jelent meg. Ebben a kiadványban is leginkább hétköznapi témákat versel meg a költő, azonban hangsúlyosabb szerepet kap az állatok, illetve a növények bemutatása. Szalai Borbála művei által a gyermekek megismerhetik a számukra eddig ismeretlen élőlényeket. Újdonságként jelenik meg a házkörüli munkák témája: vannak a könyvben ruhaszárításról, ételekről szóló versek. A játékokat ebben a kötetben is megverseli Szalai Borbála: a gyerekek olvashatnak hintázásról, sárkányeregetésről, vár- illetve hóemberépítésről egyaránt. Több mesterségről is szó van valamilyen formában Szalai Borbála e kötetében: olvashatunk például az ácsról, a vargáról és a köszörűsről. Ezek a témák inkább a fiúkat szólítják meg, de a lányok sem maradnak ki, mivel a költő egy gyermek szerepjátásával bemutatja az óvónői foglalkozást is. Hangutánzó versekben is bővelkedik a kötet: állathangok mellett az eső, az óra, és a kalapácsolás is „hallhatóvá” válik. A kötet több versében is

---

¹⁷⁹ SZALAI, 6. (1969)

¹⁸⁰ UO., 25.

¹⁸¹ UO., 24.

¹⁸² UO., 28.

egy gyermek helyzetéből láthatjuk az eseményeket: például a *De fordított ez a világ!*¹⁸³ című versben egy kisgyerek csodálkozik rá a felnőttek világára. Ebben a könyvben is található olyan versek, amelyek egész történeteket mesélnek el, sőt olyanok is, amelyek meseszerű fordulatokat tartalmaznak: az *Igaz volt!*¹⁸⁴ címűben megtalálható a jól ismert „Hol volt egyszer, hol nem volt (...) Volt egyszer egy...” mesei kezdőformula. A költőnő a mesékből ismert fordulatokkal mutat be egy hétköznapi témát: azt, hogy egy talált drót darabbal hogyan kezd el játszani egy kisfiú. A költőnő beépíti néhány versébe az ismert gyermekdalokat: a „Boci, boci tarka” a *Se füle, se farka...*¹⁸⁵ címűben, a „Csigabiga, gyere ki” kezdetű ének pedig a *Csigaházban*¹⁸⁶ fedezhető fel. Egyfajta újraalkotó folyamat is megfigyelhető, ugyanis az 1969-es kötet óta az első kiadványban található *Buksi házőrző lett*¹⁸⁷ című alkotás ugyanúgy kezdődik, mint a *Buldog Blöki*¹⁸⁸: „Házőrző lett...”. Látszólag ugyanaz a téma lett versbe szedve, azonban a második kötetben található műben van egy csavar: a kutya igazából egy plüssállat a játékboltban. Újdonságként említendő még, hogy a „Hinta-palinta” című kötetben a versek mellett már különböző mondókák és találós kérdések is találhatóak. Kiemelendő a *Varázsszavak*¹⁸⁹ című költemény, amely tartalmaz egy mondókát is, ez segítség lehet a fogkieséstől féltő gyermekeknek. A kicsik magukra ismerhetnek és példát vehetnek a műben szereplő Elek bátorságáról: erőt adhatnak nekik azok a „varázsszavak”, amelyek a fiúnak is segítenek ilyen helyzetben. Szalai Borbála a versírás mellett néhány mesét is írt. Ezek először a „Hinta-palinta” kötetben jelentek meg *Bagolybánat, Szeleburdi Szellőcske,*

---

¹⁸³ SZALAI, 29. (1973)

¹⁸⁴ Uo., 32-33.

¹⁸⁵ Uo., 28-29.

¹⁸⁶ Uo., 34-35.

¹⁸⁷ SZALAI, 10-11. (1969)

¹⁸⁸ SZALAI, 12. (1973)

¹⁸⁹ Uo., 44.

Ági meg a hét mackó, *Sanyi és a hópelyhek*, *Egy irkalap meséje*, *Miért nem lép a veréb?*, illetve *Zsuzsi hóvirágai* címmel. Ezek a történetek nem tipikusan tanmese jellegűek, nem egy tanulság levonásával, egy erkölcsi kinyilatkoztatással záródnak. Szalai Borbála nem direkt módon akar tanítani, inkább érdekességképpen mondja el például azt is hogyan keletkeznek a hópelyhek, hogyan váltakozhat a rózsák színe vagy éppen tréfás magyarázatot talál arra, miért ugrálnak a verebek. Ő csak „mesél”, ahogyan egy szülő mesélne a gyermekének. A *Zsuzsi hóvirágai* című mű kivételével – melynek egy kislány és a nagypapája a szereplője – mindegyik mesében állatokat, tárgyakat vagy természeti jelenségeket személyesít meg a költő. Ezek az antropomorfizált lények vagy egymással kezdenek társalgásba (például: *Szeleburdi Szellőcske*), vagy a történetben szereplő kisgyermekkel (például: *Sanyi és a hópelyhek*). Formailag kilóg a többi alkotás közül az *Ági meg a hét mackó* című mű, mivel ez inkább hosszúversnek mondható, mint mesének, ám a kiadványszerkesztő, vagy az író mégis ez utóbbi kategóriába sorolta. Mindegyik írás témája olyan jellegű, amely a gyermekeket érdekelheti, foglalkoztathatja, vagy már akár felmerült bennük korábban kérdésként. Szalai Borbála éppen ezért szeretne „válaszokat” találni olvasói számára, ráadásul nem hétköznapi, hanem szépirodalmi formában. Nem csoda, hogy a költő a versírás mellett a meseírás felé is fordult, hiszen ez egy gyermekek által igen kedvelt műfaj. A mese az álmokkal rokon: nem a reális világot írja le, viszont abból építkezik.¹⁹⁰

Szalai Borbála harmadik kötete, a „Giling-galang csengettyű” 1980-ban jelent meg, az egyik vers különösen tükrözi a kor kommunista szellemiségét, mégpedig az *Így épül a szép jövő*¹⁹¹ című. A nyitóvers a későbbi, 1997-es „Csillagföldön jártam” kötet címének ihletője. A „Giling-galang csengettyű” válogatásban is találhatunk olyan tevé-

---

¹⁹⁰ N. HORVÁTH, 66.

¹⁹¹ SZALAI, 45. (1980)

kenységeket, dolgokat versbe szedve, amelyek a gyermekek számára kedvesek: ilyenek például a labdázás, a bábszínház, a furulyafaragás, a horgászás, a gombagyűjtés. A foglalkozások közül itt a masinisztáról, illetve az ezermesterről ír a költő. Hangutánzó alkotásokban is bővelkedik a kötet, a gyermekek megismerhetik a szekér zötykölődésének, különböző állatoknak, a furulyának, a fűrésznek, az ollónak stb. a hangját. A mesék világát, Hófehérke történetét a *Tükröm, tükröm*¹⁹² költeményben idézi meg a költő. A szókincsfejlesztésre, rokon értelmű szavak megtanulására kiváló vers az *Okuláré, szemüveg...*¹⁹³ című. Ismeretbővítő lehet a *Kerek-kerek, minden kerek*¹⁹⁴ című mű is, mivel jó néhány kerek alakú dolgot gyűjt össze benne a költő. Tanító jellegű mű például az *Ábécé*¹⁹⁵ is, amely nevekkal szemlélteti a betűsort. A gyermeki nézőpont is több műben megjelenítődik például a *Sára*¹⁹⁶, vagy a *Majd megjártam*¹⁹⁷ címűben. Ebben a kötetben nemcsak háztáji, erdei állatokról szóló költemények vannak: megjelennek itt egzotikusabb élőlények is, például a pingvin és a rák. A könyvben szereplő kiszámolók, illetve mondókák akár játszhatók is, ezeken kívül számos találós kérdés is helyet kapott benne. A válogatásban található néhány versbe szedett mese is, ám nem alkotnak külön részegységet. A *Bundás a kalauzban*¹⁹⁸, illetve a *Giling-galang csengettyűben*¹⁹⁹ emberek a főszereplők: az első műben két fiú játszik és a kutyájukat is bevonják, az utóbb említett mesében pedig egy gyermek mesél az álmaról, amelyben egy varázscsengő teljesíti a kívánságait. Ez a kötetben szereplő utolsó mese, és egyben a címadó alkotás is. A mesék olvasása-

---

¹⁹² SZALAI, 16. (1980)

¹⁹³ Uo., 25.

¹⁹⁴ Uo., 34.

¹⁹⁵ Uo., 52.

¹⁹⁶ Uo., 27.

¹⁹⁷ Uo., 35.

¹⁹⁸ Uo., 30.

¹⁹⁹ Uo., 58.

kor a gyerekeket leginkább a csodás elemek ragadják magukkal, illetve az, ha magukat is beleképzelhetik a műbe, és ilyen módon cselekvő részesévé válhatnak. Az ebben a kötetben szereplő mesékre ez különösen igaz. *Az egész csak mese volt*²⁰⁰, illetve *A táncoló ceruza*²⁰¹ mind állatokról, illetve tárgyakról szólnak. Az előbbiben már a cím is egy mesefordulatra utal, az egész mű cselekménye meseszerűen van leírva: a nyúl répát szeretne szerezni télire, de a kutya elijeszti. *Az egész csak mese volt* – amely később *Igaz is volt, nem is volt...*²⁰² néven jelent meg – cím alapján ellentétbe állítható az előző kötet *Igaz volt!*²⁰³ alkotásával. *A táncoló ceruza* pedig egy egérről szól, aki szintén ételt szeretne szerezni, de egy ceruza által rajzolt macska végül elijeszti. A kötetben meseként csak három mű van feltüntetve, viszont hosszabb terjedelmével, mesei fordulataival *Az egész csak mese volt* alkotás is ebbe a kategóriába sorolható.

Az „Örkődő csillagok” című kötet 1983-ban látott napvilágot. Hét ciklusra van bontva: ezek között találhatunk például évszakokról szóló részeket, illetve az iskola világát bemutatót is. Érdekessége, hogy két olyan vers is szerepel benne, amelynek első sorai következő kötetek címét ihlették. A *Gyalogút* vers első sora: „Gyalogösvény, gyalogút...”²⁰⁴ a 2003-as kötet nevének ihletője, míg a *Lagziban* költemény kezdő mondata: „Férjhez ment a cincér lánya (...)”²⁰⁵ a 2005-ös váltogatás borítóján díszleg. Az „Örkődő csillagok”-ra is jellemző az állatoknak, növényeknek és évszakoknak a bemutatása, ezeknek nagy része itt is megszemélyesítve jelenítődik meg. A gyermeki nézőpont is több versben megfigyelhető, például a *Miért?... Miért?...*²⁰⁶ címűben.

---

²⁰⁰ Uo., 42.

²⁰¹ Uo., 48-49.

²⁰² SZALAI, 74-75. (2006)

²⁰³ SZALAI, 32-33. (1973)

²⁰⁴ SZALAI, 8. (1983)

²⁰⁵ Uo., 56-57.

²⁰⁶ Uo., 31-32.

Ebben a válogatásban is helyet kaptak a játékok, mint például a papírhajó, a villanyvonat, a festés és rajzolás stb. Foglalkozások közül most csak a juhászt szerepelteti Szalai Borbála, illetve a hangutánzó versek sem jellemzők erre a kötetre néhány kivételt leszámítva. Az előző kötetekhez képest változást jelent, hogy a könyvben több tanító jellegű vers is helyet kapott, Ezek az írások főként iskolai témájúak, de *A jelzőlámpa*²⁰⁷ című költeményben olvashatunk például a közlekedés szabályairól is, máshol pedig a színekkel, a helyesírási szabályokkal ismerkedhetnek a gyerekek (például: kis- vagy nagybetűvel írás, szóvégi rövid „u” betűs szavak). Tájémutató vers is található a kötetben *Kárpátok*²⁰⁸ címmel. Mondókák, találós kérdések is helyet kaptak ebben a válogatásban, a *Kiszámolót*²⁰⁹ akár el is játszhatják a gyerekek. Mesei elemet tartalmaz a *Ha nagy leszek...*²¹⁰ című vers, mégpedig a „kurta farkú malac túr” kifejezést. A kötet utolsó ciklusának címe „Hol volt, hol nem, réges-régen...” utal rá, hogy ebben a részben mesékkel találkozhatunk. Ezek a mesék is versbe vannak szedve, tekinthetjük őket egyfajta hosszúverseknek. Összesen kilenc darab jelent meg ebben a ciklusban: *A kakas meg a róka*, *Volt egyszer egy kicsi manó...*, *Róka koma*, *Zümi-zümi meg a tündérrózsa*, *A csacsi*, *Süni Simi*, *A hűségés útítárs*, *A kémény meg a füst*, *Kakasszó*. A kakas-róka-kutya hármast mind *A kakas meg róka*²¹¹, mind a *Róka koma*²¹² tartalmazza, illetve ezeken kívül a kakas még egy költeményben szerepel. *A csacsi*²¹³ című vers tanulásra buzdítja a gyerekeket, míg a *Süni Simi*²¹⁴ megtanítja az állatok kicsinyeinek nevét. Ebben a kötetben emberekről szóló meséket nem is olvashatunk, mind-

---

²⁰⁷ Uo., 15.

²⁰⁸ Uo., 41-42.

²⁰⁹ Uo., 58.

²¹⁰ Uo., 16.

²¹¹ Uo., 63-65.

²¹² Uo., 68-70.

²¹³ Uo., 72-74.

²¹⁴ SZALAI, 75-76. (1983)

egyik állatokról, növényekről, tárgyakról szól. Ez alól kivétel a *Volt egyszer egy kicsi manó...*²¹⁵ című, amelyben a költő egy tréfás lényt mutat be, aki talál egy verset és összezavarja a sorait. A mesén belül olvashatjuk a *Hazug vers*²¹⁶ című költeményt, amely egészen szürreális sorokat is tartalmaz. Bár a kárpátaljai gyermekírók közül Szalai Borbála neve lehet a legismertebb a magyarországiak számára, az ezzel a témával foglalkozó könyvekbe is a legtöbb esetben megtalálhatjuk a nevét, mégsem mondható közismertnek. A költőnő maga számolt be róla, hogy egy alkalommal a Kossuth Rádió *Cimboraság* című műsorában egy fiú a sajátjaként szavalta el a *Volt egyszer egy kicsi manó...* című költeményének egy részletét. Mindez nem tűnt fel a műsor szerkesztőinek, adásba engedték a lopott sorokat tartalmazó verset.²¹⁷

A „Csipkebokor, csipkeág” című kiadvány 1986-ban jelent meg. Az ebben a kötetben megtalálható versek legtöbbje már valamelyik korábban megjelentben is helyet kapott, ezt az alcím is alátámasztja: „Válogatott gyermekversek”. Vannak olyan művek, amelyek változatlanul vannak jelen az előző megjelenési formájukhoz képest. Némely vers csak apróbb változtatáson ment keresztül, másokhoz viszont hozzáírt még a költő, vagy új címet adott neki. Ebben a kötetben is megtalálhatók a *Csillagföldön jártam*, a *Gyalogút* és a *Lagziban* című költemények, amelyek címe, vagy első sora későbbi kötetek elnevezését ihlették. A „Csipkebokor, csipkeág” válogatásban már megjelent és új mesékkel is találkozhatunk. Újdonsült alkotások a *Süni Samu*²¹⁸ és a *Bálba készül a számár*²¹⁹. A „Dongó Dani danája” kötetben megjelent *Nyelvbukató*hoz hozzáírt még néhány sort Szalai Borbála és hozzárendelte az „Eszperente mese” alcímet. A kötet témaválasztása az elő-

---

²¹⁵ UO., 66-68.

²¹⁶ UO., 67.

²¹⁷ SZALAI, 61. (*Emlékeim*)

²¹⁸ SZALAI, 10-11. (1986)

²¹⁹ UO., 78-81.

zőkéhez hasonló. A zsiráf, illetve a pelikán jelenti a könyv egzotikus állatait. A gyermeki nézőpontból íródott versek közül a *Csodálatos beszéd*ben²²⁰ a különböző nyelvekre csodálkozik rá a lírai én, majd konstatálja, hogy a mosoly a nemzetközi nyelve az embereknek. A *Jó volna már nagyinak lenni!*-ben²²¹ a félelmek legyőzésére áhítozik a megjelenített gyermek: azt gondolja, ha felnő, a gondjai majd megszűnnek, mert akkorra már bátor lesz. A korábbi kötetekhez hasonlóan az ünnepek sem maradtak ki e könyvből, ezek közül a legérdekesebb a gyermeknapot megemlítő *Halljátok meg, emberek!*²²² című. Ebben a költő a gyermekek nevében ír, az ő kérésüket tolmácsolja, vagyis azt, hogy legyen béke. Gyermekvershez képest erőszakos sorokat is tartalmaz az írás. Inkább a gyerekekkel együtt olvasó felnőttek gondolkozhatnak el rajta: „Hogyha végleg elcsitulnak az öldöklő fegyverek (...)”, illetve „Rakéták meg atombombák ne oltsák ki életünk!”²²³ A kötet több műve is megfogalmazza a korabeli társadalmi elvárásként is jelen lévő békevágyat: például a *Rajzlap lett az úttest*²²⁴ című, illetve a korábbi kötetben megjelent mese, a *Giling-galang csengettyű*²²⁵ is. A kötetben találós kérdések és mondókák is találhatóak a versek és a mesék mellett. Az első négy Szalai Borbála kiadványt Medveczkyné Luták Edit gazdagította illusztrációval. Szintén 1986-ban jelent a kijevi Veszélka Kiadó gondozásában a „Csarivnij dzvinocsok” lefordítva „Varázslatos csengettyű” című ukrán nyelvű Szalai Borbála kötet Vadim Ihnatov illusztrációival. Válogatott verseket tartalmaz a költő korábbi könyveiből. A 21 verset hat kortárs ukrán költő fordította.

---

²²⁰ Uo., 28.

²²¹ Uo., 88.

²²² SZALAI, 25. (1986)

²²³ Uo., 25.

²²⁴ Uo., 27.

²²⁵ Uo., 17-18.

A „Csillagföldön jártam” 1997-ben látott napvilágot. Ebben a kötetben is több, korábban már megjelent mű található. Nincs külön ciklusokra bontva, mégis megfigyelhető néhány helyen egyfajta tematikus csoportosítás. A kötet elején égitestekkel, égbolttal, éjszakával, alvással kapcsolatos versek találhatók. A *Későre jár*²²⁶ című vers olyan altató, amelyet egy anya dúdolhatna a kisfiának. Ebben a blokkban található az *Este a táborban*²²⁷ vers, amely a „Csipkebokor, csipkeág” kötetből megismert Úttörőtáborban²²⁸ részeit tartalmazza átírva. A két válogatás kiadása közben történt meg a rendszerváltás, így érthetőek az időközben eszközölt módosítások. Több vers is csoportosítható a különböző nyelvi játékok témakörébe. Az *Aszalt alma*²²⁹ című például csupa „a” betűs szóból áll, de ebben a részben találhatjuk meg a már jól ismert *Dongó Dani danája* verset, illetve a *Nyelvbuktató* című eszperentében írott mesét is. Ebből a kötetből sem maradnak el a kiszámolók, talalós kérdések, mondókák, és a mesék. Új, eddig kötetben még meg nem jelent mesét nem tartalmaz a „Csillagföldön jártam”. Ezt a kiadványt rajzaival Berecz Margit színesítette.

A „Gyalogösvény, gyalogút” kötet 2003-ban jelent meg. Ebben a válogatásban arányaiban ismét jóval több az eddig meg nem jelent versek száma. Számos újdonságot, újítást is hordoz magában a 2003-as gyűjtés, főként a témaválasztás terén. Az egyik ilyen például, hogy a „Gyalogösvény, gyalogút” versei rengeteg Kárpátalján található települést neveznek meg. Az eddigi kötetekben nem volt jellemző a „kis haza” megjelenítése. Olvashatunk többek között Badalóról, Nagydobronyról, Kisdobronyról, Sislócról, Császlócról, Antalócról. Egy önálló részegységet is kaptak a kárpátaljai tájak a *Helységneves rigmusokban*²³⁰,

---

²²⁶ SZALAI, 17. (1997)

²²⁷ UO., 17.

²²⁸ SZALAI, 33. (1986)

²²⁹ SZALAI, 63. (1997)

²³⁰ SZALAI, 111-114. (2003)

igaz itt más határon túli, magyarországi, illetve külföldi városok is megnevezésre kerülnek. Szalai Borbála verseinek nyelvezete könnyen megérthető a kisgyermek számára, még a nem kárpátjaiak számára is. Kivételt jelenthet ez alól néhány kifejezés, például a népies „slájer”, azaz fátyol szó, amelyet a *Tutaj*²³¹ című művében használ a költő egy hasonlatában. Ebben a kötetben is megjelennek az évszakok, illetve a természet, főként az esőről találhatunk sok verset. A gyermeki játék főként a családdal való együtt játszás, együtt töltött idő formájában jelenik meg, erre példa a *Lovaglás*²³², vagy a *Rajzóra*²³³ című vers is. Mindkét műben felfedezhető ismert mondókák bevonása: előbbiben a „Hőc, hőc katona”, utóbbiban pedig a török basa rajzolásához szükséges versike. Egy talán kevésbé ismert mondóka megjelenik *A kiséger esete*²³⁴ című versben is – tovább örökítve azt ezáltal az utókornak. A közös időtöltés látható a lekvárfőzésről, szüretéről, kalácssütésről szóló művekben is. A „Dongó Dani danája” még csak egy ünnepről szóló verset tartalmazott, mégpedig a *Megjött a Télapó*²³⁵ címűt, a második kötetben is csak kettő található, a *Meglepetés*²³⁶, amely a nőnapról szól és a *Gyermeknapra*.²³⁷ A harmadik kiadványban szintén a nőnapról olvashatunk, illetve a Mikulás is megjelenítődött az egyik versben, csakúgy, mint a negyedik kötetben. Az „Örkődő csillagok”-ban a *Gyermeknapra*²³⁸ vers található meg, ez azonban nem ugyanaz a mű, mint ami a „Hinta-palinta” válogatásban szerepel, csupán a cím azonos. A „Csillagföldön jártam”-ban az ünnep témája nincs megjelenítve. A „Gyalogösvény, gyalogút” kötetben új ünnepek

---

²³¹ Uo., 11.

²³² Uo., 20.

²³³ Uo., 31.

²³⁴ Uo., 34.

²³⁵ SZALAI, 29. (1969)

²³⁶ SZALAI, 15. (1973)

²³⁷ Uo., 26.

²³⁸ SZALAI, 21. (1983)

jelennek meg, kerülnek középpontba a kommunizmus elmúltával: a költőnő ír a Mikulás mellett az anyák napjáról, illetve a karácsonyról is. Szintén a kor változásával kaphat teret egy új téma, mégpedig a gyermeki vallásosság, az ima. Három ehhez kapcsolódó vers is található ebben a kötetben: *Esti ima*²³⁹, *Két kis kezem összeteszem*²⁴⁰, illetve *Ima*²⁴¹ címmel. Mondókák, találós kérdések, eljátszható kiszámolók ebben a kötetben is helyet kaptak. Egy új mesét is olvashatunk itt, méghozzá a *Télapó és nagy családja*²⁴² címűt. A kiadványban több állat is bemutatásra kerül sorjában, mégpedig olyan módon, mintha egy kisgyermek szemlélné az állatkertben: többek között oroszlánról, tigrisről, zebráról, krokodilról is olvashatunk. Nemcsak az Állatkerti séta²⁴³ című versben találhatók különleges állatok, máshol dromedárról, gepárdról, vagy éppen kafferbivalyról hallhatunk. Bemutatásra kerülnek a „Mókás Kalendárium” részben a hónapok, illetve a napok is. A kötetben az ábécé összes betűje, valamint több keresztnév is felsorolásra kerül. Két híres ember, Bem József, illetve Kolumbusz Kristóf neve is meg van említve egy-egy műben. A *Mindenféle móka-bóka*²⁴⁴ versben a nyelvvél játszik ismételten a költőnő. Szalai Borbála általában vagy megfigyelhető, valós dolgokról ír, vagy olyan fiktív élethelyzetekről, amelyek akár meg is történhetnének. Amikor a költő élettelen tárgyakat, állatokat vagy növényeket személyesít meg, még akkor is elképzelhető szituációkat rendel hozzájuk. Az *Utazás Bolondóciába*²⁴⁵ viszont egy teljesen furcsa, szürreális, fantáziavilágot mutat be a gyermekeknek, amely elrugaszkodik a valóságtól: bolondozásra, álmodozásra hívja az olvasókat.

---

²³⁹ SZALAI, 25. (2003)

²⁴⁰ UO., 56.

²⁴¹ UO., 65.

²⁴² UO., 58-59.

²⁴³ SZALAI, 87-89. (2003)

²⁴⁴ UO., 102-103.

²⁴⁵ UO., 98-101.

A „Férjhez ment a cincér lánya” 2005-ben jelent meg. A kötet különlegessége, hogy – bár bizonyos mértékig az eddigiekben is jelen volt – ennek a kötetnek már minden egyes versében megjelenítődik a természet, az állatok, növények világa, még hozzá hét ciklusra bontva. Az alcím is mutatja, hogy mire fókuszál ez a kiadvány: „Válogatás gyerekeknek mindenféle állatokról”. Azért az emberek sem maradnak ki a költeményekből, de ők is természetközeli állapotban vannak ábrázolva. Állatokhoz kapcsolódó ünnepként a húsvét is megjelenik a versek között, illetve nem teljesen hagyományos formájában a keresztelő is. Ebbe a válogatásba is bekerültek régi és új művek egyaránt. Találhatók benne mondókák, találós kérdések, illetve prózában megírt és verses mesék. Utóbbiak közül újdonság *A báli cipő*²⁴⁶ című, amely egy százlábúnak és új cipőinek történetét meséli el. Nyelvi játékok is felfedezhetők a kötetben, például a *Névsorolvasás*²⁴⁷ című versben a tréfás nevek kapcsán. A kárpátaljai táj is feltűnik: például a *Sirályok*²⁴⁸ versben az Ung folyó. A címadó *Férjhez ment a cincér lánya*²⁴⁹ vers eredetileg *Lagziban* címen szerepelt már korábbi kötetekben is. A *Kócos, a puli*²⁵⁰ című vers témája, illetve némely sora már a harmadik nyomtatásban megjelent vers alapjául szolgál: elődjei a *Pajtás*²⁵¹, illetve a *Nagyapa pulija*²⁵² voltak. Ezt a kötetet, csak úgy, mint az előzőt Jankovics Mária illusztrálta.

A „Zöld erdőben jártam” kötet is 2005-ben jelent meg. Ez a válogatás Magyarországon jelenleg nem elérhető, valószínűleg csak kis példányszámban adták ki. Ezért a könyvért kapott Fegyir Potusnyak díjat a költő. A kötet legtöbb verse és meséje már korábban

---

²⁴⁶ SZALAI, 47-49. (*Férjhez ment...*)

²⁴⁷ UO., 117-118.

²⁴⁸ UO., 29.

²⁴⁹ UO., 36-37.

²⁵⁰ UO., 80.

²⁵¹ SZALAI, 26. (1983)

²⁵² SZALAI, 38-39. (1986)

is megjelent, de újdonságokat is tartalmaz. A válogatás címét adó „Zöld erdőben jártam” mondat két műben is szerepel. A *Zöld erdőben jártam*²⁵³ című vers összefoglalja a kötetet, egyfajta ajánlasként is funkcionál. Ezenkívül az *Erdei képeskönyv*²⁵⁴ című versben is megjelenik a címadó sor. Ünnepek közül a gyermeknap, a nőnap, a karácsony, illetve a Télapó jelenítődik meg a kötetben. A mondókák, kiszámolók, találós kérdések, szójátékok és mesék sem hiányoznak a válogatásból. Új mese *A zsiráf*²⁵⁵ és a *Harkály doktor*²⁵⁶. Mindkettő tulajdonképpen azt fejt ki, hogyan és miért töltik be ezek az állatok helyüket az élővilágban. Tanító jellegű mű a *Hogyan beszélnek az állatgyerekek?*²⁵⁷, illetve a *Számolás*²⁵⁸, amely akár el is játszható. A gyermeki nézőpont is megjelenik például a *Nem értem*²⁵⁹ című versben, amelyben a vershelyzet egy repülő kapcsán születik, illetve a *Megkérdeztem a cicát...*²⁶⁰ címűben is, ami azt taglalja miért nincs a macskáknak cipője. Az alcímben fogalmazottak alapján ez a kötet inkább a kisebbeknek, az óvodás-kisiskolás korosztálynak készült. A könyvet Kulin Ágnes illusztrálta.

A „Tücsök-bogár” című kötet 2006-ban látott napvilágot. Külső megjelenésében jelentősen eltér a többitől: nagyobb formátumú, és a képek dominálnak benne. Az illusztrációk – amelyeket Karácsonyi György készített – nem a szöveg mellett találhatók: a művek a képekre vannak nyomtatva. Ennek a kiadványnak már igazi „modern gyermekkönyv” megjelenése van, felveszi a versenyt a magyarországi piac kínálatával. A kötet elején egy a költőtől származó

---

²⁵³ SZALAI, 4. (*Zöld erdőben...*)

²⁵⁴ UO., 12.

²⁵⁵ UO., 71.

²⁵⁶ UO., 74.

²⁵⁷ UO., 38.

²⁵⁸ UO., 57.

²⁵⁹ UO., 34.

²⁶⁰ UO., 38.

verses ajánlás fogadja az olvasót. Ez a válogatás is tartalmaz korábbról ismert és új verseket egyaránt. Például az Úttörőtáborban versből lett *Este a táborban* című írás már *Tábortűzsnél*²⁶¹ címmel szerepel ebben a kiadásban. A kötet ciklusokra van osztva, külön fejezetet kapnak benne az az anyák napi versek, évszakokról, az állatokról, a játékokról szólók. Természetesen a mondókák, verses mesék és a prózában megírtak sem maradhattak ki. Új verses mese *Az égi juhász*²⁶² című, amely a (hulló)csillagokról szól, illetve a *Boszorkányszombat*²⁶³. Tanító jellegű írás például az „Évszakok” cikluson belül található *Daloló ábécé*²⁶⁴, illetve a *Helyesírás versben (Rigmusok ly-os szavakkal)*²⁶⁵ is. A színekről szóló versek ebben a kötetben bővülnek ki a fehérrel, illetve a zölddel. Az ünnepi témakörből jelen van Télapó, az újév és az anyák napja. A hétköznapiaktól elrugaszkodott vers a *Megkegyült az egész világ!*²⁶⁶ című, amely egy fantáziavilágot teremt meg soraival. Ehhez hasonló álom jelenik meg a *Bolondos április*²⁶⁷ című műben is.

A „Mesevár” című posztumusz kötet, 2011-ben jelent meg röviddel a költő halála után. Ez a válogatás az előzőhöz hasonlóan egy verses ajánlóval kezdődik. Főként hosszabb, verses mesék találhatók benne, a legtöbb írás már korábbi kötetekben is megjelent. Új mű *A varázsbögre*²⁶⁸, illetve a *Tanulságos mese*²⁶⁹ és a *Tudod, mi a fakutya?*²⁷⁰ című. Ezt a kötetet Berecz Margit díszítette rajzaival.

---

²⁶¹ SZALAI, 7. (2006)

²⁶² SZALAI, 53. (2006)

²⁶³ Uo., 84-85.

²⁶⁴ Uo., 17.

²⁶⁵ Uo., 18.

²⁶⁶ Uo., 30.

²⁶⁷ Uo., 46.

²⁶⁸ SZALAI, 48-49. (2011)

²⁶⁹ Uo., 82.

²⁷⁰ Uo., 83.

A gyermekirodalmi alkotások alkalmazkodnak a gyermekek világához, amely mágikus és animista. Egyéb közös jellemző lehet a fekete-fehér világlátás is.²⁷¹ Szalai Borbála költeményei jól tükrözik ezeket az állításokat, a költőnő legjellemzőbb megverselt témája a természet és az állatvilág. A kisebb gyermekek számára a versből inkább a nyelvi elemek játéka és a hangzóság lehet érdekfeszítőbb, nem pedig a tartalom. A kicsik nem képesek még az elvonatkoztatásra, a mélyebb értelmezésekre és az önreflexióra, csupán a hangulatot érzékelik, a dallam és a ritmus lüktetését.²⁷² Ha epikus tartalommal bír egy mű, akkor nagyobb eséllyel megmarad a gyermekek emlékezetében a tartalom is, amelyet később saját szavaikkal elmesélhetnek a környezetüknek is.²⁷³ Szalai Borbála költészetét leginkább az epikus gyermekversek jellemzik. A legtöbb munkájában – ha verses módon is teszi – történetet mesél el. A költőnő szeretett rímeket faragni, prózában arányaiban kevesebb alkotása született. Szalai Borbála munkássága mérföldkövet jelentett a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban. Nemcsak a határon túli gyermekekhez jutott el epikus lírája: magyarországi olvasóközönséggel is rendelkezett.²⁷⁴ Alkotásainak választékos a szókincse, a gyermekek „játszva tanulva” sajátíthatják el anyanyelvüket: megismerhetnek állatokat, hónapokat, foglalkozásokat vagy éppen az ábécé betűit. A költő életművével egyfajta identitásmegőrző szerepet vállalt: a kárpátaljai kisebbségben született gyermekek magyarságtudatát akarta verseivel erősíteni. Művei kiváló alapot nyújtanak a magyar nyelv megismeréséhez és a különböző ismeretek elsajátításához.

---

²⁷¹ KOMÁROMI, 11. (1999)

²⁷² N. HORVÁTH, 66.

²⁷³ BORBÉLY, 37. (1999)

²⁷⁴ HÁJAS, 98. (2016)

KIRÁLY BENEDEK LŐRINC

Király Benedek Lőrinc 1951-ben született Tiszabökényben. Általános iskolai tanulmányai után pékként dolgozott, majd végül elvégezte a középiskolát. Alapító tagja, majd elnöke volt a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség helyi alapszervezetének. Szintén alapító tagja volt a Hármashatár Irodalmi Társaságnak és tagja a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének. Sorkatonai szolgálatának lezárta idején kezdett el írni. Király Benedek Lőrinc meseíró volt, első gyermekirodalmi könyvét 1991-ben adták ki, ezt a művet később számos másik követte. Munkái több kárpátaljai lapban is megjelentek. Tiszabökényben hunyt el 2009-ben.²⁷⁵ Az író saját bevallása szerint azért fordult a mesék világa felé, mert gyermekkorában – amikor a nagy szegénységben nem volt mit enniük – édesanyja felolvasásai által feledte el a rossz körülményeket.²⁷⁶ Megjelent gyermekirodalmi kötetei: „A szerelmes tücsök és társai” (1991); „Biblia versben” (1991); „A hős turulmadár” (1993); „Megálmodott szivárványok” (2005); „Tündérsziget” (2007).²⁷⁷

„A szerelmes tücsök és társai” című kötet 1991-ben jelent meg. A kiadványban található mesék legnagyobb része megszemélyesített állatokról szól. Ezek az antropomorfizált lények beszélgetnek, mesélnek, sőt akár házasodnak is. Sok műben megjelenik ez a fajta elköteleződés, a férj-feleség motívum, ami nem tipikus gyermekirodalmi téma. Általánosságban elmondható ugyan, hogy a kárpátaljai gyermekkötetek tartalmazznak ilyen témájú alkotásokat, de nem ilyen mértékűt: inkább a lakodalomra helyezik a hangsúlyt. „A szerelmes tücsök és társai” válogatásnak általában nem gyermekszereplők állnak a középpontjában, nem gyermekekhez köthe-

---

²⁷⁵ DUPKA, 167-168. (2018)

²⁷⁶ KIRÁLY BENEDEK, 6. (1991)

²⁷⁷ DUPKA, 167-168. (2018)

tő szituációk jelennek meg a mesékben. Számos mű íródott egyes szám első személyben: az író ezzel tudja hitelesebbé tenni a mesét, mintha vele tényleg megtörténtek volna a leírt események. Az egyik mese kapcsán meg is említi, hogy igaz történet alapján íródott: *A szarka meg a farka*²⁷⁸ a kertjükben lakó tolvaj madárról szól. Néhány esetben a művek elején is történik egyfajta kiszólás az olvasóközönség irányába, amelyben például elmagyarázza az elbeszélő, hogy honnan hallotta a történetet, amelyet továbbad. Ilyen *A tarajos kígyó*²⁷⁹ című mese is, amely egészen önéletrajzi ihletésűnek tűnik, még Dupka György (az Intermix kiadó igazgatója) is említésre kerül benne. A történelmi témájú műben a tatárjárásról van szó. A kötetben szerepel még néhány ilyen, például a II. Rákóczi Ferencet említő *A hős turulmadár*²⁸⁰, vagy a *Mátyás király* és a fehér holló²⁸¹ című, illetve a *Török szultán és a méhek*²⁸² is. A történelmi mellett tipikus mesei témák is előfordulnak: ezekben a király, szegény ember, boszorkány vagy éppen a messzi földön legjobb állat jelenítődik meg. A leginkább ismerős mesei témát tartalmazó mű *A macska meg a királyfi*²⁸³, amely arra a sablonra épül, miszerint a király egyik gyermeke tartósan beteg lesz, de aki segít meggyógyítani, arra nagy jutalom vár. Modern mesei jegyeket is mutatnak a kötetben szereplő művek: a hintóból nem király, hanem miniszter száll ki, a tisztáson egy repülő csészealj hever stb. A nyelvezete sem kifejezetten klasszikus a válogatásnak, a címadó *A szerelmes tücsök*²⁸⁴ című mesében ezt a jellemzést olvashatjuk: „Nagyon vidám fickó volt (...)”. Egészen különös témák is megjelennek ebben a kötetben, a legszo-

²⁷⁸ KIRÁLY BENEDEK, 19-20. (1991)

²⁷⁹ KIRÁLY BENEDEK, 23. (1991)

²⁸⁰ UO., 43-44.

²⁸¹ UO., 49-50.

²⁸² UO., 65-66.

²⁸³ UO., 64.

²⁸⁴ UO., 63.

katlanabb mese *A sólyom és a repülő csészealj*²⁸⁵, amely összekeveri az úrlények és a bibliai mennyország világát. A gyermekekben zavart kelthet ez az alkotás, pedig a szerző célja alapvetően a krisztusi megváltás üzenetének továbbadása lehetett „gyermeki nyelvre lefordítva.” A legtöbb esetben valamilyen hétköznapi helyzet – például az állatok világának egy-egy mozzanata – jelenik meg a mesékben. Sokszor mondaszerűen próbálja elmagyarázni az elbeszélő a világ jelenségeit, például, hogy miért hordanak frakkot a pingvinek, miért vannak haragban egymással a szúnyogok és az emberek vagy éppen miért nem sikerült a törökök nagy utolsó támadása. Az egyes szám első személyben megfogalmazott művek mesélője nemcsak emberi személy lehet, sok esetben az állatok maguk mondják el a saját történetüket. Több műben is megjelenítődik a jellegzetes kárpátaljai táj, de időnként egészen egzotikus vidékekre is elkalandozhatunk a mesékkal: Afrikába, a Csendes-óceán partjaihoz vagy az Északi-sarkhoz. A megjelenített állatok élőhelye alapján történt a helyszínválasztás, a mesék főszereplői lehetnek háziállatok vagy egészen különleges vidékeken előfordulók is. A kötet elején szinte kivétel nélkül minden alkotás úgy végződik, hogy reflektál a következőre. Az elbeszélő „kiszól” a mű utolsó mondatában és valamilyen cselekvésre buzdítja a gyerekeket, tanácsot ad vagy próbálja felkelteni érdeklődésüket a következő olvasmány iránt. A kötet végére már általánosabb, tipikus mesei befejezésekkel zárulnak a történetek, például: „Itt a vége, fuss el véle!” stb.

A „hős turulmadár” kötet 1993-ban jelent meg: címét egy az előző válogatásban megjelent műről kölcsönözte. Leginkább olyan meséket tartalmaz, amelyek az 1991-es kiadványban – legfeljebb apró változtatással – már megjelentek, de új alkotásokat is találhatunk benne. Az új mesék között is sok egyes szám első személyben

---

²⁸⁵ Uo., 45-46.

írodottat olvashatunk, amelyek a személyes élmény varázsát keltik: az *Attila fejedelem koporsója*²⁸⁶ című műben a mesélő elhitei velünk, hogy ő már járt a hun vezér sírjánál. A kötet új alkotásai között több hosszabb terjedelműt is találunk, ez újdonság az előző válogatás 1-2 oldal hosszúságú műveihez képest. A mesék gyakori szereplői a királyok, királyfik, királylányok, a boszorkák, cigányok és az ördög. Több magyarázó mű is található ebben a mesekönyvben, például a *Miért került a fiastyúk az égre?*²⁸⁷, de Király Benedek Lőrinc írásaiból az is kiderül, hogy *Ki találta ki a mesét?*²⁸⁸, illetve, hogy honnan ered a virágkarneválok szokása. Ennek a válogatásnak a legrémissztöbb meséje *A léleklátó királylány*²⁸⁹ című, amelyben a király – lánya szavára – ördöggé változik, de végül boldogan zárul a történet: az ördög, akinek a lányt apja feleségül szánta, daliás legénynyé változik. Ebben a kötetben is felhasznált a szerző egy ismert mesésablont, mégpedig a kívánságok balga módon való eltékozlását. Az *Amikor hazudós Pista igazat mondott*²⁹⁰ című műben azonban a harmadik kívánság végül jó cél érdekében lesz felhasználva. Bár a történet hitelessége megkérdőjeleződik, mivel hazudós Pista meséli: hallgatósága azonban nem kételkedik a férfi vidék iránt érzett szeretetében: valószínűleg, ha lehetett volna három kívánsága, az öreg valóban azt kérte volna, amit a történetében elmondott, vagyis, hogy ennek a vidéknek ne tudjon ártani senki.

A „Megálmodott szivárványok” 2005-ben jelent meg, és teljesen más jellegű, mint az előző két kötet. Az alcím – „Tizenhárom kaland a Tisza partján” – utal a fejezetek számára. A könyv kisregényként is olvasható, de a mesék önállóan is megállják a helyüket. A történetben

---

²⁸⁶ KIRÁLY BENEDEK, 115-117. (1993)

²⁸⁷ UO., 84-85.

²⁸⁸ UO., 113-114.

²⁸⁹ UO., 91-94.

²⁹⁰ UO., 108-111.

egy kisleány (Kiskirály) meséli el egyes szám első személyben csodás kalandjait. Az események nagyjából két hetet ölelnek fel. A főhős hűséges társa a Tisza nevű kutyája: hozzájuk csatlakozik először Pityuka, aki egy léghajóval közlekedő tündér, majd egy kisleány, Évike. A két gyereknek számos közös kalandja van a beszélő kutyával és a tündérral: felfedeznek maguknak egy külön kis világot is, a Tündérszigetet. A mű Pityuka búcsúzásával záródik: a tündérnek haza kell térnie, de előtte még repülnek egyet közösen a léghajóval a Kárpátok tájai, a huszti, a munkácsi stb. vár fölött. Pityuka úgy tűnik el, ahogyan érkezett, majd nemsokára Évikének is mennie kell, így a Tündérszigettől is elköszönnek a szereplők. A mese hétköznapi környezetben játszódik a Tisza környékén. A könyv értelmezhető csodás történetként, de úgy is, hogy a természetfeletti dolgokat a gyerekek teremtik meg fantáziájuk segítségével. A műnek később készült folytatása is: 2007-ben jelent meg a „Tündérsziget”. Az új kiadvány már címmel is az előzőre utal, az alcím azonban még inkább megerősíti a feltételezést: „A Tisza-parti kalandok folytatódnak”. A kisregény négy részre van osztva. Az előző mű cselekménye óta eltelt pár év. A főszereplő fiú és Évike négy év utáni találkozásával indít a mese. A „Tündérsziget” története talán inkább mondható már ifjúsági regénynek: központi helyet kapott benne az előző kiadvány végén kibontakozni kezdő szerelem Évike és a Kiskirály között. A regény nyelvezete is alátámasztja ezt, ilyen szavak találhatók benne, mint például „vagány” vagy „flört”. Az ifjú érzések kapcsán több vers is születik a Kapitány, vagy másnéven Kiskirály tollából, amelyek szintén le vannak írva a regényben. Egy Király Benedek Lőrinc aláírással jelzett vers is található a könyvben, mégpedig *A Biblia versben*²⁹¹, amely először 1991-ben jelent meg, majd 2006-ban újra kiadásra került az *Apró*

---

²⁹¹ KIRÁLY BENEDEK, 63-71. (2007)

pó című hetilapban.²⁹² Kérdéseket vet fel és indokolatlannak tűnik, hogy miért zárja éppen ez a mű a második rész végét. De a történet folytatódik ezután: Kapitány és Évike összeházasodik, majd a fiú szülei meghalnak. Pityuka sem maradt ki a folytatásból: a harmadik részben feltűnik, a negyedikben pedig léghajóval együtt repülnek körbe a Földet, még Budapestre is eljutnak. A mese zárása ismét egy olvasókhöz való „kiszólással” végződik. Mivel az előző mű, a „Megálmodott szivárványok” három ponttal záródott, az író tulajdonképpen mindkét történetet lezárja ezekkel a mondatokkal: „Véget ért e kisregény! Én azt mondhatom: Áldás, Békesség legyen mindenkivel! Ezt teljes szívből kívánom minden olvasónak. Amikor írni kezdtem e regényt egy részről volt szó! A Szentlélek sugallatára négy részre sikeredett! Ezért Istené a dicsőség!”²⁹³ Ezek már nyilvánvalóan nem az eddigi mesélő, Kapitány szavai: az író köszön el olvasóitól. Király Benedek Lőrinc meséinek nyelvezete könnyen érthető a gyermekek számára. Az író saját gyermekkori meseélményeit és emlékeit olvasztja bele műveibe.²⁹⁴ A történeteket olvasó gyerekek, fiatalok könnyen beleélhetik magukat a cselekményekbe: talán leginkább a modernebb gyermekközpontú mesék tudják őket megszólítani. Míg Király Benedek Lőrinc előbbi kötetei inkább kisgyermekeknek íródtak, addig az utóbbi kettőt a nagyobbak, vagy akár tinédzserek is olvashatják. Az első és második kötetnél – amelyeket Krájlics Sándor illusztrált – zavaró a könyvszerkesztési stratégia: az elkészített rajzok nem a megfelelő mese mellé vannak helyezve. A harmadik kötetet Jankovics Mária rajzai díszítik, míg a „Tündérsziget” kötethez nem készültek illusztrációk. Ez is alátámasztja azt, hogy az utóbbi kisregény már kicsit idősebb korosztályt céloz meg.

²⁹² DUPKA, 167-168. (2018)

²⁹³ KIRÁLY BENEDEK, 137. (2007)

²⁹⁴ *A mesekönyvek valódi...*

KECSKÉS BÉLA

Kecskés Béla 1941-ben született Beregsomban. Mezőkaszonyban végezte el a középiskolát, ekkor kezdett el verseket írni Sütő Kálmán beregsomi parasztköltő hatására. Tanulmányai befejezése után Badalóban dolgozott könyvtárosként. Később történelmet és földrajtot tanított a Csonkapapi Általános Iskolában. Levelező tagozaton elvégezte az Ungvári Állami Egyetem történelem szakát. Részt vett a beregszászi Vörös Zászló Irodalmi Kör és a József Attila Irodalmi Stúdió tevékenységében is.²⁹⁵ Tagja volt a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának. A Brezsnjev-korszak idején elhallgatott, majd a '90-es évek fordulóján jelentkezett ismételten verseivel.²⁹⁶ 1997-ben hunyt el Beregsomban. Felnőttirodalmi tevékenysége jelentősebb. Gyermekverskötetete „Bogárbál” címmel jelent meg 1994-ben. Gyermekvers-antológiákban is szerepelt.²⁹⁷

A „Bogárbál” című válogatás legnagyobb részben megfigyelésen alapuló, természetről szóló verseket tartalmaz: olvashatunk évszakokról, állatokról, természeti jelenségekről. A szemlélődés kapcsán érdekes meglátásokra jut a lírai én: például az égbolt csillagait, égiteszteket ékszerekhez hasonlítja az Ékszerbolt²⁹⁸ című versben. Máskor csupán „tanúja” bizonyos eseményeknek, akár egy gyermek elesésének a *Derű*²⁹⁹ című költeményben. A leírások nem realizisztikusak, például a *Csengő táncol*³⁰⁰ című mű végén csattanóként kiderül: egy höember hajtja a szekeret. A megszemélyesítés eszközével is él, és a fantázia játékának enged teret Kecskés Béla a *Májusi eső*³⁰¹ című költemény-

---

²⁹⁵ DUPKA, 162-163. (2018)

²⁹⁶ DUPKA, 79. (1993)

²⁹⁷ BALLA D.

²⁹⁸ KECSKÉS, 16.

²⁹⁹ UO., 31.

³⁰⁰ UO., 8.

³⁰¹ UO., 13.

ben. A *Szól a tavasz*³⁰² című vers egy évszak „szemszögéből” íródott. Az évszakokkal kapcsolatos versek majdnem mindegyikének a tavasz a főszereplője vagy a kikelet utáni vágyakozás. Gyermekéről szóló művet is találhatunk a válogatásban, például a *Jancsi mestert*³⁰³, amelyben a kisfiú házakat épít játékkockákból, de Bodri kutya ledönti az építményeket. A *Gyöngyi gyöngye*³⁰⁴ vers egy síró kislányt jelenít meg. Az idő múlásának, a felnövésnek állít emléket a *Csabi-baba ceruzája*³⁰⁵ című mű, amely egyes szám első személyben íródott. A kötet végén több versben is megjelenik a kárpátaljai táj, illetve az ünnepi időszakok közül a Téliapó várása. A válogatásban versek mellett néhány találos kérdés is található. Kecskés Béla érdekes jelzőket, szóösszetételeket használ műveiben, mint például „sötétselyem dombok”, „nagyapómosolyú ősz” vagy „fény muskátlik”. A kárpátaljai gyermekirodalomra kevésbé jellemző ez a fajta költői nyelv. A kötet borítóját Medveczky-né Luták Edit készítette, a verseket pedig Jankovics Mária illusztrálta.

FÜZESI MAGDA

Füzesi Magda 1952-ben született Nagyberegen. Az érettségi bizonyítvány megszerzése után, 1969-től a beregszászi nyomda kéziszedőjeként és tördelőjeként dolgozott, majd 1975-től a *Vörös Zászló* című járási lap munkatársa lett.³⁰⁶ 1967 óta publikál. Tagja volt a Forrás Stúdióknak majd a József Attila Irodalmi Stúdióknak is. 1981-ben diplomázott: levelező tagozaton végezte el az Ungvári Állami Egyetem magyar nyelv és irodalom szakát. Alapítótagja a Hármashatár Irodalmi Társaságnak. Tagjai közé választotta a Szovjetunió Írószövetsége,

---

³⁰² Uo., 26.

³⁰³ Uo., 18-19.

³⁰⁴ KECSKÉS, 42.

³⁰⁵ Uo., 53.

³⁰⁶ DUPKA, 40. (1993)

majd Ukrajna Írószövetsége is. 1990-ben a Magyar Írószövetség rendkívüli, majd 1992-től rendes tagja. 1989-től a *Beregi Hírlap* magyar kiadásának felelős szerkesztője lett. 1996 és 1998 között a lap főszerkesztőjeként dolgozott, majd 2005-ben nyugdíjba vonult. Szülőföldjéről is ebben az évben települt át Magyarországra, illetve időszakosan Kolozsváron tartózkodik. Szintén 2005-ben választották a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagjává. Ebben az évben indult el a Kárpátaljai Szövetség *Kárpátaljai Hírmondó* nevű folyóirata, amelynek alapító főszerkesztője. 2013-ban a Magyar Értelmisségiek Kárpátaljai Közösségének tiszteletbeli elnökévé választották. Versei több kárpátaljai, magyarországi, illetve más határon túli kiadványokban is megjelentek. Művei ukrán nyelven is olvashatók Jurij Skrobinec, valamint Ivan Petrovci fordításában. Füzesi Magda maga is fordít ukrán és orosz nyelvből. 1996-ban kiérdemelte A Hatodik Síp Toll-díját, 2003-ban Táncsics Mihály-díjat kapott, 2010-ben elnyerte az Együtt Nívódíját, 2019-ben pedig József Attila díjjal jutalmazták. A versírás, újságírás és műfordítás mellett néprajzi témákkal is foglalkozik.³⁰⁷ Több Kárpátalján kiadott almanach és antológia szerkesztője vagy társszerzője.³⁰⁸

Füzesi Magda elsősorban felnőtt irodalmi műveivel vált ismertté, de több gyermekeknek szóló könyve is megjelent. Ezek közül csak egy önálló gyermekverskötet látott napvilágot Kárpátalján, mégpedig 1995-ben a „Mosolykérő”. A válogatás *Ketten a kabátban*³⁰⁹ című nyitóverse a 2003-as erdélyi kiadású gyermekkötetének elnevezéseként köszön vissza. A lírai én egy kislány: ő ábrándozik Kati nevű babájáról, arról, milyen közös kalandokban lehetne majd részük. A játékot szeretné a zsebébe tenni, hogy mindenhol vele lehessen, innen szár-

---

³⁰⁷ DUPKA, 122-124. (2018)

³⁰⁸ DUPKA, 40. (1993)

³⁰⁹ FÜZESI, 2. (1995)

mazik a mű címe. Több vers egyes szám első személyben íródott, gyermeki nézőpontból: például az *Iskolás lettem*³¹⁰, állatok szemszögéből pedig a *Nyulak dala*³¹¹. Sok mű a megszemélyesített természetéről szól, erre példa *A tél*³¹², illetve *A szél*³¹³ című költemény. Előbbi egy hideg, mégis jóságos öregember képében ábrázolja az évszakot, míg a másik versben a szél egy hosszú köpenyes, nagy kalapos alak. Füzesi Magda antropomorfizál állatokat – *Brummogó*³¹⁴ – és tárgyakat is akár – Óra óvoda³¹⁵. Előbbi egy torkos medvebocsról szól, akit fogfájás kínoz, de a doktor bácsi meggyógyítja. Utóbbi egy elcsatangolt perc-gyerekről. A válogatás a kötet címadó *Mosolykérő*³¹⁶ alkotással zárul, amely szinte varázsige-szerűen úzi el a rosszkedvet. A kiadványhoz Berecz Margit készített illusztrációkat.

Füzesi Magda már a „Mosolykérő” kötet előtt is jelentkezett gyermekversekkel az „Útban hazafelé” című kötet egyik ciklusában. Ez az 1984-ben megjelent kiadvány alapvetően felnőtteknek szóló költeményeket tartalmaz, azonban az utolsó gyűjteményrész, a „Ketten a kabátban” gyermekversekből áll. Ebben a kötetben volt először olvasható többek között a *Brummogó*³¹⁷ című költemény is. Füzesi Magda versei gyakran egy-egy történetet mesélnek el. A *Róka Pál*³¹⁸, illetve az *Erdei történet*³¹⁹ művekben megszemélyesített állatok tanulságos tetteiről olvashatunk: hogyan járt pórul a többre vágyakozó éhes róka, illetve mire képes egy pletyka, még ha csak

---

³¹⁰ Uo., 17.

³¹¹ Uo., 4.

³¹² Uo., 3.

³¹³ Uo., 18.

³¹⁴ Uo., 12-15.

³¹⁵ Uo., 16.

³¹⁶ Uo., 19.

³¹⁷ FÜZESI, 32-33. (1984)

³¹⁸ Uo., 31-32.

³¹⁹ Uo., 37.

egy nyúlról szól is. A költőnő nemcsak élőlényeket antropomorfizál, hanem akár természeti jelenségeket is: erre példa a *Napsugárka*³²⁰ című vers. Ebben a műben eltűnik egy kis napsugár. Így érzékelteti a költőnő, hogyan váltakoznak az évszakok: melegből hideg lesz, majd néhány hónap múlva újra jó idő. A tanulásról is szó van a kötetben, mégpedig pozitív megvilágításban: az *Iskola*³²¹ című költemény a kicsiknek egyfajta ajánlóként, bátorításként mesél a tanórákon átélhető élményekről. Olyan műveket is tartalmaz ez a ciklus, amelyek felnőttebbek, a gyerekek számára nem feltétlenül érthetőek vagy könnyen befogadhatók: ilyenek *A béke születésnapjára*³²², illetve *A reggel*³²³ című alkotások.

A „Ketten a kabátban” kötet 2003-ban jelent meg Erdélyben. Az 1995-ös válogatáshoz képest két új verset tartalmaz: ezek az *Orsi és a királyfi*³²⁴, illetve a *Hajnalka titka*³²⁵, amelyek a szerző unokáiról íródtak. Változás még ebben a kötetben, hogy az egyik korábban megjelent mű, a *Hiszed-e?*³²⁶ a *Mese*³²⁷ címet kapta ebben a válogatásban. Füzesi Magda harmadik önálló gyermekverskötetét már a Magyarországra való áttelepülése után adták ki: 2015-ben jelent meg „Kapunyitogató” címmel. Költői nyelvezete Kecskés Bélához hasonló: az egyszerű témákat is gyönyörű költőiséggel, különös szóalkotásokkal tudja megfogalmazni. Szavai kellemes hangzásúak: míg a gyermekeket a versben elmondott történetek, addig a velük olvasó felnőtteket ez költőiség ragadhatja meg.

---

³²⁰ Uo., 36.

³²¹ FÜZESI, 32. (1984)

³²² Uo., 29-30.

³²³ Uo., 34-35.

³²⁴ FÜZESI, 23. (2003)

³²⁵ Uo., 24.

³²⁶ FÜZESI, 8. (1995)

³²⁷ FÜZESI, 16. (2003)

BERNICZKY ÉVA

Berniczky Éva 1962-ben született Beregszászban. Itt érettségizett, majd magyar szakos tanári diplomát szerzett az Ungvári Állami Egyetemen. 1993 óta publikál. Kezdetben gyermekneveléssel és oktatással kapcsolatos cikkeket közölt, majd kárpátaljai szerzők könyveit szerkesztette. Számos mese és novella szerzője, több gyűjteményes kiadványban is szerepel. A kárpátaljai sajtóorgánumok mellett magyarországi kiadók is közlik műveit, illetve internetes fórumokon is publikál. Az Élet és Irodalomnak 2004-ben állandó tárcaírója volt. Néhány novellája németül, illetve svédül is megjelent. Irodalmi munkásságáért számos díjat nyert.³²⁸ Felnőtt- és gyermekirodalmi műveket egyaránt alkotott. Megjelent gyermekirodalmi művei: „Égen járó Kismanó” (1996); „Fejezetek az üvegházból” (1999).³²⁹ Férje, Balla D. Károly, kárpátaljai költő.

Berniczky Éva honosította meg a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban a műmesét.³³⁰ Történeteiben kivetítődik a belső, gyermeki nézőpont, az érzelmek és reflexiók vannak középpontban. Meséinek nyelvezete már-már költészetbe hajlik, lírikus.³³¹ Berniczky Éva első gyermekirodalmi műve, az „Égen járó Kismanó” című meseregény 1996-ban jelent meg. A könyv hét meséből áll és az ezeket bevezető, illetve lezáró kerettörténetekből. Az „előszóból”, vagyis a bevezető meséből megtudhatja az olvasó, hogy mire számíton: „A hétfő kicsit szomorú, a kedd már furcsán zizegős, megszüli az üde, friss mesét, amelyről szerdán kiderül, nélküled nincs, semmit sem ér. A csütörtök pisze és bohó nyárvégi utazó. A történet kockás pénteken, józan és kimért, ha van komoly bátyád, hát olyan. Szombatnak a közepén fészkel a gyöngybagoly, ha rád villantja vakuját megdermedsz, úgy várod a va-

³²⁸ DUPKA, 55-56. (2018)

³²⁹ DUPKA, 55-56 (2018)

³³⁰ HÁJAS, 84. (2015)

³³¹ FAZEKAS

rázslatot. Gonoszkodtál tegnap, ma előtted lebeg kiterítve, kinagyítva a csúnya eset, míg az egészet jóvá nem teszed. Ha sikerül, Bohóckirálylányt vasárnap végére megleled.”³³² A könyvben szereplő mesék alapját egy-egy rajz adja, amelyekhez magyarázat is tartozik. A történetekben található odaillő ismert versikék, mondókák is. A lezárásban rajzpályázatra való felhívást kap a mesélő kislány, azaz Kismanó a postástól. A rajzbíró Ambrus bácsi természetesen furcsállja a beküldött munkákat: felnőttként nem értheti meg őket igazán, így a kislány őt is beleszövi a mesébe, hogy világossá váljanak számára az ábrák. Az „Égen járó Kismanó” kapcsán nem kerek mesékről beszélhetünk, sokkal inkább bizonyos hangulatok, érzések kifejezéséről, pillanatok rögzítéséről.³³³ A kárpátaljai író stílusa emlékeztet a magyarországi Janikovszky Éváéra: mindkettőjük műveiben másfajta gyermek-felnőtt viszony jelenítődik meg. Az ifjak és kicsinyek is lehetnek egyenlők a felnőttekkel, nekik is lehet igazuk. A gyermeki fantázia határtalansága jelenik meg az „Égen járó Kismanó” című alkotásban is: a könyvben szereplő felnőttek nem érthetik meg, mi is történik igazán. A történet egészen szürrealisztikus, nem a klasszikus mese stílusjegyeit hordozza magában.³³⁴ Az elbeszélő kislány sajátos módon látja a világot és véleményét nem is rejtegeti.³³⁵

A „Fejezetek az üvegházból” című meseregény 1999-ben jelent meg, tizenkét történetet tartalmaz. Ebben a műben már nem egy kislány narrálja az eseményeket, itt már külső nézőpontból láthatjuk a történéseket. A főszereplők: Kéküstökű Csormolya, Bábakalács, Iringó, Gabona és Mácsonya és Ükerkelonc, vagyis a család: nagyszülők, szülők és gyerekek. A címben szereplő üvegház egy bodzafa magjából született. Az író így jellemzi: „És mitől üvegház, kérdezheted. Ta-

---

³³² BERNICZKY, 4. (1996)

³³³ FAZEKAS

³³⁴ HÁJAS, 78. (2015)

³³⁵ Uo., 80.

lán tükörtábla valamennyi fala? Hideg, hideg, varázstükrében meg nem láthatod magad. Ablaka annyi, amennyi egy ilyen épületben lenni szokott, semmivel sem több. Üvegház-effektus? Meleg, meleg, lásd, ez végre valami! Csapdába ejti a napsugarat és fogva tartja a meleget? Forró, forró, jó helyen tapogatózol, kisöreg! Ám legyen, halld az igazságot: valaki lepkehálóval befogta egyszer ide a világ pajkosságát, jókedvét, megfertőzte az itt lakókat, akik azóta sem szabadulhatnak, szögletes bosszúságukat is labdává gömbölyíti a derű. Pszt! Cseng-bong az üvegház valamennyi fala.³³⁶ Ugyanezzel a leírással ér véget a mese, így egyfajta keretet ad az üvegház a mesének. Ezt az illusztrációk is jól tükrözik: a szöveget minden lapon egy üvegház keretezi.

Mindkét mesekönyv különlegessége, hogy nem a tipikus viszonyrendszer van jelen bennük, mivel nem felnőtt (a szülő vagy óvónéni stb.) mesél a gyerekeknek, hanem vagy gyermek mondja el a saját történeteit, vagy gyermeki a nézőponthoz hasonlóan érzékelteti az író-nő a világot. Azért különleges ez az elbeszélésmód, mert a gyermekek nem azokat a dolgokat tartják elmondásra lényegesnek, mint a felnőttek. Így születik egy gyermekek szemével láttatott gyermekkönyv gyermekeknek egy felnőttől. Berniczky Éva szürrealisztikus meséivel eltereli a figyelmet a hétköznapi nehézségeiről, megmutatja mennyi mindenre használható a fantázia és milyen messzire elrepíthet. Bár a mesék leírásának módja eltér a megszokottól, csakúgy, mint a szereplők nevei, mégis elmondható, hogy átlagos környezetben, átlagos emberekkel történik a cselekmény.³³⁷ Nem a világ csodálatos, hanem a gyermekek látják csodálatosnak, és ez teszi végső soron mégis azzá.³³⁸ Mindkét kötetet Jankovics Mária illusztrációi gazdagítják.

---

³³⁶ BERNICZKY, 5-6. (1999)

³³⁷ HÁJAS, 87. (2015)

³³⁸ FAZEKAS

WEINRAUCH KATALIN

Weinrauch Katalin 1944-ben született Beregszászban. A középiskola befejezése után könyvtár szakot végzett, majd könyvtárosként dolgozott 34 évig. A gyermekkönyvtár vezetőjeként 10 évig munkálkodott. Megjelent gyermekirodalmi művei: „Táncbahívogató” (1996), „Csillagszületés” (1996); „Pöttyös labdi útra kél” (1997); „Tündérlesen” (1997); „Öcsi titkoss naplója” (1998); „Hegyek tánca” (2000); „Ecset nélkül fest a nap” (2001); „A legszebb ajándék” (2002); „Ezüst Baraka gömbölyödik” (2007); „Hajnalt ébreszt a rigó” (2003); „Versek az Újszövetségből” (2005); „Kunkorodó kutyahang” (2012), „Cirkuszvarázs” (2016).³³⁹

Weinrauch Katalin első önálló kötete a „Táncbahívogató” 1996-ban jelent meg Magyarországon. A válogatásban a versek három ciklusra vannak bontva. A „Hónapsoroló”-ban évszakokról, hónapokról, napokról, természeti jelenségekről olvashatunk. Az „Üzen a harkály”-ban állatos művek találhatók. A költőnő mindkét ciklusban él a megszemélyesítés eszközével, van, hogy egyes szám első személyben ír ezekről az antropomorfizált lényekről: ez tetten érhető például a *Mókusversben*³⁴⁰. A kötet címadó *Táncbahívogató*³⁴¹ vers a második ciklusban található: egy tücsök muzsikál benne, Juliska pedig a zenéjére táncra perdül. A harmadik blokk az „Unokámnak, Picurnak” elnevezést kapta: ezt a részt a költőnő unokájának ajánlja. Ebben a ciklusban főként gyermekek jelennek meg, velük kapcsolatos helyzetek, illetve ünnepek: Mikulás, advent, farsang, anyák napja. Itt található a *Hol születéltél, szép Tisza?*³⁴² című írás is, amely Weinrauch Katalin saját bevallása szerint első verse volt: egy gyerekeknek szóló vetélkedő miatt

³³⁹ DUPKA, 211-313. (2018)

³⁴⁰ WEINRAUCH, 13. (*Táncbahívogató*)

³⁴¹ Uo., 20.

³⁴² Uo., 30-31.

született.³⁴³ Ebben a ciklusban jutott hely játszható kiszámolóknak is, illetve egy hosszabb lélegzetű verses mesének is, *Az okos cinkének*³⁴⁴. A kötetben a verses gyűjtemény után prózai mesék következnek. Ezek többsége állatokról szól, de találkozhatunk manókról, illetve egy betegeskedő kislánnyal szóló művel is. A kiadványt találós kérdések zárják. A kötet érdekessége, hogy gyermekek rajzaival illusztrálták: a kis alkotók neve és életkora fel van tüntetve a művük alatt. A borítót is egy kislány munkája alapján tervezték. Kár, hogy a versekhez készített alkotások nem a megfelelő helyre vannak szerkesztve.

A költőnő következő kötete a „Csillagszületés” is az 1996-os évben került ki a nyomdából. Ez a kiadvány nincs ciklusokra bontva: versek, mesék és találós kérdések egyaránt találhatóak benne. A gyermeki nézőpont megjelenik például az *Édesanya*³⁴⁵ című versben: itt a lírai én az anyagi értékek fölé emeli az édesanyját. Több olyan költemény is található ebben a válogatásban, amelyek gyermekekről és az ő játékaikról, tevékenységeikről szólnak. Az iskola világa is megjelenítődik több alkalommal a kötetben. Az ünnepek közül előkerül a Mikulás, a karácsony, a vízkereszt és a gyermeknap is. Néhány alkotás témája az évszakok, az állatok és a természet. A *Dongó Darázs*³⁴⁶ költemény címével Szalai Borbála versét idézi a *Dongó Dani danáját*. Vallásos téma is megjelenik, például a *Húsvéti harangszó*³⁴⁷ című versben. A kötetben prózában megírt mesék is találhatóak. Állatmese mellett olvashatunk például egy antropomorfizált kisvonatról is. *A kis igazságtevő*³⁴⁸ egy templomi történetet mesél el két kislánnyal, akik adakozni szeretnének és végül kolduslányoknak adják a pénzt. Az egyikük, Picur azon-

---

³⁴³ Uo., 3.

³⁴⁴ Uo., 22-25.

³⁴⁵ WEINRAUCH, 4. (*Csillagszületés*)

³⁴⁶ Uo., 33.

³⁴⁷ WEINRAUCH, 7. (*Csillagszületés*)

³⁴⁸ Uo., 25-27.

ban eltépi a pénzt, mert a beteg koldusnak többet szeretne adni. Weinrauch Katalin unokája több versben és mesében is szerepel Adrienn, Adi vagy Picur néven. A „*Szóljal a szélnek...*”³⁴⁹ címűnek is ő a főszereplője. A költőnő önmagát Katikubaként írta bele a kötetbe. A legtöbb mese róluk szól: az ő életükről, közös kalandjaikról.

A „Pöttyös labdi útra kél” 1997-es megjelenésű válogatás. Ebben a kötetben már láthatunk több példát is egy-egy korábbi vers újra fogalmazására: a *Rajzolni tanulok*³⁵⁰ elődje a *Ha rajzolni megtanulok*³⁵¹ volt, a *Dakszli-keresztelő*³⁵² pedig a *Janó kutyája*³⁵³ nyomán született. Az *Ima Picurnak*³⁵⁴ ebben a válogatásban már *Picur imádkozik*³⁵⁵ néven található meg. A költemény át lett írva egyes szám első személyűre: így már ő maga mondja el az imát. A versek között az előbbi kötetekhez hasonló témájúakat találhatunk: főszereplők az állatok, a természet. stb. A válogatás címadó verse a *Pöttyös labdi útra kél*³⁵⁶ egy kisfiúról szól, aki miután messze rúgta labdáját, a játék életre kel. A mesék nagy része korábbi kötetben is megjelent már, de ebben a válogatásban tűnik fel először Mackó Muki, akiről rögtön három mese is szól: kettő a tanulásáról, iskolai életéről, egy pedig a maci karácsonyáról. Mindhárom történetben található apró versikék. Ez a válogatás is találós kérdésekkel zárul. Végző soron ez a könyv leginkább az elsővel mutat hasonlóságot: annak egy csiszolt, bővített kiadása.

A „Tündérlesen” kötet is 1997-ben jelent meg, a benne található művek öt ciklusra vannak osztva. A kiadvány hosszú, a ciklusok segít

---

³⁴⁹ Uo., 71-72.

³⁵⁰ WEINRAUCH, 5. (*Pöttyös labdi útra kél*)

³⁵¹ WEINRAUCH, 33. (*Táncbahívogató*)

³⁵² WEINRAUCH, 8. (*Pöttyös labdi útra kél*)

³⁵³ WEINRAUCH, 19. (*Táncbahívogató*)

³⁵⁴ Uo., 27.

³⁵⁵ WEINRAUCH, 72. (*Pöttyös labdi útra kél*)

³⁵⁶ Uo., 27.

ségével a költő bemutat egy egész évet és benne az összes évszakot. Weinrauch Katalinnak *Valentin-napra*³⁵⁷ is született egy költeménye. A szerelmesek napját azóta már ünneplik több európai országban is, de bő tíz évvel ezelőtt ez még korántsem volt jellemző, különösen Kárpátalján. Igaz a költő is úgy ír erről a témáról, hogy valójában minden nap szeretetben kellene élnie az embereknek. Egyéb ünnepek is megjelennek a kötetben: a Mikulás, karácsony, szilveszter, farsang, húsvét, anyák napja, pünkösd, születésnap. A könyvben verses és prózai mesét is találhatunk az állatokról. Ebben a kötetben is megjelenik a nagymama-unoka téma, csakúgy, mint az előzőkben. A kötet címét adó *Tündérlesen*³⁵⁸ vers felnőtt nézőpontból íródott egyes szám első személyben: a lírai én unokájától kapott egy tündért ábrázoló rajzot. Az állatok mellett növényekről szóló mesét is találhatunk a kötetben, illetve megszemélyesített természeti jelenségekről is olvashatunk. Tanító jellegű például a *Mókás Ábécé*³⁵⁹ című költemény, illetve a *Vidám zenekar*³⁶⁰, amely hangszerek hangjáról szól. Egy kiszámolót és egy altatót is helyet kapott a kötetben, valamint néhány találós kérdés.

A „Hegyek tánca” 2000-ben jelent meg: az egész kötet a kárpátaljai Rahót és környékét idézi.³⁶¹ A válogatás hét ciklusra van osztva: a versek között találhatunk korábban már megjelenteket is. Az ünnepek és az évszakok egy-egy külön részt kaptak ebben a válogatásban. Sok a tájat megidéző költemény. Erdélyi vidék is megjelenik, mégpedig a *Gyilkos-tó*³⁶² című versben. Személyes kötődés fejeződik ki, például a *Mama szeme*³⁶³ című írásban. A költő ebben a kötetben is több versebe belefoglalta unokáját Picur néven. Találós kérdések és mesék is

³⁵⁷ WEINRAUCH, 8. (*Tündérlesen*)

³⁵⁸ WEINRAUCH, 28. (*Tündérlesen*)

³⁵⁹ UO., 85-86.

³⁶⁰ UO., 95.

³⁶¹ WEINRAUCH, 5. (2000)

³⁶² UO., 139.

³⁶³ UO., 25.

találhatók a válogatásban. A mesék között olvashatunk gyerekekről, hétköznapi állatokról és dinóról is. A búcsú többféle módon is felmerül a kötetben: elköszönés a nyártól, az óvodától, iskolától, emlékezés egy elhunyt szeretettünkre stb.

Az „Ecset nélkül fest a nap” 2001-es kötet, a benne található versek és mesék négy ciklusra vannak osztva. Az első részben a gyerekek, az ő játékaik, illetve a nagymama-unoka téma kapott helyet. Mackó Muki ebben a válogatásban is feltűnik: Weinrauch Katalin átírta az egyik korábbi, róla szóló mesét. De új történetet is találhatunk: az *Ordas Rudi megjávu!*³⁶⁴ című műben is megjelenik. Az ünnepek ebben a kötetben is külön részt kaptak. A *Rákóczi emléke Beregszászon*³⁶⁵ kissé talán furcsán hat a „Fenyőillat, gyertyafény” ciklusban, de végül is egy megemlékezésről szól a mű, amire akár gyerekeket is elhozhatnak a szüleik. A *Születésnap köszöntő*³⁶⁶ című vers egy akrosztichont tartalmaz: ha összeolvassuk a sorkezdő betűket, azt kapjuk, hogy: „Sok sikert az ötéves Irkának”. Ez a vers a folyóirat ünnepi számában jelent meg, az gyermeklap ötéves születésnapjára. A kötetből természetesen Picur sem maradhatott ki, sőt újabb unokák tűnnek fel benne: István és Misi. Újdonságként az „Ecset nélkül fest a nap”-ban található több képvers is, például az *Uhú bagoly*³⁶⁷ című. *Nyelvtörő*³⁶⁸ és nyelvtani kategóriákkal foglalkozó mű is található a kötetben *Szótenger*³⁶⁹ címmel. A válogatást a találós kérdések után gyerekszáj-történetek zárják, amelyeket a költő az unokájától, Picurtól hallott. A selypítő kisgyerek mondatait fonetikusán vetette papírra visszaemlékezéseiben.

---

³⁶⁴ WEINRAUCH, 53-58. (2001)

³⁶⁵ Uo., 105-107.

³⁶⁶ Uo., 109.

³⁶⁷ WEINRAUCH, 61. (2001)

³⁶⁸ Uo., 60.

³⁶⁹ Uo., 60.

„A legszebb ajándék” 2002-es kötet: versek, mesék, találós kérdések találhatóak benne. Olvashatunk évszakokról, hónapokról, növényekről, állatokról, ünnepekről. Ismét egy Magyarországon és Kárpátalján kevésbé ismert ünnepet is megverselt a költő, mégpedig az *Apák napját*³⁷⁰. A műnek az az üzenete, hogy nemcsak az anyák gondoskodásáról kell megemlékeznünk. A *Tánc és játék*³⁷¹több ismert gyermekjátékot is megidéz, például a „Lánc, lánc eszterlánc” vagy a „Bújj-bújj zöldág” címűeket. Az *Erdélyi feljegyzésben*³⁷² és a *Fogarasi havasokban*³⁷³ ismét bemutatásra kerül egy másik határon túli terület egy része, de a magyarországi Balaton szintén megjelenik több költeményben. A kárpátaljai tájaknak is jutott egy külön összegző mű, mégpedig a *Hazanézó*³⁷⁴. Tanító jellegű költeményekkel is találkozhatunk, ilyen például a *Szorzótábla*³⁷⁵. Két színpadra szánt írást olvashatunk a kötetben, az egyik a *Karácsonyi meglepetés*³⁷⁶: ennek a szereplői nagyszülők, unokáik, állatok és manók. Az alkotás végén még egy kottát is találunk a közös énekhez. Óvodások számára is készült egy előadható mű *Betlehemes játék*³⁷⁷ címmel. Ez a karácsonyi történetet mutatja be: az íróhoz ehhez is mellékelte egy kottát, csak úgy, mint a *Téli dalocska*³⁷⁸ című vershez. A kötetcímadó *A legszebb ajándék*³⁷⁹ egy kutya születésnapjáról szóló mese: ebben a barátságot emeli ki az író, mint legfőbb értéket. Ezt a válogatást is – csakúgy, mint az elsőt – kisgyermek munkáival illusztrálták: a készítő neve

---

³⁷⁰ WEINRAUCH, 20. (2002)

³⁷¹ Uo., 21.

³⁷² Uo., 28.

³⁷³ Uo., 83.

³⁷⁴ Uo., 91-92.

³⁷⁵ Uo., 90.

³⁷⁶ Uo., 109-115.

³⁷⁷ Uo., 122-123.

³⁷⁸ Uo., 131.

³⁷⁹ Uo., 37-40.

fel van tüntetve alkotásuk alatt. Itt már a megfelelő versek mellé szerkesztették a rajzokat.

A „Hajnalt ébreszt a rigó” kötet 2003-ban jelent meg: hét részre van felosztva. A szokásos témák mellett (évszakok, természet, állatok stb.) talán nagyobb hangsúlyt kapnak ebben a válogatásban a vallásos művek. Az *Árvízetűd*³⁸⁰ című mesében például a sok veszteség után a vízből előbukkanó *Biblia* adja vissza a reményt a kárt szenvedett embereknek. Az „Angyalszárnyon” ciklusban is – amely mindenféle ünnepet tartalmaz – nagyobb számban találhatunk vallásos témájú verseket, vagy akár imát is, erre példa az *Ima szüleimért*³⁸¹ című. Az ilyen típusú művekkel ellentétben áll a tréfás hangvételű *Krampuszka*³⁸², illetve a *Gejzír*³⁸³ című vers, amelyben többször is bagatellizált módon szerepel a pokol és az ördög. A kisebbeknek szóló tartalomtól sincs hiány. Például a *Facsiga*³⁸⁴ című vers csupa „cs” betűs szóból áll: az aliteráló mű hangzását a bölcsődések, óvodások is élvezhetik. Tanító jellegű az *Egy...kettő...tíz...*³⁸⁵, amely számolni segít. A mesék és versek mellett ebben a válogatásban is található egy csokor találós kérdés. A kötetből Adrienn sem maradt ki, szerepel például a *Lázmérős mesé*ben, illetve ezt a kiadványt is az ő gyerekszáj-történetei zárják.³⁸⁶

Weinrauch Katalinnak egy gyermekeknek szánt tematikus kötete is megjelent 2005-ben, mégpedig „Versek az Ószövetséghez” címmel. A benne található művek a *Biblia* Jézus előtti történeteit dolgozzák fel verses formában. A költemények komoly témájúak, hiszen a *Szentírás* alapján készültek, mégis a gyermekek számára jobban érthetőek, mint a *Biblia* szövege. Az előszóban Gyulai Endre megjegyzi, hogy: „Talán

---

³⁸⁰ WEINRAUCH, 11-20. (2003)

³⁸¹ Uo., 73.

³⁸² Uo., 116-118.

³⁸³ Uo., 127-128.

³⁸⁴ Uo., 112-114.

³⁸⁵ Uo., 130-132.

³⁸⁶ Uo., 119-123.

kár, hogy olykor a gyerekvers ritmusától eltér. Így költőibb ugyan, de a gyermek világához, tanulhatóságához közelebb áll a gyerek-ritmusra épülő sorok dallama.”³⁸⁷ Valóban, a kötet tematikája és verselése miatt inkább a nagyobb, iskoláskorú, hittanra járó gyerekek számára lehet hasznos.

Az „Ezüst barka gömbölyödik” 2007-ben jelent meg: öt ciklusra van felosztva. A Weinrauch Katalintól megszokott témák mellett találhatunk különlegesebb versformájú műveket is, mint amilyen a *Szól a csengő*³⁸⁸ vagy a *Darvak*³⁸⁹ című vers. Több nyelvi játékot tartalmazó költeményt is olvashatunk ebben a könyvben, például a *Szó-játékot*³⁹⁰, illetve a *Kínrímeket*³⁹¹. A *Dongó-dana*³⁹² vers címe Szalai Borbála híres művét idézi, ismét a *Dongó Dani danáját*. Tanító jellegűek a *Meggyesoroló*³⁹³, illetve a *Város-soroló*³⁹⁴ című versek, amelyek magyarországi vidékekről szólnak. Más magyarsággal kapcsolatos dolgokat is megverselt a költő: a *Honfoglalásról*³⁹⁵, illetve az *Anyanyelvről*³⁹⁶ is szól egy-egy költemény. Az ünnepek között az aradi vértanúkra emlékező művet is találhatunk *Október 6.*³⁹⁷ címmel. Ebben a válogatásban is helyet kaptak megszokott módon a találós kérdések.

A „Kunkorodó kutyahang” című kötet 2012-ben látott napvilágot, és nyolc ciklusra van bontva. A válogatás elején több altató, illetve kisgyermekről szóló költemény is található. Mondókákat, találós kérdéseket is tartalmaz a harmadik ciklus. Nyelvi játékosság

---

³⁸⁷ GYULAI, 3.

³⁸⁸ WEINRAUCH, 48. (2007)

³⁸⁹ Uo., 60.

³⁹⁰ Uo., 110.

³⁹¹ Uo., 112-113.

³⁹² Uo., 115.

³⁹³ Uo., 68-69.

³⁹⁴ Uo. 117-118.

³⁹⁵ WEINRAUCH, 165-166. (2007)

³⁹⁶ Uo., 167.

³⁹⁷ Uo., 61.

jellemzi a *Ruha-tár*³⁹⁸ című írást. Több „felelgető vers” is található a kötetben: többek között a *Peches barátság*³⁹⁹. Az évszakokról, állatokról szóló művek mellett néhány ünnep megverselésével is találkozhatunk. Különlegesek, képvers formájúak a *Karácsonyváró*⁴⁰⁰, illetve a *Karácsonyi ajándék*⁴⁰¹ című művek. Egy Virágvasárnapról szóló költeményt is olvashatunk a kötetben, méghozzá a számár szemszögéből: ez a *Hozsanna*⁴⁰² című alkotás. A költő a kezdetektől az *Irka* című gyermeklap szerzője, ebben a válogatásban utal erre az *Irka-bulli*⁴⁰³ című vers. Színpadi előadásra szánt a *Ki kap ajándékot a Mikulástól?*⁴⁰⁴ című jelenet. Szereplői a mesélő, a Mikulás, a Krampusz, fiúk, lányok, állatok és egy nagymama. Egy költemény erejéig már az előző kötet is megidézte az észak világát, ebben a válogatásban már több ilyen témájú művet is találhatunk.

Weinrauch Katalin legutóbbi verseskötete, a „Cirkuszvarázs” 2016-ban jelent meg. A válogatás legnagyobb része a természetről, évszakokról, állatokról szól. Az iskola világa is megjelenítődik például a *Szeptember 1.*⁴⁰⁵ című költeményben. A kötetben helyet kaptak mondókák is, illetve „felelgetős versek” is: a *Hiszed, amit mondok?*⁴⁰⁶, illetve a *Csacsifül*⁴⁰⁷ című. Képvers *A darázs pechje*⁴⁰⁸. Ünnepek közül egy új, a Márton-nap is megverselésre került több műben is. Sok nevet sorakoztat fel a *Csúfolódó 1.*⁴⁰⁹ vers, csakúgy, mint a *Csúfoló-*

---

³⁹⁸ WEINRAUCH, 43-47. (2012)

³⁹⁹ Uo., 51.

⁴⁰⁰ Uo., 201.

⁴⁰¹ Uo., 202.

⁴⁰² Uo., 213-215.

⁴⁰³ Uo., 226-227.

⁴⁰⁴ Uo., 228-232.

⁴⁰⁵ WEINRAUCH, 63-64. (2016)

⁴⁰⁶ Uo., 124-125.

⁴⁰⁷ Uo., 142-143.

⁴⁰⁸ Uo., 146.

⁴⁰⁹ Uo., 137-139.

dó 2.⁴¹⁰ című. A leghíresebb kárpátaljai gyermeklap ebbe a kötetbe is bekerült: az *Irka-szülinap*⁴¹¹ egy újabb akrosztichont tartalmaz, a sorkezeteket olvasva a „Húszéves az Irka” mondatra bukkanhatunk. A kötetet gyerekszáj történetek zárják.

Weinrauch Katalin talán legnépszerűbb írása „Az én titkoss naplóm” című naplóregény, amely 1998-ban jelent meg. B. Öcsi a „titkoss napló” írója: a kisfiú helyesírási hibákkal, kiejtés szerinti írásmódot használva fogalmaz. A történet szerint Öcsi egy betegség miatt egy krími szanatóriumba kényszerült: emiatt nem kerülhetett magyar iskolába, hanem a helyi ukrán tannyelvűbe jár. Valószínűleg ezért is küszködik ilyen módon a magyar írásbeli nyelvhasználattal. Az író nő talán kicsit túlzásba esett a helytelen írás érzékeltetésével: a sok banális hiba már irreálisnak tűnik, illetve erősen nehezíti az olvasást is. Ráadásul, ha gyermekek, kezdő olvasók veszik a kezükbe ezt a művet, rosszul rögzülhetnek bennük bizonyos írásalakok, amelyeket tudatosan mindig ugyanolyan módon ront el Weinrauch Katalin, vagyis Öcsi. A napló végére – a történet szerint a naplóvezetés hatására – a kisfiú helyesírása sokat javul. A könyv egyébként egy átlagos kisfiú minden napjairól: iskoláról, gyermekcsínyekről, utazásról, családról szól egyes szám első személyben és naplóformában megfogalmazva. A feljegyzések március elejétől kezdődnek és júliusban érnek véget. Az író nő a dátumozásnál is próbálja imitálni egy kisfiú naplóját, például: „juni-us, esz biztos, de hoty hányadika”⁴¹². Az *Utószófélelben* külső reflexiót kapunk Öcsi feljegyzéseiről, ugyanis szülei beleolvasnak a naplójába és beszélgetnek róla. Meghatódnak és megállapítják, milyen sokat fejlődött gyermekük – főképp az írásmódja – az elmúlt időszakban. A fiú titkos kívánságáról is ilyen módon értesülnek, vagyis, hogy: „Mindig

---

⁴¹⁰ Uo., 140-141.

⁴¹¹ Uo., 113.

⁴¹² WEINRAUCH, 79. (1998)

ijenek legyünk egymáshoz, amelyenek itt voltunk ez alatt a hét alatt az erdőben! A szánkából jövő szavak csak a szeretetről szóljanak!⁴¹³ Ez Öcsi mondanivalója a szüleinek, de egyben a regény üzenete is a gyermekolvasók felé: a szeretet felé egymás felé fordulás. A kicsikkel olvasó felnőttek felé ennél több a mű mondanivalója. Komoly problémát vet fel: indirekt módon mutatja be a kisebbségi létet. Mi történik akkor, ha egy kisebbségben élő gyermek az idegen kultúrájú iskolarendszerbe kényszerül? Mi lesz az anyanyelvével?⁴¹⁴ Öcsi azt mondja: „Amikor mekdjógyultam és hazajöttem a Krimről, a zelső osztályt ott már elvégeztem, és beszélni is majnem elfelejtettem a zanyanyelvemen. A szüleim újdj gondolták, mos már jobb lesz nekem, ha ukránul fojtatom a tanulást.”⁴¹⁵ Beszédes ez a pár sor, még ha csak egy megkreált gyereknyelvről van is szó... Weinrauch Katalin naplóregénye egyfajta buzdítás is a szülők számára, hogy magyar iskolába adják a gyermekeiket: ez fontos feltétele a kisebbségiek fennmaradásnak.⁴¹⁶ A napló bemutatja, sejteti milyen körülmények között éltek a kárpátaljai lakosok kevéssel a Szovjetunió összeomlása előtt. Évszámi adatot nem tartalmaz, csak hónapok, illetve napok vannak feltüntetve, így csupán következtetni lehet arra, hogy a feljegyzések melyik évben íródhattak. „Az én titkoss naplóm” megért egy 2016-os második kiadást is, méghozzá bővítve. Belekerült néhány plusz nap leírása is, például a *március 29*⁴¹⁷, ami a hazahozott macskáról és más állatokról, vagy a *junius 14* és *junius 14, este*⁴¹⁸, ami Dávid születésnapjáról és az eltört csillár történetéről szól. A kárpátaljai magyar gyermekirodalomban Weinrauch Katalin honosította meg a naplóregény műfaját.⁴¹⁹

---

⁴¹³ Uo., 84.

⁴¹⁴ PENCKÓFER, 1-2. (2016)

⁴¹⁵ WEINRAUCH, 9. (1998)

⁴¹⁶ HÁJAS, 35. (2014)

⁴¹⁷ WEINRAUCH, 12-14. (2016)

⁴¹⁸ Uo., 56-61.

⁴¹⁹ HÁJAS, 35. (2014)

KINCSES ISTVÁN

Kótyuk István 1934-ben született Nagyráton. Az Ungvári Állami Egyetemen szerzett filológus diplomát. Fordítóként tevékenykedett a *Kárpáti Igaz Szónál*, majd az ungvári rádiónál végzett szerkesztő-rporter munkát. 1966-tól az ungvári egyetemen, illetve a II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskolán is tanított.⁴²⁰ Több díjat kapott nyelvészeti kutatásaiért, oktató tevékenységéért. Gyermekeknek szóló verseit Kincses István néven írta.⁴²¹

A „Rongybaba” című gyermekverskötet a *Madárdalos a berek*⁴²² című verssel kezdődik: egyfajta invitálás a gyerekek számára, hogy lépjenek be e könyv világába. A lírai én beismeri, hogy felnőtt korú, de mégis szeretne társa lenni az ifjúságnak: felszólítja közönségét, hogy tartsanak vele. A válogatásban több olyan vers is található, amely állatokat, évszakokat vagy magát a természetet jeleníti meg. Sok esetben a megszemélyesítés eszközével is él a költő. Erre példa a *Báránnyelbők*⁴²³ című vers, illetve *A csalódott kotló*⁴²⁴. Hangulatfeszítő, hangutánzó versek is akadnak – többek között a *Cinegedal*⁴²⁵. A kötet címadó *Rongybaba*⁴²⁶ című mű egyes szám első személyben, gyermeki nézőpontból íródott. Nyelvi játékosság figyelhető meg a *Csipkebokron csecsebecse*⁴²⁷ című költeményben: a sok „cs” és „e” betű és az alliterációk érdekes hangzásúvá teszik a művet. A „Lánc, lánc, eszterlánc” gyermekjátékot verselte meg a szerző a *Tündérvjáték*⁴²⁸ című műben. Több ünnep is helyet kapott a kötetben: a Télapóról

⁴²⁰ DUPKA, 83-84. (1993)

⁴²¹ DUPKA, 185-186. (2018)

⁴²² KINCSES, 5.

⁴²³ UO., 13.

⁴²⁴ UO., 51-53.

⁴²⁵ UO., 9.

⁴²⁶ UO., 47.

⁴²⁷ UO., 37.

⁴²⁸ KINCSES, 26-27.

és a pünkösdről is szól vers, valamint találhatunk benne névnap- és születésnap-köszöntőt, illetve locsolóverseket is. Több műben is megjelenik a kárpátaljai táj: például a Latorca, a Tisza, illetve az Ung folyó, továbbá Ugocsa és a huszti vár is. Néhány versben előfordul, hogy gyermekek számára ismeretlen szavakat tartalmaz a mű – „gorca”, „őszibánat” – ezekhez magyarázat szolgál a lap alján. Vallásos téma is felmerül a kötetben *A föld imája*⁴²⁹ című írás kapcsán. Ez egy gyermeki ima, viszont elég komoly hangvétellel megfogalmazva: ezért nem illik igazán egy gyerek szájába. A kötetet záró *Petike és nagyanyó*⁴³⁰ című versben kedvelt gyermekirodalmi téma, az iskola lett megverselve, de nem szokványos módon. A költeményben nem az iskolát dicsérő sorokat olvashatunk, hanem egy megható történetet a nagymamáról és unokájáról. A végső üzenet persze mégis az, hogy a tudás érték. A „Rongybaba” kötet borítóját Jankovics Mária tervezte, a verseket pedig Bergelyi János illusztrálta.

NÁDASI KLÁRA

Nádasi Klára 1931-ben született Munkácson. Könyvelőként dolgozott, az írást szabadidős foglalkozásként művelte. Az *Irka* megalapításáig nem volt olyan fórum, ahol publikálhatott volna, de a gyermeklap létrejötte után rendszeresen megjelentek versei. Ezeket a műveket tartalmazza az „Odabenn nagy, tágas terem” című kötet. A könyv 1999-ben jelent meg: a benne található művek három ciklusra vannak osztva. Az első részben, az „Akár a mesében” csupa olyan verset olvashatunk, amelyek a mesék világát idéző csodás elemeket tartalmaznak. Mind-egyik mű hétköznapi környezetbe van helyezve, ezzel sugallva, hogy a csodák a világunk részei: főként a gyerekeké, akik megtapasztalhatnak

---

⁴²⁹ Uo., 68-69.

⁴³⁰ Uo., 73-77.

a leírtakhoz hasonló kalandokat is. A *Halászsákmány*⁴³¹ című vers látszólag igaz történetként indul: az elbeszélő nagyapjának csodálatos halfogásban van része. A mű végén mégis bizonytalanságban marad az olvasó a történet hitelessége kapcsán: „Hiszitek – nem, ez így történt. (Legfeljebb egy kicsit másként).”⁴³² Az *Akár a mesében...*⁴³³ című vers egy idilli, természetközeli állapotot ír le, amelyben Apó és Anyó él felhőtlenül: az állatok gondjaira bízva. A „Világjárás” ciklus első műve, a *Fantasztikus mese*⁴³⁴ a jövőbe repíti az olvasókat, de végül visszatér a realitások világába és tanulásra, iskolába járásra buzdít. A kötetcímet ihlető sor a *Kövek, kövek, drágakövek...*⁴³⁵ versben található, amely egy csodákkal teli kirándulás emlékét idézi. A második ciklus egésze az utazás, kalandozás köré épül, a „Kutya-jaj” rész versei mókás állattörténetet, illetve gyerekekkel történt eseteket idéz az olvasó elé. A válogatást a sok kaland után egy altató, az *Este van már*⁴³⁶ című költemény zárja. Érdekes színfolt az „Odabenn nagy tágas terem” kötet: fantáziálásra álmodozásra hívja a gyermekeket. A kárpátaljai gyermekirodalomra nem jellemző a csodákkal teli világábrázolása: a szerzők legtöbbször hétköznapi témákat verselnek meg, de kicsit megfűszerezve. Talán csak Király Benedek Lőrinc prózai műveiben figyelhető meg a Nádasi Klárához hasonló csodás vonulat. A költőnő kiadványát Jankovics Mária rajzai díszítik. Nem jelent meg más válogatása Nádasi Klárának és nem volt tagja semmilyen kárpátaljai kulturális körnek sem: nem nevezhető a helyi szellemi élet aktív tagjának. A kárpátaljai magyar gyermekirodalomba azonban beírta nevét „Odabenn nagy, tágas terem” kötetével. Nádasi Klára 2014-ben hunyt el Munkácson.

---

⁴³¹ NÁDASI, 14-15.

⁴³² UO., 15.

⁴³³ UO., 20-21.

⁴³⁴ UO., 32-33.

⁴³⁵ NÁDASI, 34-35.

⁴³⁶ UO., 60.

OLASZ TÍMEA

Olasz Tímea Beregszászban született. Tanulmányait a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola tanító szakán végezte, majd hitoktatói vizsgát is tett. Főiskolai tanulmányai idején nyaranta önkénteskedett az *Irka* folyóirat gyerektáborában. Később ebben a lapban kezdte el publikálni a „Tücsök meséi” történeteket.⁴³⁷

A „Tücsök meséi” önálló kötetként 2004-ben jelent meg. Gyermek számára írt hitmélyítő, tanító meséket tartalmaz. A történet Tücsök bemutatkozásával kezdődik: a címszereplő elmondja, hogy legjobb barátja Bogi, a szentjánosbogár, aki tanulságos történeteket szokott neki mesélni. Tücsök ezeket a meséket szeretné továbbadni az olvasóknak. Mindegyik mesének van egy kerettörténete: Tücsök és Bogi találkoznak, beszélgetni kezdenek, majd a helyzet kapcsán Boginak eszébe jut egy történet, amit részletesen elmesél. Végül az elmondottak alapján Tücsök levonja a tanulságot. Tücsök egy iskolás gyerek, barátja pedig éjjeliőrként dolgozik: az összes állat antropomorfizált Olasz Tímea könyvében. A történetek legtöbbször bibliai idézeteket is tartalmaznak, tanulsággal záródnak: olykor megtanulható aranymondások is tartoznak hozzájuk. Az alapvető erkölcsi tanulságok levonásán túl olykor viszonylag bonyolult bibliai tartalmakat is beemel meséibe az író. Olyan metaforákat próbál érthetővé tenni a gyermekek számára, mint például *Krisztus testének tagjai vagytok*.⁴³⁸ Más történetek központi gondolatai a gyerekek számára is érthetőbbek: a „*Mert Isten nem a zűr-zavarnak, hanem a békességnek Istene*”⁴³⁹ rész például a rendszerető életre buzdít. A történetek tanulságosak, a könyv akár általános iskolai hittanórákon is használható, hogy közelebb vihesse a gyerekeket a *Biblia* világához,

---

⁴³⁷ *Akikre büszkék...*

⁴³⁸ OLASZ, 41-46.

⁴³⁹ Uo., 50-55.

illetve bevezesse őket a keresztény világba. A „Tücsök meséi” című kiadványt Jankovics Mária rajzai díszítik.

TURÁK ANGÉLA

Turák Angéla 1937-ben, Ungváron született. Festőnő, rajztanárnő, író: képzőművészeti és pedagógiai tevékenysége mellett gyermekkönyveket ír és illusztrál magyar, ukrán és szlovák nyelvű könyveket is. Pedagógiai munkájáért számos elismerésben részesült.⁴⁴⁰

Turák Angéla többek között az „Őzike ajándéka” című kötetét is maga illusztrálta. A rajzok szándékosan fekete-fehérek, a szerző instrukcióként írja a gyerekeknek, hogy színezzék ki bátran a képeket. A válogatásban szereplő mesék legnagyobb része megszemélyesített állatokról szól: némelyekben feltűnnek emberek, csodás lények vagy antropomorfizált természeti jelenségek, illetve tárgyak is. Az írások mindegyikére jellemző, hogy tanító jellegű. A kissé morbid mesének, a *Nyúliskola*⁴⁴¹ címűnek például az az üzenete: ne vágyjon más külsőre az ember, mint amilyenek Isten teremtette. *A tisztelet tudó boci*⁴⁴² című mese az idősebbeknek való köszönésre akarja buzdítani olvasóit egy borjú történetén keresztül. *A Jó, ha van segítség*⁴⁴³ egy hangya és a szellő együttműködésén keresztül hívja fel a figyelmet arra, milyen jó a csapatmunka, illetve, ha az embernek vannak barátai. A kötet címadó meséje, az *Őzike ajándéka*⁴⁴⁴ egy fiúról szól, aki az éhínség ideje alatt vadászni megy, de végül gombával tér haza. Egy őz megmenti a vidéket a nyomorúságból, élelemforrást mutat az embereknek. Később is segít Miskának, mikor a húga nagyon beteg lesz. Az őzike aján-

---

⁴⁴⁰ DUPKA, 297. (2018)

⁴⁴¹ TURÁK, 5-8.

⁴⁴² UO., 16-18.

⁴⁴³ UO., 22-24.

⁴⁴⁴ UO., 31-33.

déka tulajdonképpen az volt, hogy megtanította a fiút, hogyan értse meg a „növények nyelvét”: ilyen módon világít rá az alkotás arra, hogy a tudás nagyon fontos, és hasznos ismereteket szerezhethünk akár a természetben járva is. *A tehetséges Borka*⁴⁴⁵ a szorgalomra és a munka örömére hívja fel a gyerekek figyelmét. Számos hasonló jellegű alkotás található még a kötetben: a hangsúly inkább az erkölcsi tanításon van, a szórakoztatás csak másodlagos. Kevésbé didaktikus művek is helyet kaptak a kötetben, amelyek tanulság levonása nélkül mesélnek el egy történetet. Ilyen például a kötetzáró *A jóságos Jégtündér*⁴⁴⁶, amely azt meséli el, hogy a hóemberek az Északi-sarkra kerülnek a tündér segítségével, ha melegeдни kezd az idő. Különös, hogy egy ilyen kevésbé kiemelkedő írással fejeződik be a válogatás. Hiányérzete támadhat az olvasónak a lezáratlanság miatt, de ezt valószínűleg csak a felnőtt közönség érezheti így.

KURMAI-RÁTI SZILVIA

Kurmai-Ráti Szilvia 1984-ben született Nagydobronyban. Tanulmányait a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskolán végezte angol-történelem szakon. Első művei az *Együtt* folyóiratban jelentek meg, de publikált többek között a *Kárpáti Igaz Szóban*, a *Kárpáti Magyar Krónikában* és az *Irkában* is.⁴⁴⁷

Első önálló kötete, a „Törékeny szentek” 2011-ben jelent meg. A cím – amelyet egy bibliai igeverv ihletett – a gyermekekre utal, ők azok, akik ártatlanok, tiszták: viszont érzékenyek is, könnyű sebet ejteni a lelkivilágukon. A töréstől a család szeretete védheti meg a kicsiket. A kötet látszólag különböző írásaiban mind találhatunk egy-egy mé-

---

⁴⁴⁵ Uo., 49-50.

⁴⁴⁶ TURÁK, 79-81.

⁴⁴⁷ DUPKA, 190. (2018)

lyebb gondolatot, elgondolkoztató tartalmat.⁴⁴⁸ A könyv elnevezését ihlető *Törékeny szentek*⁴⁴⁹ novellában az apuka szájából hangzik el a kulcsmondát: „Isten a szülőkre bízta a kis lelkeket, vigyáznunk kell rájuk. A gyerekek törékeny szentek (...).”⁴⁵⁰ A történet egy kisfiúról szól, aki megtakarított pénzét egy éhező ló etetésére szánja. Azonban családja áldozata lesz, az állatkertben nem sikerül megtalálniuk Zajost: Misinek korán szembesülnie kell a világ kegyetlenségével. A kiadvány első novellája is az érzelmi sérülékenységet mutatja be: a történetet egy hatéves határon túli kislány meséli el. Élete teljesen felfordul, mikor szülei elválnak, és a nagymamájához kerül. Az *Érzelmileg labilis*⁴⁵¹ című novella szülőknek, felnőtteknek, hasonló dolgokon keresztülment embereknek egyaránt érdekes lehet. Más érzékeny téma is felmerül a válogatásban, például az *Ovisok*⁴⁵² című műben a gazdagság egyenlő-e a boldogsággal téma. A válasz egyértelműnek látszik: nem. A könyv tartalmaz több mesét is: megszemélyesített állatokról, növényekről, természeti jelenségekről szólnak. Eredettörténet is helyet foglal a kötetben: *A tetten ért szeretet*⁴⁵³ Beregszász létrejöttéről mesél. Nagyobbaknak, illetve nagyobbakról szóló műveket is tartalmaz a kiadvány: olvashatunk például fiatalok szereleméről, de vallásos, magyarságról, cigányságról szóló témáról is. Olyan alkotás is található a kötetben, amely nem igazán értelmezhető gyermekek számára, ilyen például *A vándor*⁴⁵⁴ vagy *A bellus inflatus*⁴⁵⁵ című: ezek elvontabb novellák. Több műből is kiderül, hogy ezek a történetek Kárpátalján játszódnak, ukrán-magyar környezetben: hol

---

⁴⁴⁸ HÁJAS, 70. (2013)

⁴⁴⁹ KURMAI-RÁTI, 37-42.

⁴⁵⁰ Uo., 42.

⁴⁵¹ Uo., 5-9.

⁴⁵² Uo., 29-31.

⁴⁵³ KURMAI-RÁTI, 48-51.

⁴⁵⁴ Uo., 43-47.

⁴⁵⁵ Uo., 71-72.

bizonyos vidékek vannak megnevezve, hol az idegen hatalom szavai, vagy a fizetőeszköz, a hrvnya bukkan fel bennük. A kiadványt Juhász László illusztrálta. A kötet legtöbb műve gyermekek számára is érthető történetet tartalmaz. Azonban mindegyik alkotásnak van egy mélyebb tartalma: egy-egy olyan üzenet, amely már nem biztos, hogy a kisebbek számára is világos. Ilyen módon a „Törékeny szentek” elsődlegesen inkább a fiatalok, vagy felnőttek számára ajánlott olvasmány, azonban általános iskolás korosztálynak is olvasható egy-egy novella. A szülőkkel, vagy tanárokkal megbeszélve a gyermekek számára is érthetővé válhat a mélyebb jelentéstartalom.

IRODALOMJEGYZÉK

A Kárpátaljai Magyar Egyházi Kulturális Újjászületési Zene- és Képzőművészeti Credo Alapítvány, http://credo.def.hu/fooldalCA.htm?fbclid=IwAR0XSRfGSYwIM3wn9V-v-pygXxfwcYnARpY-8R9aqXEcrTqn_iOz4vKovkYc (letöltve: 2019.03.18.)

A mesekönyvek valódi helyzete Kárpátalján = Kárpátalja.ma, http://www.karpatalja.ma/karpatalja/kultura/a-mesekonyvek-valodi-helyzete-karpataljan/?fbclid=IwAR13SkuFDd008xA-xWsStZdV1v9X8jFgqAeuhnG_6BVsfZSpBamebNiFa3kY (letöltve: 2019.03.11.)

Akikre büszkék lehetünk: interjú Olasz Tímeával = Kárpátalja.ma, <http://www.karpatalja.ma/sorozatok/akikre-buszkek-lehetunk/akikre-buszkek-lehetunk-interju-olasz-timeaval/> (letöltve 2019.03.12.)

Az Irka gyermeklap – Kárpátalja = Napocska.hu, <https://napocska.hu/az-irka-gyermeklap-krptalja/> (letöltve: 2019.02.25.)

Az Irka régi és új arca: Beszélgetés Punyko Máriával = Kárpátalja.ma, <http://www.karpatalja.ma/karpatalja/kultura/az-irka-regi-es-uj-arca-beszelgetes-punyko-mariaival/> (letöltve: 2019.03.13.)

BAKÓ [BALLA] László (összeáll.), *Tavaszi napsütés: Kisgyermekek verseskönyve*, Uzshorod, Kárpátontúli, 1955.

BALLA D. Károly, *Súlyosnak találtatott: Kecskés Béla halálára* = Ungparty, <http://ungparty.net/arch/cikkek-publicisztikak/kecskes-bela-halalara/> (letöltve: 2019.03.06.)

- BALLA László, *Kip-kop, kalapács*, Uzshorod, Kárpátontúli, 1959.
- BALLA László, *Nevető csillagok: versek*, Uzshorod, Kárpáti, 1976.
- BALLA László, *Tapsi-titok: versek*, Uzshorod, Kárpáti, 1972.
- BERNICZKY Éva, *Égen járó kismanó*, Ungvár – Bp., Pánsíp – Ung-Bereg, 1996.
- BERNICZKY Éva, *Fejezetek az üvegházból*, Bp. – Beregszász, Hatodik Síp Alapítvány – Mandátum, 1999.
- Bezerédj Amália és a Flóri könyve a magyar gyerekirodalomban* = Bezzeganya,
<http://bezzeganya.reblog.hu/bezeredj-amalia-es-a-flori-konyve-a-magyar-gyerekirodalomban> (letöltve: 2019.02.26.)
- BOGNÁR Tas, *A magyar gyermekvers*, Bp., Nemzeti, 2001.
- BOGNÁR Tas, *Gyermekpróza: Világ- és magyar irodalom*, Bp., Nemzeti, 2004.
- BORBÉLY Sándor, *A jó gyermekvers kritériumai* = Gyermekirodalom, Bp., Helikon, 1999.
- CSEERNICSKÓ István, *Egy jelenség és ami mögötte van: az ukrán nyelv és a kárpátaljai magyarság* = Ungbereg 1999, 88-102.
- DUPKA György, *Elhunyt Szalai Borbála* = Kárpátaljai Művelődési Intézet, 2011, http://www.kmmi.org.ua/news?menu_id=2&car_id=314 (letöltve: 2019.02.19.)
- DUPKA György (közread.), *Kárpátalja magyar személyi és intézmény-adattára*, Ungvár – Bp., Intermix, 1993.
- DUPKA György (közread.), *A kárpátaljai magyar művelődési élet jeles személyiségei: Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés 1918-2018*, Ungvár – Bp., Intermix, 2018.
- Balla László*, 33-35.
- Berniczky Éva*, 55-56.
- Füzesi Magda*, 122-124.
- Kecskés Béla*, 162-163.
- Király Benedek Lőrinc*, 167-168.

Kótyuk István, 185-186.

Kovács Vilmos, 180-182.

Elhunyt Szalai Borbála = Kárpátalja, <http://www.karpataljalap.net/2011/08/12/elhunyt-szalai-borbala> (letöltve: 2019.02.19.)

EPERJESI PENCKÓFER János, *Tettben a jellem: A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében*, Bp., Magyar Napló, 2003.

F. ALMÁSI Éva (szerk.), *Kortárs Magyar Írók: 1945–1997*. 2. köt.

F. KOMÁROMI Gabriella, „Fürgencz fiúk s jó kis leánykák számára”: (*Gyermekirodalmunk múltjáról*), = *Alföld*, 1988/12, 20-27.

FAZEKAS Andrea, *Mese és valóság* = *Dunszt*, <https://dunszt.sk/2018/05/02/mese-es-valosag/?fbclid=IwAR3GEI4fSKtx-ky-gDGjgF2B0WZdaXfqNRK9zOmQKuW7k1Bu0rQWI-Veu89WU> (letöltve: 2019.03.12.)

FEDINEC Csilla – VEHES Mikola (főszerk.), *Kárpátalja 1919-2009: történelem, politika, kultúra*, Bp., Argumentum – MTA Etnika-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010.

FOGARASSY Miklós (szerk.), *Ki kicsoda a mai magyar gyermekirodalomban?: Életrajzi kislexikon kortárs írókról, költőkről*, Bp.–Debrecen, OSZK KMK – Csokonai, 1988.

FÖLDES Péter, *Kifélé a rezervátumból?: (Viták és minősítések)* = *Alföld*, 1988/12, 93-100.

FÜZESI Magda, *Kapunyitogató*, Pomáz, Kráter, 2015.

FÜZESI Magda, *Ketten a kabátban*, Csíkszereda, Pallas-Akadémia, 2003.

FÜZESI Magda, *Mosolykérő*, Ungvár, Tárogató, 1995.

FÜZESI Magda, *Útban hazafelé*, Uzshorod, Kárpáti, 1984.

FÜZESI Magda (összeáll.), *A nyuszi álma: Kisgyermekek verseskönyve*, Ungvár, Kárpáti, 2001.

FÜZESI Magda (összeáll.), *Hónapsoroló: Óvodások verseskönyve*, Ungvár – Bp., Intermix, 2002.

GÖRÖMBEI András, *Kisebbségi magyar irodalmak (1945-2000)*, Debrecen, Kossuth Egyetemi, 2001.

GYULAI Endre, *Egy könyv a Bibliából* = WEINRAUCH Katalin, *Verseik az Ószövetséghez*, [Kiskunfélegyháza], Magánkiad., [2005].

HÁJAS Csilla, *A kárpátaljai magyar gyermekirodalom vázlatos története a XX. század második felétől napjainkig* = Acta Academiae Beregsasiensis, 2013/1, 245-252.

HÁJAS Csilla, *A mese variációi a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban* = A mese és kontextusai: VIII. Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötete, Szabadka, Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, 2014, 33-43.

HÁJAS Csilla, *A tekintélytagadó hullám példái a magyar gyermekirodalomban: Janikovszky Éva és Berniczky Éva meseregényei* = Hungarológiai Közlemények, Újvidék, 2015/2, 78–89.

HÁJAS Csilla, *Törékeny szentek: (recenzió)* = Együtt 2013/3, 69-72.

HÁJAS Csilla: *Szalai Borbála, az epikus gyermekversek költője* = Együtt, 2016/3, 98-109.

HERMANN Zoltán, *Előszó* = Mesebeszéd: a gyerek és ifjúsági irodalom kézikönyve, Bp., FISZ, 2017, 7-12.

HERMANN Zoltán, *Vázlat a magyar gyerekirodalom történetéhez* = Mesebeszéd: a gyerek és ifjúsági irodalom kézikönyve, Bp., FISZ, 2017, 15-32.

Huszonöt éves az Irka gyermeklap = Sonline, <https://www.sonline.hu/kultura/hazai-kultura/huszonot-eves-az-irka-gyermeklap-1345966/> (letöltve: 2019.02.25.)

Irka = Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, <http://kmpsz.uz.ua/irka/irka.html> (letöltve: 2019.02.25.)

JASKÓNÉ Gácsi Mária, „... Strázsált ám a három csillag, kitartóan örködött...” *Gondolatok, elemzések Szalai Borbála Örködő csillagok című verseskötetének olvasása közben* = Magyartanítás, 2010/1, 10-15.

Kárpátalja anno: 23 éves az Irka = Kárpátalja.ma, <http://www.karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-23-eves-az-irka-magazin/> (letöltve: 2019.02.25.)

KECSKÉS Béla, *Bogárbál*, Ungvár – Bp., Galéria, 1994.

KINCSES [KÓTYUK] István, *Rongybaba: Gyermekversek*, Ungvár – Bp., Intermix.

KIRÁLY BENEDEK Lőrinc, *A hős turulmadár: (Mesék kicsiknek és nagyoknak)*, Ungvár – Bp., Intermix, 1993.

KIRÁLY BENEDEK Lőrinc, *A szerelmes tücsök és társai: Mesék kicsiknek és nagyoknak*, Ungvár, Tárogató-könyvek, 1991.

KIRÁLY BENEDEK Lőrinc, *Megálmodott szivárványok: Tizenhárom kaland a Tisza partján (Modern mesék gyerekeknek)*, Ungvár – Bp., Intermix, 2005.

KIRÁLY BENEDEK Lőrinc, *Tündérsziget: (A Tisza parti kalandok folytatódtnak)*, Ungvár – Bp., Intermix, 2007.

KISS GY. Csaba, *Magyar próza a Vajdaságból* = Könyvvilág, 1985/5, 11.

KOMÁROMI Gabriella, *A gyermeki olvasáskultúra régmúltjáról* = Gyermekirodalom, Bp., Helikon, 1999, 19-20.

KOMÁROMI Gabriella, *Előjáróban a modern gyermekirodalomról* = Gyermekirodalom, Bp., Helikon, 1999, 171-172.

KOMÁROMI Gabriella, *Mi a gyermekirodalom?* = Gyermekirodalom, Bp., Helikon, 1999, 7-16.

KOMÁROMY Sándor, *A Határon túli Magyar Könyvtárosok IX. Zempléni Nemzetközi Konferenciája: (A határon innen és túli könyvtárak érték közvetítő tevékenysége)*, Sárospatak, Zrínyi Ilona Városi Könyvtár, 2004.

KOMÁROMY Sándor, *Erdély, Felvidék, Kárpátalja és a Vajdaság magyar nyelvű gyermeklírása az ezredfordulón* = Zempléni Múza, 2001/5, 20-30.

KOMÁROMY Sándor, *Költők és művek a XX. század magyar gyermeklírájából*, Bp., Eötvös József, 2002.

KOMÁROMY Sándor, *Szalai Borbála: (Fejezet a 20. századi kárpátaljai magyar gyermeklétrából)* = Széphalom, Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve, 1999, 329-342.

KOVÁCS Vilmos – BENEDEK András, *Magyar irodalom Kárpát – Ukrajnában, I.* = Tiszatáj, 1970/10, 961-966.

KOVÁCS Vilmos, *A kis kakas gyémánt-félkrajcárja*, Ungvár, Táro-gató, 1995.

KOVÁCS Vilmos, *Kiskarácsony = Lecke: Kárpátaljai magyar elbeszélők a XX. századból*, Intermix, 2001.

KURMAI-RÁTI Szilvia, *Törekeny szentek: mesék, tárcanovellák*, Ungvár – Bp., Intermix, 2011.

Magyar-ukrán szótár, Bóbita-füzetek 1996/8, 12-26.

N. HORVÁTH Béla, *Neofolklorizmus a mai gyermeklétrában* = Alföld, 1988/12, 65-70.

NÁDASI Klára, *Odabenn nagy, tágas terem: (Rímes mesék, történetké)*, Budapest – Beregszász, Hatodik Síp Alapítvány – Mandátum, 1999.

OLASZ Tímea, *Tücsök meséi*, Ungvár-Bp., Intermix, 2004.

OSVÁT Erzsébet, *Csipkebokor vendéget vár*, Uzshorod, Kárpátontúli, 1962.

OSVÁT Erzsébet, *Csivi csivi megérkeztünk*, Kárpátontúli, 1959.

P. PUNYKÓ Mária, *Dallal lesz a szívünk tele...* = SZALAI Borbála, *Férjhez ment a cincér lánya: Válogatás gyerekeknek mindenféle állatokról*, Beregszász, 2005.

PÁSZTOR CSÖRGEI Andrea – POMPOR Zoltán, *Az olvasóvá nevelés hazai és nemzetközi jó gyakorlatai* = Mesebeszéd: a gyerek és ifjúsági irodalom kézikönyve, Bp., FISZ, 2017, 53-72.

PENCKÓFER János, *Előszó = Az én titkoss naplóm: (B. Öcsi, a ukrán isk. 4-ik. osztályos tan.)* 1985, Nyíregyháza, Hok és Társa Kft., [2016].

RIGÓ Béla, *Négy évtized a magyar ifjúsági és gyermekirodalomban* = Alföld, 1988/12, 28-36.

SOMOS Béla – SÁRKÁNY Anna, *Magyar irodalom a szomszédos országokban 1918-1948*, Bp., Magyar Nyelvi Intézet, 1997.

SZALAI Borbála, „Tücsök-bogár”: *Gyermekversek, mondókák*, Debrecen, TKK, [2006].

SZALAI Borbála, *Csillagföldön jártam*, Ungvár – Bp., Intermix, 1997.

SZALAI Borbála, *Csipkebokor, csipkeág: Válogatott gyermekversek*, Uzsgorod, Kárpáti, 1986.

SZALAI Borbála, *Dongó Dani Danája*, Bp. – Uzsgorod, Móra – Kárpáti, 1969.

SZALAI Borbála, *Emlékeim cserépdarabkái (memoár-részlet) = Együtt 2005/2*, 57-61.

SZALAI Borbála, *Férjhez ment a cincér lánya: Válogatás gyerekeknek mindenféle állatokról*, Beregszász, 2005. mesekönyvek valódi

SZALAI Borbála, *Giling-galang csengettyű: Gyermekversek*, Uzshorod, Kárpáti, 1980.

SZALAI Borbála, *Gyalogösvény, gyalogút: Versek, mondókák, tréfák gyerekeknek*, Ungvár – Bp., Intermix, 2003.

SZALAI Borbála, *Hinta-palinta: Versek, mesék*, Uzshorod, Kárpáti, 1973.

SZALAI Borbála, *Mesevár: (verses mesék iskolásoknak)*, Ungvár – Bp., Intermix, 2011.

SZALAI Borbála, *Morzsák: (Életem igaz történetei)*, Ungvár – Bp., Intermix, 2007.

SZALAI Borbála, *Őrködő csillagok: Gyermekversek, mesék, találós kérdések*, Bp. – Uzsgorod, Móra – Kárpáti, 1983.

SZALAI Borbála, *Zöld erdőben jártam...: Versek, kiszámolók, mondókák, verses mókák, mesék óvodásoknak és kisiskolásoknak*, Ungvár, Kárpáti, 2005.

SZERB Antal, *Magyar Irodalomtörténet*, Bp., Révai, 1935.

TARBAY Ede, *Gyermekirodalomra vezérlő kalauz: A gyermek- és ifjúsági irodalom történetének iránytűje*, Bp., Szent István (Társulat az Apostoli szentszék Könyvkiadója), 1999.

TOLNAI GYULÁNÉ, *Olvasástanítási eljárásom I.* = Bóbita-füzetek 1993/3, 19-26.

TOLNAI GYULÁNÉ, *Olvasástanítási eljárásom II.* = Bóbita-füzetek 1993/4, 30-34.

TURÁK Angéla, *Őzike ajándéka: mesék*, Ungvár– Budapest, Intermix, 2008.

VARGA Béla, *Gyermekirodalom a kárpátaljai tankönyvekben*, (szóbeli közlés 2019. 03. 14.)

VÁRNAI Zsuzsanna, *Kép és szó: A vizualitás szerepe és jelentősége a kortárs gyermekirodalomban* = Mesebeszéd: a gyermek és ifjúsági irodalom kézikönyve, Bp., FISZ, 2017, 387-418.

VÉGH Balázs Béla, *Parlamenti beszéd a gyermekirodalomról* = Gyermek- és ifjúsági irodalom, <http://www.gyermekirodalom.hu/?p=1383> (letöltve: 2019.02.26.)

WEINRAUCH Katalin, *A legszebb ajándék: Versek és mesék*, Szeged, Bába, 2002.

WEINRAUCH Katalin, *Az én titkoss naplóm: (B. Öcsi, a zukrán isk. 4-ik. osztályos tan.)* 1985, [Budapest], Magánkiad., 1998.

WEINRAUCH Katalin, *Az én titkoss naplóm: (B. Öcsi, a zukrán isk. 4-ik. osztályos tan.)* 1985, Nyíregyháza, Hok és Társa Kft., [2016].

WEINRAUCH Katalin, *Cirkuszvarázs: Versek és mesék óvodások, kisiskolásoknak*, Ungvár – Bp., Intermix, 2016.

WEINRAUCH Katalin, *Csillagszületés: versek és mesés történetek kisgyermekeknek*, [Kiskunfélegyháza], Magánkiad., 1996.

WEINRAUCH Katalin, *Ecset nélkül fest a nap: (versek, mesék, találozások és gyermekszáj-történetek)*, Újfehértó, Kelemen Gyula Alapítvány, [2001].

WEINRAUCH Katalin, *Ezüst barka gömbölyödik: Versek és mesés történetek gyerekeknek*, Ungvár – Bp., Intermix, 2007.

WEINRAUCH Katalin, *Hajnalt ébreszt a rigó: (Versek, mesék óvodásoknak, kisiskolásoknak)*, [Beregszász], Kárpátaljai M. Pedagógusszövetség, 2003.

WEINRAUCH Katalin, *Hegyek tánca: Versek, mesék*, Szeged, Bába és Társai, 2000.

WEINRAUCH Katalin, *Kunkorodó kutyahang: Versek, mesék iskolásoknak*, Ungvár – Bp., Intermix, 2012.

WEINRAUCH Katalin, *Pöttös labdi útra kél: Versek és mesék óvodásoknak, kisiskolásoknak*, Ungvár – Bp., Intermix, 1997.

WEINRAUCH Katalin, *Táncbáhvogató: versek, mesék*, Kiskunfélegyháza, Magánkiad., 1996.

WEINRAUCH Katalin, *Tündérlesen: versek, mesék gyermekeknek*, Bp., Magánkiad., 1997.

WEINRAUCH Katalin, *Versek az Ószövetséghez*, [Kiskunfélegyháza], Magánkiad., [2005].

ZSIGMOND Endre, *Örködő csillagok a Kárpátok alatt = Új látóhatár*, 1986/3, 124-125.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	5
A magyar gyermekirodalom.....	9
A kárpátaljai magyar gyermekirodalom.....	19
Gyermekirodalom a kárpátaljai tankönyvekben.....	29
Gyermeklapok Kárpátalján.....	31
<i>Az Irka</i>	31
<i>Bóbita-füzetek</i>	35
Gyermekirodalmi antológiák Kárpátalján.....	37
<i>A „Tavaszi napsütés”</i>	37
<i>„A nyuszi álma”</i>	38
<i>„Hónapsoroló”</i>	39
Szerzők.....	41
<i>Osvát Erzsébet</i>	41
<i>Balla László</i>	43
<i>Kovács Vilmos</i>	47
<i>Szalai Borbála</i>	49
<i>Király Benedek Lőrinc</i>	68
<i>Kecskés Béla</i>	74
<i>Füzesi Magda</i>	75
<i>Berniczky Éva</i>	79
<i>Weinrauch Katalin</i>	82
<i>Kincses István</i>	93
<i>Nádasi Klára</i>	94
<i>Olasz Tímea</i>	96
<i>Turák Angéla</i>	97
<i>Kurmai-Ráti Szilvia</i>	98
Irodalomjegyzék.....	101